

Rohini Sudhakara
Vijayam.

A Drama in Seven Acts.

BY

Hota Venkatakrishnayya,

2nd Edition 1000 Copies.

Published by

Parupudi Subbarow

Cocanada.

1913

Registered Copyright.

Price 0-12-0

శ్రీరంగ స్వామి

రోహిణీ సుధాకరవిజయము.

శ్రీరంగ స్వామి

ఇప్పుడు "అంబునామమ్మ" లోని "శ్రీమరచనము" నను
కొనవలసిందిని ప్రాయశాపిని యేమియముల నాటకము.

— : — : —

హరికృత. వేంకటకృష్ణయ్యప్రశస్తిము.

—

పాఠానికి సుగ్రహరావుగారికి ప్రకృతిము.

శ్రీరంగ స్వామి
అంబునామమ్మ 1,000
శ్రీరంగ స్వామి

సి. రంగారావు గారికి సుగ్రహరావు

కమలామృతగ్రామీణిగారికి సుగ్రహ

ముగ్రహము

కాకినాడ.

1913.

ప్రీతిక.

చదువరులారా !

యవనయామినీ వినోదములలోని "కేమరల్ మాన్" అనురాకుమాగుని యొక్కయు "బిహోరా" అనురాజకన్యామణి యొక్కయు లీలావినోదముల సనునరించి బ్రహ్మజ్ఞానేంకటకృష్ణ కవివర్యుడే వ్రాయఁబడి నిరవమానమై జగత్ప్రసిద్ధిగాంచిన రోహిణీసుఖాకర విజయమిష్టకాంక్షభాషాభిమానుల యాదరణముచే ద్వితీయముద్రణ భాగ్యముంబడసినది. కథజగద్విదితము గావున నిందువేఱుగా వ్రాయఁబడలేదు. ముద్రాప్రసాదములు లేకుండునటుల సాధ్యమగునంతవరకు జాగ్రత్తగ నేచూడఁబడెను.

ఇంకను నేమేని కోపములున్న బుడిసెలు పోలుపఁ బ్రార్థితులు,

ఇట్లు.

సుజనవిధేయుఁడు

పొరువూపి నుబ్బరావు.

1867 సం॥ నెం XXVరు రిజిస్ట్రీషన్ ఆక్టు 20 వ సెక్షను 6వ
 చట్టముప్రకారమిదివరకు బ్ర || పోతా వేంకటకృష్ణయ్యగారి పేర రిజి
 స్ట్రీ చేయబడిన యీ గ్రంథముయొక్క సకలస్వాతంత్ర్యములును గ్రంథక
 ర్తగారివలన నీక్రిందసంతకము చేసిన వేసుపొందియున్నాను గావున నా
 యనుమతి లేక యెవ్వరును ముద్రింపఁ గూడదు.

ఇట్లు

పాఠుపూడి నుబ్బరావు.

శ్రీరస్తు.

ఇష్టదేవతా ప్రార్థనా దికము.

రామాకుచగంధకర్ణమల స • చ్ఛీవత్సవక్షంబునం
దాదూఢోన్నతిగ్రాలుకాస్తుభమునందత్యంతముద్భిబితా
కారంబందుచుఁ దాన వెల్లి పొలయఁ బల్కన్వేలుగా నెంచునా
నారీరత్నముఁ జూచినవ్వు కమలా • నాథుఁ బ్రశంసిం చెనన్.

క. శంకరు నిజభక్తాశివ

శంకరుఁ జిత్స్వప్నకాశు • సకలకలుషనా

శంకరుఁ దాపనజనహృ

చ్ఛంకను మదినిల్పినే న • జప్రముఁగొల్తున్.

శా. కాళిందీపులినంబునందు వ్రజము • గ్ధశ్శేలిమైనండఁద

చ్చేలంబుల్ల రియించి పొన్ననిడి వా • సిన్ వారఁగ్ధింప గ

త్తాటోలుండయి చీరలిచ్చిమురళీ • గానంబుచెన్నోప్పగో

పాలుండీకృతకస్యః శైకోని ననుం • బాలించునశ్రాంతమున్.

ఉ. మున్నకవిత్వ సంపదల • భూరియశోవిభవాభి రాములౌ

నన్నయభట్టశంభుకవి • నాథునిబమైరపోతనార్యుఁబే

రెన్నికఁగన్నతిక్కనక • వీండునినాచనసోమ పెద్దనన్

మన్నననెంతునారసన • నవ్యనచోలహుఁజ్జిం గగన్.

వ. అనియిట్లభ్యుదయపరంపరాభి వృద్ధికై యిష్టదేవతా ప్రార్థనంబును,

సత్కవిపుంగవ పురస్కరణంబునుగావింది,

ఉ. నాదునుహృద్వహుల్లవిలి • నాటకముల్ రచియించిక్తిసం
 పాదనఁజేసియుండిరి స • మాహిత బుద్ధిని గాన నాటకం
 పేదియునైనఁజేయఁదగు • నంచి యటంచుదలంచి దీనిస
 మోక్షముతోర చించుటకుఁ • బూనివి నినిశ్చలభక్తివెంపునన్ .

సీ ఎలమిభూవలయంబు • లెల్లనుగల్పింప,

మనుపంగిఁమ్రంపన • ముష్టిఁజేవఁడు

సనకాదియోగిహృ • త్ప్రసిజాంతరిముల,

విడుచకగ్రీడించు • వేల్పెనందు

భక్తసంరక్షణ • సక్తిఁజెల్పఁగఁగోపి,

కాలోలుఁజై యుండు • ఘనుఁజేవఁడు

శిష్టులరక్షింప • దుష్టులశిక్షింపఁ,

బలురూపములఁదాల్చు • భవ్రుఁజేవఁడు

గీ. లట్టినరేవుశ్రీవేంక • టాద్రివాసు

మకరకుండలకేయూర • మణివిహారు

చిన్మయానందు విశ్వేశు • చిద్విలాసు

నాదుజ్ఞాత్పద్మపీఠిని • బాదుకొల్పు .

సీ, గగ్భభారమునోర్చి • కవిపెంచునట్టినా

జననికిమున్నయం • జలిఘటించి

వేల్పుపగిదినన్ను • వీక్షించిప్రొచునా,

తండ్రికిభక్తివం • దనమొనర్చి

విద్యాధనమొసంగి • వెలయుంచుగురులకు,

శుభ్రులంబుతోపమ • స్మృతియొనర్చి

చిత్తమెలర్చనా • యేమకూరయ్యుచుండు,

నల్తమానులపైని • బత్తినిలిపి .

గీ. తక్కుగలబంధుగులకున్నై ♦ దండయునంగి

మిత్రబృదంబుగొనియాడి ♦ చిత్రఫణితి

సక్కకేళనాటకంబుగా ♦ నొసరలేయఁ

గడగితిని సజ్జనాఘన ♦ త్కరుణపేరి

సి. శాంతుఁడుధీనిధి కరుణా

స్వాతుం డస్త్వస్వరుంప ♦ సరసుఁడవిద్యా

ధ్వంతప్రభాకరుండగు

పంతులశ్రీరామశాస్త్రి ♦ భక్తునితెంతు.

విబుధవరుల కొకవిజ్ఞాపన.

శా. ఛందశ్శాస్త్ర మెఱుంగనా కితరశాస్త్రజ్ఞానమున్ సున్ననా

ఁడందంబుదండలంపవ్యా కరణపాండిత్యంబు పూజ్యంబు నిర

పొండన్నాటకముల్ రచించుటకు నేనూహింపశక్తుండనే

సందేహించుచు వ్రాసితిన్ బుధులు ! నానందేహముల్వాపుడీ॥

ఉ. బాల్యమునన్ గుమారకుల ♦ పట్టునఁగలెడు తప్పులెల్లసా

శీల్యముచేతిఁ దండ్రులెడ ♦ జేయరె ధీయుతులార! పుత్రవా

త్సల్యముఁబూపియిందుఁగల ♦ తప్పులనెల్ల తమిందిదీనిసా

కల్యముగాఁ బొందియను ♦ కంప ననున్ గృహకృత్యుఁ జేయరే॥

ఇట్లు

కొలవెనొక్క,

ఈనాటికిములోవచ్చు ముఖ్యపాత్రలు.

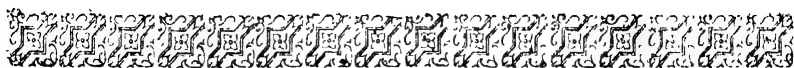
—: పునరుత్పత్తి:—

రత్నాకరుడు. సింహాశ్రమము నేలెడు	పుష్పదంతుడు గంధర్వుడు. [మహా
రాజు. [కథానాయకునిశింధి.]	రంజనిభర్త.]
సుధాకరుడు-రత్నాకరుని పుత్రుడు.	జయుడు. } హరిద్వారపాలకులు.
[కథానాయకుడు.]	విజయుడు. }
శ్రుతశ్రీ. గత్నాకరుని ప్రధానమంత్రి.	ఇంద్రుడు స్వరాధిపతి.
విశారదుడు. సుధాకరుని సర్వసఖుడు.	కామపాలుడు. }
నలినాకుడు. కందుకీ. [రత్నాకరుని	సుదంతుడు } పురజనులు.
భటుడు.]	రాజశేఖరుడు మగధదేశాధిపతి. [సుధా
దత్తుడు. పాంచాలదేశమును బాలించు	కరునితోనేకార్ద్రసమవేతుడు.]
రాజు. [కథానాయకునిశింధి.]	మానసర్థ. రాజశేఖరునిమంత్రి.
మారుతి. దత్తుని ప్రధానమంత్రి.	రక్తముఖుడు. }
చిత్రసేనుడు బాటసారి. [కోహిణిని బం	దీర్ఘకుడు. }
చిన బాయాకొనూరుడు.]	లంబకేశుడు. }
జనమిత్రుడు. కందుకీ. [సుత్రునిభటుడు]	శంఖుడు. }

ఇంకను బృహస్పతిప్రముఖదేవతాగణమును కొందఱు వేటగాండ్రును బెత్తులును, యోధవీరులును నాయాచోటుల సమయానుగుణ్యముగవచ్చుదు.

—: స్త్రీలు:—

మందాకిని-రత్నాకరునిభార్య	పశుశ	
కోహిణి-దక్షసరేంద్రునికూతురు. [కథా	మాధవి	కోహిణిచెలికన్యయులు
నాయకురాలు.]	మనోరంజని-గంధర్వనిత. [పుష్పదంతు	
మణిమంజరి-చిత్రసేనునితల్లి. [కోహిణిని	నిభార్య.]	
చేందవదాయి.]		
ఇంకను రంభాద్యప్రసిద్ధాగణములువచ్చుదు		

శ్రీరస్తు.

హయగ్రీవానునిమః

శుభమస్తు-ఆశీర్వాదమస్తు.

రో హి నీ సు ధా క ర వి జ య ము .

నాం ది-ప్రస్తావన,

మ, అకలంకుండున నాదిపూరుషుఁడు ని , తాత్పర్యండు. జ్యేష్ఠప్రకా
శకుఁడనందమయుండు నవ్యయుఁడు వి * శ్వేతప్రభా కాధినా
యకుఁడమ్మా యవిహారుఁడచ్యుతుఁడున, వ్యక్తాంచి తాధ్యాతృత్ర
త్వకళాలంకృతుఁడీనభాసదుల ని * త్యంబుచ్ఛ్రిపన్ బ్రోనుతన్.

ఉ, తమ్ములసూమ మామవెలి * దమ్ములు బొణచయంబులండజా
తమ్ములు వాజలిక్షువును * ధర్మముగాఁగఁ బ్రమత్తిచంచరి
తమ్ముల శింజినీరవముఁ * గల్గివిరాగజయేచ్ఛ నొప్పునా
కమ్మునివింటిజోదుకుతు * కమ్మున సౌఖ్యము సంగుమికిలకో

(అనిసభ్యులపై బుష్పములను జల్లుదున్నాఁడు.)

ఇట్లునాండిముగియుగా నే

సూత్ర!—ఆహా! నేటికి నాపూర్వభవపుణ్యలతాంకురంబులు ఫలించినవి కాఁబోలు.
సకలకలాకోవిదవిద్యజ్ఞున సంహోహబంధురంబగునీ సభామందిరంబున నే నమం
దానందకందలిత హృదయారవిందుండైన ముందుగ నీమహానీయుల యాజ్ఞ
గండి నా నేర్పువిధంబున నీనాటకంబును బ్రదర్శించెద.

(అనికొంతెక్కు మంజరకు నడచి తోసిలియొగ్గి)

పూజ్యులగునో సభాసదులారా!

ఉ. ఈభువిలోన నాటకము ♦ లేన్న సనేకము లొప్పుచుండినకో
బ్రాభవయుక్తివాడు పరి ♦ పాటిని నాటకమొందునేనుజే
తోభయమోద ముల్లలిగి ♦ దోసిలియొగ్గితి నాడులాస్యగా
నాభినయ ప్రయోగముల ♦ నాదట నాడననుజ్ఞ నీయరే?

(అని యాకసముపంకఁ దనకర్ణంబు నునిచి,) అఁ! సభ్యులేమనుచున్నారు?

“నాటకప్రదర్శన కలాకుశలుండవగు నీవలన సరసకవినూక్తి ముక్తాఫలగ్రధిత
సాటకాలంకారంబును గనమే మత్యుత్కంఠముతో వేచియున్నారము. కావున నో
భరతపుత్రా! ఆనాటకరాజంబు నతిశీఘ్రముగఁ బ్రయోగింపఁజేసి మాకు సేత్రోత్సవంబు
సంఘటింపు” మనియా? సరే. (అనిసవిత్కముగా) అయిన నేనీసాహజకుల నిజకుతూ
హిలాసుసారంబుగ నిక్కార్థంబెట్లు నెఱవేర్పఁ గలిగెదనోకదా. ఏమనః—

సీ॥ అమ్మాయ సతన శుద్ధాత్మలై వరలెడు,

బ్రహ్మసదృశులైన ♦ బ్రాహ్మణులును

సఖిలశాస్త్రాభ్యస ♦ నాయత్తచిత్తులై,

తనరుచునుండు వి ♦ ద్వత్ప్రపరులు

సంగీతవిద్యార్థ ♦ సారప్రవీణత,

వెలుఁగొందుగాన కో ♦ విదకదంబ

మనయంబురాజకీ ♦ యానేక కార్యని,

ర్వహణాత్మకౌ లౌక్య ♦ వరులబృంద ॥

గీ. ములరనొప్పెడు నీసభా ♦ భ్యంతరమున

నల్పమతివైన నేనుసా ♦ హసముఁజేసి

యాదృశంబగు నాటకం ♦ బెట్టలాడి

నిగ్రహింతునొ దైవార ♦ నేర్పు మెరసి॥

అయినను బ్రణయకలహాశుపిత యగు నాప్రేయసిం బిలిచి యాటించించెద

(ప్రకాశముగా) ఆర్యా, ప్రసన్నురాలవై తడవు నేయక యిటురమ్మ.

నటి—ఆర్యా, ఇదిగో వచ్చితిని. (అని మాత్రధారుని సమీపించి) నాథా, ఏమి నెలవు?

నేనలంకృతురాల నగుచుండ నిట్లేల నన్నింత తొందరగాఁ బిలిపించితిరి?

(అని నలుప్రక్కలఁ గలయఁజూచి.) ఆహ! ఆశ్చర్యము. ఆశ్చర్యము!

(అని వెంటఁగ నభిసయించుచు.)

ఉ. అక్కడ నేలుచున్న యవి ♦ యందపురంగుల నొప్పుపెండెఱల్

మిక్కిలి నాదుచూడ్కిమిఁజు ♦ మిట్లను గొల్పెడు దీపకాంతులీ

దిక్కునఁ దంత్రినాదములు ♦ దివ్య పుగానములుం జెలంగున

ల్లక్కడ గభ్యులందఱు ♦ యంబునఁగూడి రిదేమి చిత్రమో॥

సూత్ర—ఆర్యా! ఇపుడిచట శృంగార కరుణసంబలు వెల్లిగొల్పెడు నొక్కచమత్కా

రమైన నాటకము ప్రదర్శింపఁబడునని విని దానినిగౌరవించుటకై సభ్యులందఱు

దయచేసియున్నారు. దుర్బటంబగు నిక్కార్యంబును నెరవేర్చుటలో శాకు

నహకారిణివిగ నుండుదువని నిన్నిటకు రప్పించితిని

నటి—సరేకాని, నాథా, నాటకంబులన నిపుడెన్నియో పరిబలియున్నవి. ఇపు

డిచట నెద్దానిం బ్రదర్శించెదరు ?

సూత్ర—సతీమణి ! నీ వెఱుగ నె యెఱుగవా చెప్పుదవియును.

మ. పరశాంశిల్యనగోత్రీపావనుఁడు వి ♦ ద్వద్వర్ణ నీ ముండు భా

సురసత్కీర్తిరతుండుకర్మనిరతి ♦ శుభప్రభావాఘ్యుడై

గరిమకపరోత్తమహాస్వయాంబునిధి రా ♦ కాపూర్ణ చంద్రుండనన్

ధరణి వెంకటరత్నమార్యుండలరు ♦ ధగ్యానుమోదాత్ముడై ॥

చ॥ వెంకటరత్నమారుండగు ♦ వేంకటకృష్ణుఁడు పల్కుటోటికిన్

గరమొకనూత్న మూల్యమును ♦ కానుకగానిడ రోహిణీసుధా

కరవిజయంబు నాగనొక ♦ కల్పిత నాటకమున్ రచించెనో

గురుకుచ, యూసభాసదుల ♦ కోరికనయ్యది యాడఁగాఁబడున్॥

నటి—ఆర్యోత్తమా! ఈనాటకము కేవలము స్వకపోల కల్పితమేనా ?

సూత్ర-స్త్రియా, ఇమ్యది హూణభాషను భాషాంతరీకరింపఁబడిన యవనయామి
 నీవివోదకథా సంపుటంబులోని “ప్రిస్సుకేమరల్జమాక్” కథ ననుసరించి.
 ప్రకాయఁబడినది.

నటి—అయితే, నాధా, ఈ కవికి :—

ఉ. వీనులదోయిచేరల వి ♦ వేకులుజుట్టగఁజాలు భారతా

సూసవిత్ర సత్కథల ♦ నోలిగఁపించి రచించి యార్యస

స్థానము నొదఁగిట్టల వి ♦ నంగ విచిత్రము నాటకంబుగా

హూణకథన్ రచించుటకు ♦ సూహయదేలజనించె చెప్పమా

సూత్ర-ఆర్యా. నీవడిగిన, పశ్చిమ బహుచక్కగా నున్నది. కారణముఁ దెల్పద
 వినును. పాదనమునైన భారత రామాయణ భాగవతకథా భాగంబులన్ని
 యుఁ గావ్యనాటకాది రూపంబుల నిదివరకే పరిబలియున్నవి. ఇర్లమా
 నంబున విదేశభాషయే మనదేశంబున విశేషంబుగ వ్యాపించుచుండుట
 లన నందేశకథా కమల్పృథుల నొకొకచుక వండిత పామరి జనంబులకుఁ
 దెలుప నీ నాటకంబు రచింపఁబడినది.

నటి—ఆర్యోత్తమా, నాకొక సందియంబు పొడచుచున్నది. ఏమన వాచక
 తాచిక శిల్పకవివేకిప్రయతి సనాతనాధునాతన గీర్వాణాంధ్ర కవిశిరోమ
 లులచే రచింపఁబడిన యభిజ్ఞానశాకుంతలాది మహానాటకంబులను విని
 కని యానందించియున్న యాసామాజికుల మనంబులను నవీనకృతనాటకం
 బులచే రంజించు; ఔతయు నసాధ్యంబైయుండెడు దుర్బటంబగుకార్యం
 బుఁ దల పెట్టితిరి దీనిని మిరెల్లు నిర్వహించెదరోకదా.

సూత్ర-స్త్రియా ' ప్రాజ్ఞురాలవగు నీవు నట్లయోచించెదవేమి ? నామనోఘ్రమును
 దెల్పిన వినుము.

ఉ. క్రొత్తగఁజేయఁగఁబడిన ♦ కొంచెపు నాటకమయ్యదీనిలో

పాత్రినయన్నివర్ణనలు ♦ దందితభావచమత్క్రియార్థముల్

మెత్తనిమాటలుంగనిన ♦ మేనిబంజితపామరాళికిన్

జిత్తముపల్లవింపగను ♦ జేయుటంచుఁ దలంతుఁగోషలీ

జంతియేగాక.

క. మునునీకప్రపితామహుఁ

డనఘుఁడుగవితామ్రసక్తి ♦ ననదృశుఁడగువి

స్సనశాస్త్రివామధేయుం

డనితరసాధ్యోరుక్తి ♦ నలరెనువంటే॥

చ. అందముగాదదన్వయము ♦ నందుదయించుటఁజేసికీర్తిపెం

పొందకవిత్వనైపుణియు ♦ నొప్పెడునీకవియందునెట్లనన్

గ్రంధుగఁజూత శాఖలనుఁ ♦ గట్టుటనంట్లుగఁదత్ఫలంబులిం

పొందగమాధురీరసన ♦ ముజ్వలతన్వలసిల్లుచుండవే॥

సటి- ఆర్యోత్తమా! సర్వజ్ఞులగు పండితోత్తముల సమ్మఖంబున నవినకృత నాటకం
బులబ్రవర్తించి మెప్పువడయుట దుర్లభమని తలంచెద. అయిననీనాటకము:-

చ. వరలునలంకియారహిత ♦ భావఃకులకా విధిరాణికెంతోపే

దరికముఁగల్గఁజేయదుక ♦ దా? యటులై ననుబండితాళికా

వరమునుగల్గఁజేయదు వృ ♦ ధాశ్రమమయ్యెడునట్టిపాత్తముల్

సరసకవిత్వముల్వినన ♦ సత్కవిసేనులకింపుఁగొల్పునే ?

మాత్ర-క్షేయనీ! కేతేంద్రియపరిగ్రాహ్యమై సామాజికత హృదయములం గరంచు
నటులఁ బ్రవర్తింపఁ బడుటకీనాటక కథాసందర్భములు బాగుగఁదగియుండ
గావిహృతానేక నాటకాలంకార పరిపణులగు విద్యద్భృందంబులకు హృ
ద్యంబైయెసఁగునటుల మనమీనాటక రాజంబున బ్రదర్శింపలేమేమోయని సం.
శయింపవలదు ఏమన:-

చ. భ్రమరముల్లెలుసారముధు ♦ పానముఁజేయగభిన్న పుష్పసం

ఘములను వ్రాలునట్టులన ♦ ఖండమనీషులనెమ్మనంబులున్

సమధికవృత్తిమైకవిత ♦ సారమునెల్లడఁగ్రోలఁజూచునో

సుమనమగాత్రి, తత్కవిత ♦ సాంపువిచారణనేయనేటికిన్॥

సటి- సరేకాని, నాథా, ఇప్పటికాలములో పండితులైనమహాత్ము లరుదుగాను పం.

డితమృత్యులు విశేషముగాను నెల్లయెడల బ్రబలియుండుటవలన నట్టిదుర్మనీ
ఘట దుష్పాంశిత్యముచే మనప్రాప్త్యమంటునకట్టి విఘ్నంబులుతటస్థించునో
యని యొకించుకనంతయు పలసివచ్చినది. ఇంతియేగాక, లోకములోసాధా
రణంబుగ మాత్సర్యంబునది ప్రధానగుణమై పరివర్తిల్లుచున్నదికదా ?

సూత్ర-విఘ్నంబుల దలంపవలసిన పనిలేదు. వినుము.

ఉ. పండితులౌ మహాత్ములుకృ • పన్బడికించిగుణంబులెంతురే
దుండినదుర్మనీఘలు మ • దోడ్తొడిగోషములెంతురెట్లునన్,
బుండుననిండుమేన్విడిచి • పొందుగవ్రాలెనునీగ లంచలు
ద్దండత క్షీరనీరముల • ధర్మమెఱింగి గ్రహించుక్షీరముల్ ।

మనీయు, మాత్సర్యంబున నడికుమతుల నాశ్రయించి యుండునేగాని సత్పు
రుషులదరించేరనేరదు. కావున, నోషియా, కూళలయ్యార్జ్యసంజనితరంధ్రాశ్వ
పణచిత్తేవృత్తిలన మనప్రయత్నంబెంతయు విఘ్నయత్తంబగునని శంకింప
కుము. భగవత్కృతాక్షయకలిగి యుండినచో నెట్టి దుష్కరంబైన కార్యం
బును నిర్విఘ్నముగా నెరవేరుట నిశ్చయము. ఏమనః—

చ. జలజముభి! యసాధ్యములె • సాధ్యములయ్యెను దైవసత్కృపన్
గలుగకపోవవెంతెఘన • కార్యఫలానుభవంబులైన న
త్యలఘుమహీనలిన్ జలధి • యందలిదీవులలోనగల్గునా
సలలితకన్యకాపురుష • సంఘటనల్వినమే గతీమణీ.

సటి- నాథా, మీరుచెప్పిన సాదృశ్యముచే మనముప్రస్తుతము ప్రదర్శింపవలసిన
నాటకకథాంశమునాకు బాగుగజ్ఞాపకమునకు వచ్చినది. కాని యయ్యదియెంత
రసవంతమైన రూపకంబైనను విద్వాంసులెల్లరకు హృద్యంబై యెసగినంగదా
మనముకృతార్థతఁ జెందగలిగెదము.

సూత్ర-ప్రేయసీ. నీకట్టిసందియంబేల కలుగవలయును? విద్యాభివృద్ధిని గోరునట్టికోవి
దులగు విద్వాంసులుమనయెడల వయార్ద్రహృదయులై యింపలినీహారలేశం.

కులం గణింపకయ యాచరబుద్ధి మన్నించునల నన్నివిధములచేతను సంపూర్ణకృతార్థులుగఁ జేసెదరని నమ్మియుండును.

శటి—ఆశ్చర్యతమా. నిశ్చయముగా నేనటుల నేనమ్మియున్నదానను. ఇంకనతివిస్తరమేల! మనమిట్లు వాశ్చర్యపవాక్యంబుల కాలవిలోచనముఁ జేయుచుండిన నీసామాజికులు తాలిమిగుపతేరు. కావునముందుగ నేను చేయవలసిన కార్యమెట్టిదియో నియోగింపుఁడు.

సూత్ర-సుంగరీ. మనముప్రదర్శింపఁబోవునది శృంగార రసప్రధాన నాటకముగను కతద్రవపోషకంబగు వసంతబుటువును లలితమగుసీతఁత కలనాదంబుచేగానానందరసంబు వెల్లిగొల్పుచు వర్ణించి ముందుగ నీసభ్యులనులకు వింతఁ నర్పము.

చిత్తమాతాగే చేపెదను.

జంగుూటిరాగము-చాపులౌశము.

(పల్లవి)

చూడుమీ వసంతసమయశోభ లెల్లను

చరణములు.

1. దిటముగహిమకరుండు మింటఁ ♦ దేజరిల్లఁగా
విటులుమదన బౌధచేత ♦ వెతలనొందఁగా
కుటీలత మలయానిలుండు ♦ కొమరుమిగులఁగా
కటముల దరఁచిక రుతములు ♦ కలయఁజెలఁగఁగా॥ చూడుమీ
2. వెలయ నికుంజములుపుష్ప ♦ వితతి నలరఁగా
దళితకుసుమగర్భ సుధా ♦ ద్రవమెసంగఁగా
గోగ్రలిర్కూంకృతులఁ దేటి ♦ కొదమ లొప్పఁగా
కలితవాహ్యళి మదన ♦ ఘనుఁడువెడలఁగా॥ చూడుమీ ॥

లయగ్రాహి.

కొమ్మలనుచ్రాలుచు ఘటములనుచ్రుంచుచు
కమ్మలటు సామవచ ధమ్మలనుబాడకొ
గమ్మనగు లేజిగురు ధమ్మెనగు కోయిలలు
చిమ్మనయనాగ్నులున ధమ్మనువెలుంగకొ॥
దమ్మలనుధార సము ధమ్మనుచు గ్రోలునల
తుమ్మెదల మౌత్రపత ధమ్మలను కల్యా
ణమ్మనలక్షికిది ధమ్మగ వనంతునికి
నిమ్మగను సాగుసుఖ ధమ్మగంగనంగకొ.

సూత్ర-అహోహా! కోమలీ. సకలజన మనోల్లాసకరంబగు నివ్వంసంతంబు తాపకీవ
మనోహరగానకలాపాభివ్యవచే నెంతయొప్పుచున్నదో చూడుము.

౪. తె. కమ్మనోనీదు కలకంఠ ధమ్మనాద
మహిమఁగాబోలు మోక్షలు ధమ్మజిగిర్చి
మంచుబిందుల మిషచేత నించుచుండె
బాతిరో! కంటె యానంద ధమ్మములను॥

సటి-చ. మనమలరించుగంధగిరి ధర్మమలీ పిక కాకలీకల
స్వసములులేత వెన్నెలలు ధర్మభములైనద జల్లునట్టికొ
న్ననలును తేటి ర్మాంకృతుల ధర్మము మిథునోత్సవంబుగా
దనరెమ నివ్వసంతమున ధర్మణినెవ్వరు సంతసింపరో॥

సూత్ర-సతీమణి! వినుము. అట్లు సంతసింపని వారునుగలరు.

చ. సుతులువిధేయులై హితవ ధర్మవిజితాత్ములుగాక యురసి వ్య
ర్థతనిహసాఖ్యముల్వీడిచి ధర్మకసాయకపక్షికోడిసం
తతమును భ్రాంతులందగిలి ధర్మము దూలదపింతురంచుపె
న్వితముసుగు రాజులకు ధర్మకలకాసి వంబుజాననా ?

కోపుర నిప్పుడురత్నాకరుండు జరాభారపీడితుండైరాజ్య భారమును దా
నింకపహింపఁజాలక నిజపుష్పనిపైమోపం దలంచి ముందాతనికొరకైన వివాహకారాతీ
లోచనా పరతంత్రతఁ గళత్రద్వితీయుండై యమాత్యులు కొలువసభకు విచ్చేయఁ
దలంచుచుండె.

నటీ- అటులైన, నాథా! మనమింక నిటునిలుచుట కర్జుంబుకాదు. కాలాతీత

మగుచున్నది. కర్తవ్యంబాచరింతము, రండు.

సూత్ర-మంచిది. (అని ఇద్దరు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇతి ప్రస్తావన.

రో హి ణీ సు ధా క ర వి జ య ము .

పు థ మాంక ము .

[రత్నాకరమహారాజుగారును మందాకినీరాణియుఁ బ్రాధానమందుఁ]

లగు శ్రుతకీర్తి విశారదులతో ప్రవేశించు చున్నారు.]

రత్నా-ప్రేయసీ! మన కుమారరత్నము చూపవలయును యున్నవాడు. ఇరా
భారపీడితుడనగు నే నింక నీ రాజ్యభారమును వహింపజాల. కానన వా
నికి సుకల సద్గుణశేటియు ననన్యసాక్షాన్య సుందరాంగియు నగు నోక
కన్యాతిలకంబును బరిణయం బొనరించి రాజ్యభార మంతయు వానిపై
నుంచి నే నింక విశ్రాంతిఁ జెందఁగోరుట న్యాయమే కదా?

మందా-ప్రాణేశ్వరా! పుత్రసంతాన వైభవంబునకు సార్థక మనియే కదా. మీరు
ముఖ్యముగ నటులనే జరిగించి కృతార్థుల రగుడు. అయితే నాథా! మనపు
త్రిండు వైవాహికోద్యమంబునకు సుముఖుండై యుండెనా?

రత్నా-మీయా. లేదు, అతండు లోక జ్ఞానంబునం దల్పాను భవము కలవాడై
బాటం దగుటవలన నిపుడు విరాగివలె పరిణయ పరాచ్ఛాఖుండై యున్న
వాడు. కాని కాని చిత్తమును మరలింపఁ జేయుటకై మన సచివాగ్ర
గణ్యులగు శ్రుతకీర్తి విశారదులను నేమించితి. (అని మంతులతో)
మంత్రీశేఖరులారా ! మీహితోపదేశ మేమైన నా పుత్రుని వైవాహిక
ప్రయత్నము విషయమై కార్యకారి యయ్యెనా ?

శ్రుత. దేవా. అబ్బాయిగారు మహావైరాగ్యం బవలంబించి మే మెంత బోధించినను
పరిణయంబొల్లమని భీష్మించి యున్నారు. అట్టి మీగారాబుపట్టి పట్టును
దేవరవాసే నిగ్రహింప సమర్థులరు కాని మే మెంతటి వారము ?

విశా- మహారాజా ?

క. కూపస్థ మంశుకము క్రియ

నాసోపని గ్రంథచింత • నా లోలుండై

దీపించు మీ తనూజం

దేవగిది నెఱుంగఁ జాలు ♦ నిహ సౌఖ్యములన్.

కావున నో దేవా ! ముందుగ మీ పుత్రుని నిరంతర విద్యావ్యాసంగంబును సంక్షేపింపఁ జేసివాని చిత్తంబునం దనురాగ నీజంబును నాటి శృంగార రసాంశురంబును గలుగఁజేయఁ బ్రయత్నింతురుగాక.

రత్నా. ఆమాత్యులారా. ఏమి ! నా పుత్రుని మాధ్యమ.

క. వెలయుఁ దనూజునిఁ బడసితి

సలలిత సద్యతములొలి ♦ సలుపుచు; సతఁడున్

గుల దీపకుఁ డగునని నే

జెలఁగితి వాఁ డెంతమూర్ఖ ♦ చిత్తుం డయ్యెన్.

అన్నా ! గృహస్థయిన గాని క్షత్రియ పుత్రుండు రాజ్యావ్వండుగా నేరఁ డని పెద్దలు చెప్పుదురు. నే నింక నీ రాజ్యభారము నెరిపాలు నేనెదను?

(అని శ్రుతికీర్తితో.)

మంత్రీపుంగవా.

చ. జనకునియాజ్ఞ మీరుచు యశంబుఁగులంబు సముద్ధరింపఁగా

మనమున నిచ్చ లేక సభిమానముఁ ద్రోచి చరించుచుండెనా

తనయుఁడు నీతిబాహుళ్యని విధంబున బంతము వీడఁజింక నే

మనఁగల వాఁడ నాహృదయ ♦ మారఁజెఁడెందు నేమిచెప్పదున్

శ్రుత. దేవా ! దిక్కింపుడు

చ. చనువున మీ పదాబ్జముల ♦ చాయ మెలంగెడువాఁడు లోకవ

ర్తనము తెఱంగు నెఱ్ఱెఱుగు? ♦ ధర్మముదప్పె నటంచు వానిపై

గినియుట పాటిగాదు, పరి ♦ కింపఁగ నేర్పున బోధ సేసిన్

ఏనడ? యవస్యమాతఁడు వి ♦ వేకియఁకాడ? ధరాతలేశ్వరా.

కావున నోవహారాజా హితవచనంబులచే మీ తనూజుని వైవాహికాద్య మంబున కనుసూలింపఁ జేయుదురు గాక

మందా. ప్రాణేశ్వరా ! ఒక చెంపఁగొట్టిన నీరస, వేడిక చెంపఁగొట్టిన పాలును

గల వసి బాలునకులొక సామాన్య వితకాన ప్రభావ మెట్టి లెటుంగ నయ్యెడు?
అట్టివాని యన్యక్తంబునకు మీరలుగ నేల? హిలోపదేశంబులచే వానింజక్క
జేయఁ బ్రయత్నింతురు గాక.

కత్నా. సుందరీ ! నీవుకూడ లాలనచే వాని చిత్తమును గరంగింప యత్నింపుము
జననైన నీ యెడల నాతండు మిక్కిలి భయ భక్తులు కలిగి యుండు
వాఁడు కదా ?

కుందా. నాథా ! సకల కలా కోవిదుండై నిర్వికార చిత్తుండగు మన సుధాకరుని
మనంబుఁ దిప్పి సర్వజ్ఞులగు మీరే సమర్థులరు కాని కించిద్దు రాల నగు
నేనెంతటి దానను ? అయిన నా యోషినంత వట్టు హిత విచనంబులు
చెప్పి వానిని వైవాహికోద్యమంబున కొప్పింపఁ బ్రయత్నించితిని కాని నా
కృషియంతయు వ్యర్థమైనది. కావున ధీమంతులగు తమరే మృదుహర్ష
మున బోధనేసి సఫలీకృత మనోరథు లగుదురు గాక.

కత్నా. విశారదా ! నయవిశారదా ! మన సుధాకరుఁ డిపు డేమి చేయుచుండెనో
నీ వెఱుంగుదువా ?

విశా. జేవా ! యపరాజుగారు పుస్తకా గారంబున దీర్ఘ చింతాపరులై కూర్చుండి
యున్నారు.

కత్నా. అఁ! ఏమి యీ చిత్రము ! వింటివా విశారదా. నాపుత్రుఁడు—

ఉ. ప్రాయమునందు మానవులు • వారిరుహాత్ములఁ జెండ్లియాడి పు
ష్పాయుధ రాజ్యవైభవ స • మన్వితులై చెలువారుచుండి యు.
త్యాయిత కీర్తిచే నెగడ • నచ్చెరు వయ్యెడు దీర్ఘ చింతలకా
జేయఁగలనేల? నా సుతుని • చిత్తము నెట్లు మరల్ప నేర్తునో.

శ్రుత. జేవా ! మీ ప్రియ కుమారుని చిత్తమిపు డెంతయు డోలాయమాన మై
యున్నయది. ఏమన—

క. పరిణయ మగుటకుఁ దనమది

సరివడ దలుఁజేయకున్న • జననీ జనకుల్

కరమలుగుదు రనుచును దా

విరివిగ లోలాత్ముడగుచు • వెతల మనుంగున్.

కావున నో నరేంద్రచంద్రమా ! నిాపుత్రుని నిటకు రప్పించి తగుగట్టులా
లింది వానికి సామాన్యపాయంబులహితబోధనేసి వానిచిత్తంబును బ్రణయయ్యెడ
బగు నటులఁ జేయఁ బ్రయత్నింపుఁడు.

రత్నా. మంచిది. అటులనే చేయుదము. (అని ద్వారమువద్దనున్న సేవకునితో)
ఓరీ, నేవకా నీవు పోయి సుధాకరుని మాయెద్దకు శీఘ్రముగఁ దోడ్కొనిరమ్మ.
నేవ. చిత్తము మహా ప్రభూ. (అని నిష్క్రమించి వెంటనే సుధాకరునితోఁ దిరుగ
ప)వేకించున్నాఁడు.

సుధా. (స్వగతము) పరమార్థ వృక్ష మాలఁజేసిన కారకులగు భామిని జనంబులఁ జేపట్ట.
నేల? దుర్గుతుల పాలు కానేల?

చ. అలికుల వేణిచే దళర ♦ ధాన నిపేంద్రుఁడు వీడె ప్రాణముల్
వలపునుఁ బెంచి డెన్నోయల ♦ వాలుకనుగవ శక్తి బెక్కి చూ
పుల భృకుటీ విలాసములఁ ♦ బొందిక మాటల నెట్టి వారలక
గలచెద రీ మృగాక్షులు క ♦ ననన్త్రుతి మృత్యువు వేఱయున్నదే.

రత్నా. (కుమారుని చేరంబేరి దగ్గఁ జేర్చి యాలింగనం బొనర్చి చుంచు దుప్పిచుబు
కంబుఁ బుణుకుచు.) కుమారా, పరిపూర్ణ యౌవన వెతుండ వయ్యుఁబరిణయం.
బొలక నిల్లు భీష్మించి యుండ నేలరా తండ్రీ.

మ. తనయా నీవిటు మూర్ఖ చిత్తునిక్రియన్ ♦ ధర్మంబె గాజాన్వయం
బున జన్మించి విరాగివై పొలుపట్టన్ ♦ బూఁబోణిఁ బెండ్లాడి నె
మ్మిని సామ్రాజ్య రమావిభూతిగని పేర్మిన్ భూజనోల్లాసివై
జననికా నన్నును వృద్ధులకా దనుప నీ ♦ స్వాతంబునన్ దోషదే.

సుధా. తండ్రీ, నన్నుగ్రహింపుఁడు.

ఉ. లోకమునందు మానవులు ♦ లోలతఁ గామిను లన్వరింపుచుకా
భీకర మోహ పాశములఁ ♦ బెద్దయుఁ జిక్కితపించుచుండరే
పొకట భంగి చేడల వి ♦ వాహముఁ జేసికొనంగ రాదు ద
ర్శికర మట్ల కామిని ప ♦ రించిన వాని హరింపఁ జూచెడుకా.

మఱియు.

ఉ. భూతల నాథ కామినుల • మోహతమంబున ముద్గి వారి దృ
కృత శరాన్ని కీలలఁ గృ • శత్రుము నొందెడు పాపరాళి దు
ర్మితి నెఱుంగ రాదె, కరు • ణింపుడు తుచ్చ భవాంధువందు నన్
బ్రాతిగఁజక్కఁ జేయకుండు • ప్రార్థనఁ జేసెదతండ్రి మిమ్ములఁ.

మంతా. కుమారా ! పూజ్యులైన మీతండ్రిగారి యాజ్ఞను దిరస్కరించుట నీకు నీతి
కాదు. పరప్రసాదివై కలిగియు నీ విట్లు విరాగుండవై సంసారంబొలుకుండిన
మన వింశం బెట్లు విస్తరిల్లు. స్త్రీలలో సహితము రూపవతులును గుణ
గణా లంకృతలు నగు సాధ్వీమణులు లేరా. మున్ను చంద్రమతి నిజపతివృతా
మహిమంబున నాత్మ భర్తయగు హరిశ్చంద్ర భూపాలుని కాళిక నాయా
ప్రకల్పితదారుణశ్లేషపరంపరల ని సరింపఁ జేసి యాతని నిత్యసత్యవ్రతంబును
సుస్థిరంబుగ నిలుపలేదా. ద్రాపదిదేవి తనభర్తకలలోఁ గూడి యనేక వివవా
సాది శ్లేశంబుల ననుభ వింపు చుండియు ! నెన్నుండును వారి యాజ్ఞల నుల్లం
ఘింపకఁ గను సన్నల మెలంగుచు పరమపతివృతా శిరోమణి యనభూమిపై
కీర్తిపడయ లేదా? సాధ్వీమణి యగు ననసూయ మున్నొక కాలంబున నా
త్మీయ పతివ్రతా ప్రభావంబుచే త్రిమూర్తులను వంచించలేదా. పరమ పావని
యగు నిజ కాంత విల్లనే సత్యవంతుండు పంచశృంగుల నొందియుఁ బునర్జీవితుం
డై యెసంగె నన వివలేదా. ఇట్టి గుణవల్లులగు సాధ్వీమతల్లు లేందరు కలరు?
కావునఁ గులశీల వెయో రూప గుణంబుల వన్నె కెక్కిన కన్యకామణి నోర్తు
నెంచైన సరసి నీకు వివాహము చేసెదము. నీవు మాటు మాట యొసంగకఁ
గన్యా పరిగ్రహణం బొనరించి రాజ్య భారమును వహించి వృద్ధులైన మీతం
డ్రిగారికి విశ్రాంతి యొసంగి నకల జనరంజకంబుగా రాజ్యమును బాలించుచుఁ
గుల దీపకుండవై యశంబు పడయుము.

సుధా. తల్లీ ! మీరెంత చెప్పినను పరిణయంబున కే ననుకూలించఁ జాల. ఏగ్రంథ
మందుఁ జూచినను కామినీ జనంబులు దు స్వభావ జనితంబులగు ఘోరకృ
త్యంబు లెన్నియో గాన్పించెడు, ఇంతయే.

కా.తల్లీ! యెట్టినిలసిని వతులఁ జే • తఃప్రీతిఁ బెండ్లాడి రం
జిల్లఁ గోసిన నీమణిత్రయముచే • జత్తంబు సంసారమన్

గల్లోలాంబుధి జిక్కిఁజేర్చు యెడలం • గాదుష్కియా కాంత శో
భిల్లుంగాని జడుండు పొందునె నుఖ • స్థితావ్య యానందమున్.
మతియు.

తే. శాస్త్రవిజ్ఞాన ఘనుడైన • శాంతుడైన
పూర్ణనయ శాలియైన ప్ర • బుద్ధుడైన
చంచ లాక్షుల మోహ పా • శములఁ జిక్కి
నదతి నెనంగు నే యెట్టి • చతురుడైన.

శ్రుత. రాజమహారా, మహీ తలంబున నకల జన్మంబులలోను జ్ఞానాస్పదం బగుమాను
షజన్మం బత్తుత్తమంబు. అంశఖండ సామ్రాజ్యలక్ష్మీ నిధానంబగు క్షత్రియ
పంశంబునం దుద్భవించు టతి దుర్లభంబు. అట్టి మహావైభవసమన్వితంబగు
గుక్షత్రియ పంశంబునం దుద్భవించి భోగ్యుండ య్యుభోగంబుల నొల్లక నిట్లు
బరమ వైరాగ్యంబును బూస నీ బోంట్ల కుచితంబై.
మతియు.

చ. జలజవిలోల లోచనల • సంగతినొప్పి సురేంద్ర వైభవం
బెలమినిఁబొంది గ జ్యోరమ • నేటుచుభక్తినిఁడల్లిదండ్రులక
సలలితపూజలం దనిపి • శశ్వదుదార యశఃకలాపుండై
బొలిచెడు బుత్రుండేతలవఁ • బూర్ణకృతార్థాడుభూవరాళిలోన్.

ఇదియుసుఁగాక.

క. మును ప్రహ్లాదుండును యను
తనయ విభీషణులు భక్తి • తత్సరు లయ్యున్
ఘనమగు గృహస్థ ధర్మము
లను పరిపాలించి మోక్ష • లక్ష్మీక గనరే ?

సుధా. మంత్రిపుంగవ. క్రూరుండగు మినకేతనుని పరివారంబైన కామినీ జనంబుల
పరించు టగ్గి నొడిగట్టుటయ కాదే. ఏమన,

ఈ. మారుని వేడికోలలన • మానిని వీక్షణ జాలమొప్పగా
మారుని తేజయో యనంగ • మానిని పల్కులు పొల్పెనంగఁగా

మారుని వై జయంతియన * మారుని సేత్ర యుగంబు రాజిలన్

మారుడు మాటుండై జగము * మాడ్చుచునుండఁడెతత్సహాయతఁకా

కాపుర సేను వివాహంబొల్ల. రాజ్యంబొల్ల. నన్ను నిర్బంధింపక మిన్నకుండుడు
రత్న. అన్నా, శాపుశుం డెంత మాన్యుండై ప్రవతింతుమన్నాడు. నీవీట్టి
దుర్మంత్రం వెద రుపదేశించిరోకదా, కుమారా.

ఉ. నీవు వివాహమాసి రమ * ణీమణిఁగూడి విశేషరాజ్యల

క్ష్మీ విభవంబుఁ గైకొని య * శేష జనుల్కొనియాడ నేలుచున్.

భూ విదానోరుకీర్తిసరి * పూర్ణుడవై యలరారెవంశమున్

గావ నెవంశు నిన్నుఁగనఁ * గన్నులు చల్లనఁ గావె పుత్రకా.

మఱియు . ఉ. పంతుము వీడకుండితివి * పాడియెనీకిలువంటి మెట్టవే

దాంతము నేర్పిరెవ్వరు? ముదంబున నానుడి నాలకించి ని

శ్చింతను సల్కులీనయగు * చెల్వనొకర్తును పెండ్లియాడియో

సంతతి నిల్పి రాజ్యరమ * సమద్రిఁ జేకొని కీర్తిఁగాంచుమీ.

మందా. త నయా. యెవరెంత చెప్పినను విసక నీవట్టి మూర్ఖువు పట్టు పట్టుట పాటి
కాదు. వృద్ధులమైన మా శేషుగడయ పేవకానే. అయ్యా “తాబట్టిన కుం
దేటికి మాండే కాశ్య” ను నట్లు నీవట్టిన పంతుంబును విడ నొల్లకనిట్లుఫీషిక్రం
చి యుండిన మారు తరణిపాయం జెల్లు కలిగెడురాతండ్రి. పరమ పవిత్రు
లైన మీ తండ్రిగారి మాట నినుము. మామధు చెల్లింపుము.

మధా. ఓ జననీ జనకులారా ! అజ్ఞానాంధ ప్రదాయకులును కలుష క్రియాకరుణవిష
గల ర్థనలు నైన కామినీ జనంబులఁ బరిగ్రహించిన మాయా సంసారవ్యాపృతి
మొండగు. అందుగృహస్థై నమానవుండరివ ద్వర్గంబులను పాశంబులచేఁజిక్కు
వడిజాలరీవానియురులంపగులుకొనిన విసారంబు సంపంబునలూతాతంతువర్గం
బునదగులుకొనిన కీటకంబు మాడ్కినిఁ బొరలుచుండియు మాయావ్యామోహం
బున నీమణి త్రయాలోలుండై బహువిధంబులగు ప్రకృతి విషయాసక్తులం ద
గిలి గాసిల్లుచుండు. ఇదియునుకాక.

తే. ఘన ఘనాంతర విద్యుత్స్ప * కాశకంబు

లతల భోగ పరంపర * లనిలచలిత

జలజదళనీరశీకరం • బులు మనుష్య

జీవితంబులు ప్రాచుమ • స్థిరము తలఁప.

పితరులారా. అపవగ్గమాగము నభిలషించి జీవిస్తున్నట్లు కాదలంచిన వాడు
యనులందఱు నశ్శిరంబులగు నిట్టి తుచ్ఛభోగంబుల నాపించియుండిరే.

వికా. మిత్రమా. రాజకుమారా, ఉదాహరణములు కావలెనా? వినుము.

మ. ప్రపదభ్రాంతి నరణ్యచుండెనగు నా • వాతాంబుపర్ణాశనుల్
తపసుల్ గౌతమ జామదగ్ని భృగుద • త్రాత్రేయ వాసిష్టక
శ్యవజాబాలిషరాశ రాత్రిమునివి • శ్వమిత్రులే కాంతలన్
జపలత్వింబునఁ గోరగానిటులహో • శంకింపనీకేటికిన్.

బాల్కుండలైన నీవిట్టివైరాగ్యమును బూసరాదు. వినుము.

చ. గుణనికురంబ సచ్చరితఁ • గోమలసుందరగాత్రిఁ గన్యకా
మణిని వివాహమాడి జన • మాన్యుండవై పరితృప్తయూచక
ప్రణుతులనొప్పుచు నివిజిత • రాజకీరీటమణిప్రభన్ గృహం
గణము నలంకరించి చిర • కాలముకీర్తి నెసంగ రాదొకో.

శ్రుత- యువరాజవంశనూ ! దైవస్వరూపులైనట్టియుఁ బరమపాపనులైనట్టియు జన
నీజనికుల యాజ్ఞను తిరస్కరించుట పుత్రులకు శ్రేయస్కరము కాదు. పిత
రులను భగవత్పద్యుక్తులగు భావించి వారలనిరంతరము భక్తితాత్పర్యంబులఁ
బూజించు పంచమజాతులు సహితము గృహస్థాశ్రమం బనలంబించియు మహా
మహులనంగరంగి ముక్తింగారచెనరు. ఎట్లన, మాంసమును విక్రియించి బ్రతి
కిన కిరాతకులసంజాతుండగు ధర్మవ్యాధుని బాధితంబును జ్ఞాతీదచ్చి
కొనుము. మఱియు.

చ. గురుతరరమ్యనీపము ల • కుంతితమై చెలువైనన్ సుధా
కరుఁడునభంబునందోరయఁ • గాంతిసలముజ్వల చంద్రికారుచుల్
బరంగినతారకావళులు • భాసెలుచుండినఁ గాంత లేనిచో
నరియననచ్చునంథతమ • సరిబుగకున్ స్వపపుత్ర రాజ్యముల్.

నుధా, మంత్రిశేఖరులారా ! మీరెంతయు సజ్జావాంధకార నిర్మృశ్నులై యున్న వారుకదా. చూడుడు.

తే. సకియమాడ్కియె విషవహ్ని • సదృశమరయఁ
బాలతివిభ్రమ మాభోగి • భోగతుల్య
మట్టిజవరాలినోర్తుజే • పట్టుపెల్లఁ
బన్నగంబునుదరిజేర్చు • పగిదికాదె.

ఇదియునుఁగాక, ప్రకృతివిషయ వాంఛాలవాలంబును, తామసరజోగుణ సం కీర్ణమాలంబును, చింతాపరంపరా పత్రంబులును, అస్థిరానంద ప్రదర్శక గ రాభంతర దుఃఖక్రిమి సంకల్పితైహిక వినోద పుష్పంబులును, పాపకర్మ ఫలంబులును, గలిగి యొప్పుదుండు సంసార వృక్షంబు నాశ్రయించి, దుర్గతుల పాలుకా నేల ? వినుండు.

మ. అమలాంగినర్వరియింపఁజింతయు, నప • త్యప్రాప్తికై చింత కూ
టమిమెండై నభరింపఁ జింతయును, జా • డ్యగ్ర స్తతన్ జింత దుః
ఖములుంగల్గినఁజింత, నాఖ్యములురా • కన్ జింత సంసారకూ
పమునంద్రెల్లినపారికెల్లనివిసం • ప్రాప్తంబులొచూడుఁడి.

రత్నా. (సామర్థంబుగ) డింభకా. ఎవరెంత బోధించినను నీపట్టిన పంతంబును విడువకుండితివి. నీవుమూర్ఖుడవై వివాహంబొల్లనిచో నీకురాజ్యార్హతలేదు. అనేకతరములనుండి వన్నెవాసిఁ గనుచున్న యీమన సద్వంశము నీమూలమున నంతమయ్యెడు, ఇట్టికులపాంస నుండవని నీవు పుట్టినేమి ? గిట్టినేమి ?

మందా. తనయా. నీతండ్రిగారి యాజ్ఞను దిరస్కరించి యాయన యహంకారంబు నకు లోనుగావము. అయ్యో, పరమకాంత మూర్తులగు మీతండ్రిగారు నిర్ణయ త్యంబునుఁ బూని నిన్ను శిక్షించుచుండిన నేనెట్లుఁజూచి సహింపఁ గలిగెద నురా, తండ్రి ? తల్లివైన నామాటవినుము. నీవలన గాక మాముచ్చటలన్నియు నెట్లుదీరెడు చిన్నతనమునుండియు నిన్నతిగా రాబముగాఁ జెనుచుటలో ననేక యుటవాసాది క్లేశంబులొనైన నీకొఱకు మేముపడిన యిడుమలన్నిటికే నేమి ప్రతిఫలం బొసంగెదవు ? నీకన్నమాకు వేటొండు శరణ్యంబు కలదే ? ఇంక నైన నామాటవినుము. (అని భర్తతో) ప్రాణేశ్వరా. పుత్రునివై గినియ

కుడు మీరలిగిన నీరేహజగంబులు వడంకు. అపాజ్ఞాంధులు భాలుండునైన
 వీనినివృత్తికి గరుణించి పునరాలోచనము జేసికొన వీనికి మఱికొనెను న్యుః
 పథ యొసంగుటయు మేలని తలంచెద.

రత్నా- సుందరీ. కులశీలంబు లెఱుంగని కఠినచిత్తుండగు వీనిపై జాలిబూనరాదు.
 నీవులోలంగియుండుము. (అని పుత్రునితో) అర్భకా. సమాధానము జెప్పక
 మిన్నకుంటి వేమిరా?

సుధా. ఆ. తల్లిదండ్రులారా! ♦ ధర్మముదలపుండ

స్థిరమాలై హికములు ♦ తెలిసిచూడ;
 బుద్ధుడములనంటి ♦ భోగకాంక్షలదుగిలు
 పుంజయుతభవాప్తి ♦ ముగ్ధుడగునె?

రత్నా. మంచిది. మంచిది.

విశా. మిత్రమా! పరమ పూజ్యురాలగు మీతల్లిగారి పలుకులాదరింపుము.

మ. నవమానంబులు నిన్ను మోచికనినా ♦ నాకష్టముల్పొందివేం

చి వినిోదింపగనున్న తల్లినుడువుల్ ♦ చెల్లింపంగారాదె యీ
 భువినక్షీణకృపాకటాక్షముననిన్ ♦ బోషించుమీతండ్రియకా
 యవనీపాలునియాజ్ఞలన్ నెఱిపిసా ♦ ఖ్యరిబందగాలేవైకో.

శుక- రాజకుమారా! ఏలనీవిత ముష్కరమును వహించెదవు? పరమశాంత మూర్తు
 లగు మీతండ్రిగారికి నాగ్రహము గలిగింప నేల? నీవిడుమలగుడువనేల?

క. ఆయతరూపంబుననుమ

నాయకుండవు కాకపక్ష ♦ సంయుతుండవునీ

ప్రాయపు బాలురు నవ్వగ

నాయమైవై రాగ్యవర్త ♦ నంబుకుమారా.

రత్నా-(మహాకోపముతో) అరే. మూర్ఖా. నీకింత మాధ్యమేమిరా? నీపట్టివ పంత
 బును విడువకుంటివేని నిన్నిప్పుడేమి చేసెదనో చూడుము. (అని గర్జించుచు)
 సుధాకరు సహించుచున్నాడు.

మధా. (పెనిమిటిని వారింపుచు.) నాధా ! క్షమింపుడు. క్షమింపుడు. అయ్యో ప్రాణేశ్వరా. చిరకాల మనపత్నులమైయుండి పరితఃని లేక లేక నపూర్వముగఁ గనుంగొనిన మన ప్రసాదియగు పుత్రుని యజ్ఞానము నిష్పటికి సైరింపుడు. చిన్నతనమునండియు వెనమతిగారవంబునఁ బెనిచినందున వాడిపుడు మీయెదుట నిట్టి భల్లూకపు పట్టుపట్టుచుండెనేకాని మజ్జియొకటికాదు. వానిపట్టుదలను దల్లిదండ్రులమైన మనమే సహింపలేకున్న మజ్జియెవ్వరు సహింతురు? కావునమింగ్రహింపకుడు. మీకునమస్కరించెద.

శత్రు. సుందరీ ! నీమటలేమియు నిష్పడు కొఱగావు. దండనెల్లఁగాని నీవి ముష్కరము మానదు. నీవీ విషయంబునఁ బూనిరాకఁ దొలంగి యుండును.

మధా. శండ్రి! వినుండు.

చ. సతతముఁ బెండ్లియాడిభవ • సాగరదుఃఖపరంపరోర్మికా
విరతిని యున్గితేలుచును • వేసటఁ గాసిలుచుండఁ జాలనో
క్షీతితలనాధ! యేమిసనుఁ • జేసిఁ జేయుడు కాని నామనం
బతివలఁగూసి దుఃఖముల • నార్తిగృహింపఁగ నోపదె మ్మెయిన్.

|| (కోపోద్దీపితుండై) ఓరికులద్రోహీ ! అలాగునటరా. నీమాధ్యమునపనయిం
బదఁబాడుము. వింటివా, వికారదా వీనియన్నిరమెట్లుండెనో. ప్రతీక్షి.

క. జననీజనకులయానతి

విషనోల్లవిఃపూర్ణ చిత్తు • విగతవివేకున్

గొనిచనిచే బరధింపుడు

కనికరమెదనేది బంది • గంబునవీనిన్.

మంత్రిశేఖరులారా! మాధాత్ముడైనట్టియుఁ గులద్రోహియైనట్టియు వీనియె
గఁ గుఱజూడరాదు. కావునవీనిని నాయెదుటనుండి శిఘ్రంబతోలగించి చిరసా
లయ్యందుంపు నియోగింపుడు.

మధా. (కడుదుఃఖితయై) ప్రాణేశ్వరా! కరుణింపుడు. కరుణింపుడు. సుకుమార శ
రీరుడగు మన యశ్శకుండు కాగాగృహంబున నవయుచుండిన నే నెట్లుజూచి
సహింపఁగలగదను? పుత్రునినెట్లు రెడదానియుండఁగలను? ప్రసన్నమా

రైలరై కటాక్షించినాకు పుత్రబిక్షుంబుఁ బ్రసాదింపుఁడు. వినునను
స్కరించెద.

రత్నా. ప్రియశీ! నీవిట్లు బలుమారువాని పక్షంబవలంబించి పలుకుచుండుటచేత నే నా
నియుష్కం మంత్రకంఠ కధికమగుచున్నది. వినుము.

తే. గీ. తెల్లదండ్రులపలుకు లా • దరణబుద్ధిఁ
వినగనొల్లనికఠినాత్ము • విడువవలయు;
కులమువారికినఁజీర్తి • గూర్చునుతుఁడు
కలుగనేటికి? తెల్లుల • కడుపుచేటా.

కావున నీవిచ్చట మాటుమాటేమియు నొసంగక నంతి పురంబుఁకుఁబొమ్మ-
మందా, (కూరునితో) అయ్యో! తనయా నిన్నెడబాయఁజాలక పరితపించుచున్ననా
వైజాలిఁబూసవేమిరా, తండ్రి. కుసుమకోమలంబు నీమేను దుర్గంధబంధురం
బగు పాచీఁకర్కశశిలాగారంబు శయనింప నెట్లొర్చెడు? మీతండ్రిగాతి
మాటవినుము. నన్నుదుఃఖ పెట్టకుము.

(అనిమందాకిని నిష్క్రమించుచున్నది.)

సుధా. జనకా! అజ్ఞానులవలె మాయామోహితులరై పెండ్లాడుమని నన్నేలనిర్బం
ధించెనరు? వినుండు.

మ. సకలత్తోవరులునృప్రీతినినం • సారక్రియాకాంక్షఁబా
యక సాచూజ్యవిభూతిఁ జెన్నలరియ • త్యంతంబుమోహింధులై
ప్రకటాద్ధత్యమునన్నదిందిసతమున్ • రంజిల్లిరేకానియై
హికసౌఖ్యంబులనమిక్ర వారలిపుడే • రీనిత్యులై యుండిరే?

అస్థిరంబులగునీయై హికసౌఖ్యంబుల నేలనమ్మెదరు? నాశిచ్ఛయమువినుండు.

చ. గడుకొనియొగమార్గరతి • గల్గినమానసమంతరాత్మతో
విడువక నేకమైవెఱుగ • విశ్రుతుడై చెలువైందువానికిన్
బడతుల సౌఖ్యమేమిటికి? • భాగ్యములేటికి? వేయనలనా
నుడువువినుండునామదిమ • నోజనుఖంబులఁగోరదెమ్మెయ్యన్

రత్నా. మంచిది. వికారదా. వింటివా ఈమూర్ఖుడు నన్నుగూడఁ దిరస్కరించుచున్నాఁడు. ఇట్టిదుర్మదాంధుని చూచిందుటకు మీరేల సందేహించుచుంటి?

వికా. దేవా! అబ్బాయిగానిని కారాగృహము నందుంచినచో లోక సామాన్యవర్తకన మాతనికి దృగ్గోచరంబుఁగాక వానిచిత్తము మఱితయెక్కుడు వైరాగ్యంబునఁ బూనియుండెడు. అందువలనలాభ మేమి ? దేవరవారు మఱియొకదండనోపాయము నూహించినమేలని తలంచెద.

రత్నా. మంత్రీపుంగవా ! అట్లుగాదు. నామాటకడ్డుచెప్పకుము. వీనినిష్ఫటికి మనయుద్ధానవన పరిసరప్రాంతంబునంగల పరులకుఁజొంకకృము కానియేకాంత ప్రాచీన కారాగృహము నందుంచునటుల మన తలారుల కాజ్ఞాపింపుము పిమ్మట మఱియొక సాధనోపాయంబును విచారింప వచ్చును. శ్రుతకీర్తి! మనమింక నిలువవలసిన పనియేమి ? మనమింక నానాసముఁ జాలింతము (అనిశ్రుతకీర్తిరత్నాకరులు నిష్క్రమింపుచున్నారు.)

వికా. (సుధాకరునితో) మిత్రమా ! ఏలనీవిట్లుజేలవైచెడియెదవు? నీకుకారాగృహమునందుండుటయే శ్రేయమనితోచెనా?

సుధా. సఖా! నాచిత్తముపరవార్ధ దాయకంబగు మఱియేపనికైన నంగీకరించునుగాని కన్యాపరిగ్రహణంబునకు మాత్రమిచ్చగింప నేరదు.

చ. పరమపదంబుఁబాపుకల ♦ భాషిణులన్వరియించుకంటెదు
మృరమిక నెద్దికల్లు? చెర ♦ సాలవసించిన నేమి? కాననాం
తరములలిల్లినేమి? వసు ♦ ధాధరగహ్వరసీమలందునం
చరణము నేయనేమి? భవ ♦ సాగరసంగతిఁబాయగల్గినన్!

వికా. మిత్రీమా! నీకు కారాగృహయోగముండగా సూమాటలేలహితంబులయ్యెడు ? (అని తనలో) వీనితోవృధా వాగ్వివాదమేల ? రాజాజ్ఞ నెరవేర్పవలయును. (అనియిటునటుఁజూచి) ఆ! తలారులిటులనే వచ్చుచున్నారు.

(అంతదలారులు జరివేళించుచున్నారు.)

తలా. దేవా ! ఏమిసెలవు ? మీరు మమ్ములనిటకు రప్పించినకార్యం బెట్టిదియో యానతిండు.

విశా. తలారులారా ! మనప్రభువైన రత్నాకర మహారాజుగారు కపితులై నిజపు త్రుండగు సుధాకరుని రాజుగారి కేళికోద్యాన వనపరిసర ప్రాతంబునంగల కారాగృహంబున నుంచుచుని యాజ్ఞాపించినారు. కావున మీరిప్పు డెంతమా త్రమును నిశీధిసమయంబుని సందేహింపక రాజాజ్ఞ నెరవేర్పవలయును.

తలారు. చిత్తము. మహాప్రభూ, అటులనే చేసెదము. (అనిసుధాకరునితో) సుధాకర మహారాజా, గండు.

సుధా. మంచిది. (అనితనలో) బాహ్యకరణీయంబులగు నీదండ నోపాయంబులు ధైర్యకంచుకితంబుగు మదీయచిత్తమును చలింపజేయనేరవుకదా ! నాకేమి భయము ? (ప్రకాశముగా) తలారులారా, పోవునమరండం.

(అనిసుధాకరుండు తలారులతో నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

విశా. (తనలో) ఓహో ఈసుధాకరుని మహిమ యనివంబూర్వంబుగఁ గాన్పించు చున్నది, ఇంతవై రాగ్యంబు వీనికిట్టి బాల్యావస్థలోనే యెల్లలభ్యమయ్యె నోతెలియరాదు. ఇదియంతయు నాయోగపురుషుని హత్సల్య ప్రభావమే కాబోలు. ఎట్లయినను వీనినిశ్చల జ్ఞానసంపత్తి క్లామసియంచేకదా. ఆహా ! గంధర్వసంచార సమచితసమయంబగునీ నిశీధంబున ఘోరాంధ కారంబు నకుండలంకక కంటకావృత్తంబగు మగఁజున నెంతనిశ్చయముగాఁ బోవు చున్నాడు!

క. పాదపబంధురమునుక్ర

వ్యాదవిహారాంచితంబు ♦ బహుఘూకమృగీ

నాచార్భట ఝల్లీమల

మేదుర రవభయదవనము ♦ మిక్కిలిదీనన్

మానవులు సంచరించు టనుచితంబుకదా.

(అంతనేపథ్యంబునశౌకధ్వని)

ఆ ! ఏమిచెప్పును ? నాకిపుడౌకధ్వని వీనిపించుచున్నది. గంధర్వసంచార జనితంబు కాబోలు. నేనింకనిట నిలువరాదు. పోయెదను.

(అనివిశారదుండు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

(అంతరిక్షమునుండి మనోరంజని యునుకాక ఫేచరి పృథ్వీకిందుచున్నది.)

మహా. (అద్భుతరసమునభియుంచుచు.) ఒహో ! ఏమి ! ఆరాజకమారుని నిష్క్రమ్యరూపము. ఈలాటి నవమోహనాకారము భూలోకమునలేదు సరేకదా సింహసాధ్య గంధర్వా మరత్రశేష్ఠుల యందైనంగానరాదు.

క. దీపములేకుండినవే

దీపములంబెట్టినట్లు • దీప్తులునిగుడన్ .

దీపించెడు రాకొమరుడు

కాపురుషుండుంచెబంది • గంబురవానిన్

కటకటా ! అంతఃపుర సౌధాంతరంబులఁ బ్రకాశింపజేయు సుగుమారశరీరుండుగు నృపకుమారుని నిర్దయుండై కారాగృహ బద్ధునిజేయుట కెవరికిట్లు మనసాపెప్ప నోకదా. అన్నా, ఎంతపని జరిగెను !

ఉ. దాననకాచరాత్రసువి • తానముపుర్వులబూజు పెంటలన్

భానురచందరాగరుసు • వాసవబాలముగబ్బిలాలకు

ర్వాసనహంసతూలికశు • భాన్వనశశ్యుశిలామహీస్థలిన్

జేసినబందిఖాననృప • శేఖరనూనుడు యాచుండెగా.

ఇట్టియూర్వతేజోరూప లావణ్యాతిశయంబుల దేవతా సేతయగు శచీధవునకు ముఖ్యులుగ శ్రుతపఱచి రావలయును.

(అనిమనోరంజనినాకంబును గూర్చిప్రవ్రమించుచున్నది.)

గద్య. ఇశ్రీమద్వేంకట రమణకరుణాకటాక్షవీక్షణాసారసమాసాదిత ర

సంభురకవిత్వవైఖరీ ప్రవీణాపస్తంబనూత్రికాండిల్యస గోత్ర

పవిత్ర, హోతృకులకలశార్ణవరాకాకై రవమిత్ర, వేంకట

రత్నసుపుత్ర, వెంకమాంభాగర్భశక్తిమక్తాఫల, వివిధ

విద్యజ్ఞ విధేయ, వేంకటకృష్ణ నామధేయప్రణీ

తంబైన రోహిణీసుధాకర విజయంబను

గాటకంబున

ప్రభుమాంకము .

శ్రీరస్తు.

రో హి ణీ సు ధా క ర వి జ య ము .

ద్వి తీ యాం క ము.

[రంభాద్యపూర్వోంగనల సృత్యగీతాది వినోదంబులతో బృహస్పతిప్రసాదముతో
వతాగణంబులు కొలువదేవేంద్రుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.]
రంభ. శే, దేవేంద్రమహారాజా !

ఉత్సాహ. పుష్పమాలికాబంధము.

దారితారిసూరివంద్య • ధైర్యశౌర్యహార్యవృ
త్రారిభూరివారిజాతు • ధరత్రకర్మనిరత్రలా
చారశారపూరణప్ర • చండదండమండనో
దార ఘోరతారకాంత • దానమానమానసా.

పంచచామరము, ముక్తపదగ్రస్తము.
విలాసవైభవప్రపూర్ణ • విశ్రుతోగ్రదోర్బలా
బలానురాగివీరగర్వ • భంజనోన్నతాకలా
కలాపహృష్టమానసాబ్జ • కామితార్థసత్ఫలా
పలాశనాంతభవ్యకీర్తి • పాలనామహోజ్వలా.

(అనిరంభసృత్యముఁ జేయుచున్నది.)

ఇంద్రు. ఆహాహా, రంభా! నీమూర్ఖత్వముఁ శుభూర్షిల్లం జేయుచున్నవి. నూన్నవిలాస

వైభవములు నీచేయవృత్త్య గీతాదివిసోదంబులు నామనంబు నెంతయుఁజిత
తను బొందించుచున్నవి. వహ్నిః—

ఉ. మేళనఁజేసితంత్రులను ♦ మీటుచుభావశుచిద్విజాపశుల్
బాళిగహళిగూర్చుశ్రుతి ♦ పారగమైకమదమ్ములీనము
క్తాలినమంచితంబుగవి ♦ కస్వరభాస్వరశింజితంబులన్
బాలకురంగనేత్రకృత ♦ సర్తనగానములింపుఁగొల్పెడున్.

అప్పుకోంగనలారా! చాలు. చాలు. ప్రహ్లాష్ట మానసుండ నైతి. మీరలింక
వీడ్కొనుడు.

అప్ప- చిత్తము, మహేంద్రా. (అనిరంభాద్యప్రకోంగనతి నిష్క్రమించుచున్నాడు)
ఇందు- (నిలింపులనుద్దేశించి)

చ. అనిమిషులార! మీరెఱుంగ ♦ నట్టివిశేషములెందులేవు కా
వుననొకసంశయంబుగఁ ♦ బూనితిమిగుమదిన్దలించిమే
దినినెట్లనైనదివృత్తులు ♦ తింపఁగఁజాలినదూపసంపదల్
పొనరగఁగల్గునేమనుజ ♦ లోకమునందు నెఱుంగఁబల్కుడి.

(అనిననాదేవతలందఱుఁబరస్పర ముఖావలోకనంబులు చేసికొనుచుండదేవలో
గురుండగు బృహస్పతిలేచి.)

బృహ- పురందరా! నీవడిగిన ప్రశ్నంబపూర్వించైనది యగుటచే నీబృందారక బృం
దంబులందుకు ననుత్తరం బెట్టులియ్యవలయునో యని గుఱుగుజలనోయుచు
న్నారు. దివ్యవృష్టిచే నాకుఁదోచిన విషయంబును విన్నవించెది నవధతింపును.
ఇంద్రు-గురువర్యా! అదెట్టిదియో దెల్పుడు.

బృహ- బలారీ!

ఉ. ప్రాకటరూపనంపదల ♦ భాసిలుచుండిరి ధాత్రిలోన ర
త్నాకరునాత్మజుండగు మ ♦ ధాకరనాముడు దక్షపుత్రిశం
శ్లోకచరిత్రరోహిణియు ♦ శుభ్రవినిర్మలతేజమొప్ప న
స్తోకతపఃప్రభావ! మొట ♦ జూడగరాదటనంఠిరూపముల్

ఇంద్రు-గురువర్యా. ఆయున్యసామాన్య సౌందర్యంబులు దేవతాశ్లాఘ నీయంబులే కాఁబోలు.

బృహ- సందేహమేమి.

ఇంద్రు-అట్లులైన,

ఉ. డేందముకందళింపఁగవ ♦ డిన్వివరించిధర్మిత్రలోని యా
సుందరరూపసంపదయ ♦ శోవిధివాన్వితులైనవారిలో
సుందరరూపమెక్కుడుగ ♦ శోభిలుచుండెనొరాకొమారుచ
క్కుందనమెక్కుఁచోదెలుపఁ ♦ గావలెనోగురువర్యవేడుకన్.

బృహ- పురందరా! సానబట్టిన బోడువానికంబులవలె నీడుదీయక భాసిల్లుచున్న
వారిద్దరి సౌందర్యంబులం గలతారతమ్యంబు లిట్టివియని ప్రశ్నక్షంబుగఁ జూడ
క యే నెట్లు నేర్పఱువనగు ?

చ. తరళవిలోలనేత్రఁగనఁ ♦ దన్మహానీయసముజ్వలాంగమున్
గరమరుదందగా నెసగి ♦ కన్నులపండువయైతనర్చునా
పురుషవతంసముగ్గనన ♦ పూర్వమనోహరితత్స్వరూపమ
బృరముగఁదోచు. వారలను ♦ బొల్పుగనొక్కడఁజూడఁగాఁదగున్

ఇంద్రు-అహోహా! గురువర్యా, మీరుచేసెడి వర్ణనయే వారిమోహనాకారములను
కుమనోమనోహరంబులుగఁ జేయుచున్నది. నేను ముఖ్యముగ భూలోకంబు
నకుఁబోయి యామనోజ్ఞ తేజోహంబుల నాసహస్ర నేత్రములచేతను నీ
క్షించి రావలయును.

చ. అలసుమనోమనోహరము ♦ లై తనరారేమి రూప సంపదల్
దలచినమాత్రనేయలరి ♦ తన్మయలక్ష్మ హృదయంబువారి భా
సిలుమహానీయ తేజముల ♦ శీఘ్రముగాఁ గనగోరుచుండెనిం
చలరఁగఁ గాన వాడల మ ♦ హేముదమందగఁ జూచి వచ్చెదన్
(అంత ధరాతలంబునుండిమనోరంజని ప్రవేశించుచున్నది.)

అ.సో-తే. ఇంకొ పహారాజా

సీ జయభూరిరణభీను ♦ జయవైభవౌద్రామాను,
 జయఘనసుతామ ♦ జయసుథామ
 జయవృత్త్రసంహార ♦ జయసింధుగంభీర,
 జయసుగుణోదార ♦ జయసుధీర
 జయమహోజ్వలరూప ♦ జయత్రివిష్టపభూప,
 జయగతభవతాప ♦ జయకలాప
 జయపాపనిర్మూల ♦ జయభక్తజనలోల,
 జయకీర్తిగుణజాల ♦ జయసుశీల.

ఆ. వె. జయశచీకళత్ర ♦ జయమునినుతిప్రాత్ర
 జయఽవిత్రచరిత ♦ జయసుగాత్ర
 జయసుధర్మలసిత ♦ జయదేవతానేత్ర
 జయపురందరజయ ♦ జయబిడౌజ.

(అనిసమస్కరించుచున్నది.)

ఇంద్రు-భేదరీ ! నీ నెటనుండి వచ్చుచుంటివి?

మనో-దేవా ! సేనుధరాతలంబునుండియే వచ్చుచున్నదానను.

ఇంద్రు-భూలోకమున కేమైన విశేషములుకలవా?

మనో-మహేంద్రా ! వినుండు, ఊరీతలంబునంగల సింహళదీప్తపంబున నలకూబర
 జయంతివసంతులన రూపనియంత్రుండవందగు నొకవరపాలితనూజుండు నిగ్గ
 యాత్మలచేర గారాగృహస్థాపితుండై యందు కారదాంబుదాంతగ్గతుండగు
 యుడుపతి నడువునఁ దేజరిల్లుచున్నాడు.

[అంతపుష్పదంతుండు పృవేశించి,]

పుష్ప. అఁ! సుందరీ ! ఏమని చెప్పుచున్నావు? (అనిసగభేదితో) శేదేవా! పురం
 దరమహారాజా ! సేనుగూడ భూలోకంబునఁ గ్రుమ్మరుచుండి వేటొకచోట
 నొకవిచిత్రంబుగఁగిరి. విన్నవించెద నవధరింపుఁడు. దేవా ! పాంచాలదేశం
 బున శేఖోరాశియనందగు కన్యకా తిలకంబొండు గాఢమన్నయని. అద్దాని

సోయగం బెన్న నలుమోములఁ దాల్చిన తమ్మిచూలికైనను, వేయిమోములఁ దాల్చి చిలువరాయనికైనను సలవికాదు.

ఉ ఆ యెలనాగ నె మొగము • సంబుజ వైయటన్న భ్రాంతిచేఁ
బోయి యనంత మార్గమునఁ • బోయెడు చంద్రునిఁజూచి యద్దిరా !
యీయెడఁ జంద్రులిద్ద రుద • యించి నిదేమని రాహుకేతువుల్
సేయగ లేమి నెద్దియు శ • శిగ్రహణంబటఁ గల్గలేదుసూ.

చ. తలిరులబోణివాక్పయశ • తాంగమునెక్కివిలోల నేత్రముల్
కలితపతాకలై చెలఁగఁ • గన్బొమలకడగు విల్లుబూని చూ
డ్కులగమి తూపులుప్పతిలఁ • గుంతల సైన్యముతోడ స్వచ్ఛమా
గళమను శంఖమొత్తుచును • కాముఁడులీలఁ జరించు నిచ్చలున్.

ఇంద్రి-బలె, పుష్పదంతా.

పుష్ప-దేవా, విసుండు.

చ. అతివముఖాబ్జపుష్పరస • మానగగుంపులుకూడి తేలులూ
ర్జితగతి నేగుదెంచియటఁ • జెన్నగుచంపక మంచు నాసిక
మతిభ్రమియించిపాదసలి • నలబులఁ జేరఁగనేగె నాఁగనం
చితగతివ్రేలుచుండువన • జేక్షణ దీర్ఘశిరోజ వుంజముల్.

గీ. కాంతకుచములు చక్రవా • కములసేలు
వనితయూరులు ననటికం • బములఁగేరు
కలికికర్ణంబులొప్పశ్రీ • కారములన
రమణినఖములు నక్షత్ర • రాజిఁబోలు.

ఇంద్రు. ఓహోహో ! ఏమి యామోహవానికి మన్వరూపము ! పుష్పదంతా ! కీపుడే

సెడి విర్లవాకర్ణనంబున సేనెంతయు నానందపరవశుండ నగుచుంటిని.

పుష్ప-దేవా ! ఇంతియొకాదు. విసుండు.

మ. అనయం బాచెలిరోమరాజిఫణిగం • గావ ర్తమన్నాభి స
 స్తుననలీక్రమునండుఁ బుట్టిమఖిరా • కాబింబమున్ మ్రొంగఁజూ
 చినరాకుండగనాపుఁ డత్తుచగిరి • శ్రేష్ఠవ్యయరబంతయుఁ
 గని తెల్పువ్వసి నేగుఁ గర్ణములకా • కన్యాంబకాబ్జాతమల్.
 మళియు.

చ. నలినదళాక్షిమందగమ • సంబునకోడిమదేభపం క్తులి
 మ్మృలఁదమమూలలందడఁగె • మోహనగాత్రికలావినోదముల్
 పాలుపుగఁగాంచిభారతియుఁ • బోలగఁజాలకఁదెల్లఁబోయెనా
 చిలువలతేడడంగె చెలి • చెన్నునుతింపఁగ లేక భూమిలో
 నేమేల ?

సీ, తేనియఁజిమ్ముచా • తెరచవుల్పచరించు,
 చందమెన్నుటకుమా • సంబుపట్టు
 మిలమిలఁగ్రాలెడు • మీననేత్రంబుల,
 పటిమనెన్నగమహా • బ్దంబుపట్టు
 తిలచుప్పములజగి • దభుకొత్తునాసిక,
 డంబుల్లఁఫింపయు • గంబుపట్టు
 పూర్ణచంద్రనిభాతి • బాలుపొందువదనంబు
 వర్ణింపబ్రహ్మక • ల్పంబుపట్టు

తే. గీ. నింకనితరావయవముల • నెన్నఁదరమె
 తమ్మిచూలియునెత్తావి • గ్రమ్ముపసిఁజిఁ
 జెన్నుమీరంగఁగఁగిఁచి • చేయబోలుఁ
 గాక నాయితీసాగసెటఁ - గలుగ నేర్చు.

ఇంద్రు. ఘనవంతా! చాలు చాలు. ఆకన్యకారక్షణమనూనోసొందగ్యం తిలకము

టకు సందేహమెంత మాత్రమునులేదు. మనోరంజనీ ! ఆమెనానాంగుని సుఖ
రూప మెట్టిదియో వివరింపు.

మనో. చిత్తము. దేవేంద్రచుహారాహ. ఆరాచకమరుని దివ్యసౌందర్య రేఖావిలాస
బులఁ గొనియాడ నేనెంతటిదానను. వానినెల్లవిధవచో మీరింతకన్ననుమోహ
వేశ పరపకులగుట నిశ్చయము. వినుండు.

సీ. నిండుచందురుఁబోలు • నెమ్మొమ్ముఁగలవాఁడు,

మిసిమిబంగరుచాయ • మేనివాఁడు

నిద్దంపుచెక్కిళ్ళ • మొద్దుగుల్మేశువాఁడు,

లలినూగుమీనముల్ • గలుగువాఁడు

చేరలకునుమించు • జిగికన్నుగవవాఁడు,

నెగుబుజంబులవాఁడు • సొగసుకాఁడు

కొదను తేటులఁబోలు • కురులనొప్పెడువాఁడు,

డంబుమీరెడుపేరు • రంబువాఁడు.

తే. గీ. చెలులవతిపింపవలరాచ • ములికివాఁడు

హోయలుకలవాఁడుసింగార • మొలుకువాఁడు

బుసుత నెలవంటినుదుటిచే • బొలుచువాఁడు

రహేదనరైపునలపసి • రాచవాఁడు.

వేయేల ? వాని సామమార్థంబుఁ గన్నులారఁ గాంచినచో మరుపులకైన
మనోజవికారంబు 'లంకురించును. (అనిపెనిమిటితో) నాథా. మీరాసుందరాం
గుని జూచియుండలేదు కాఁబోలు. చూచియుండినచో మీరిట్లేల పలుకుదురు?

కి. వానిమనోహారాంగమును • వానిముఖేందువిలాసరేఖయున్

వానివిశాలనీత్రములు • వానిభుజద్వయిదైర్ఘ్యసంపత్

వానియురస్థనోన్నతియు • వానినఖంబులు హాసచంద్రిత

కూనకమీరుచూచినను • మానిని నింతగ్రబ్రహ్మతెంతులే.

పుష్ప. సుందరీ ! ఈవిషయములో వ్యతిరేక భావము నవలంబించి నీమదికప్పియిం బొనరింపవలసి వచ్చినందు కెంతయుఁ జింతిల్లుచున్నాడను. విశ్చయముగ నాకోమలాంగితో సమానులగు గుండరాంగు లేలోకంబుననుఁ గానరాదు. మనపుధగ్భావములను సమీకరింపఁ దేవతా సేతయగు పురందరునికిఁ దక్కునన్య లకు సాధ్యంబు కాదు.

ఇంద్రు. భేదరులారా ! మీలో మీరేల వితండవాద మాడెదరు? శత్రువ్యయ సంయో గంబుజలనంగాని భిన్నపక్షభిమానంబులేకీభూతంబులు కానేరవు కావున మనమందరము ధూలోకంబునకేగి యాచూహనీయ లేజశ్శూర నొక్కచోఁ జేర్చిచూచి వత్తెయరండు.

(అంతవైకుంఠంబునుండి జయవిజయులు పోవేళిందుచున్నారు.)

జయ- జయ జయ సహస్రాతే.

విజయ-స్వస్తిశ్రీ సకలవిజయ సామ్రాజ్య వైభవమహేంద్రా.

ఇంద్రు. ఓహో. వైకుంఠ నాధుండగు పరాత్పరుని సందేశంబున వచ్చిన పరమపావ నులగు జయవిజయులారా ! మీకుస్వాగతము. కూర్చుండుడు (అనియున్నతా సంఘంబుఁ గనఁబఱచి) హరిద్వార పాలకులారా ! మీరలెట్టి కార్యార్థమై యుపుడిటకు విచ్చేనియుంటిరి?

జయ- సురేంద్రా ! అనిదేవుండగునా రమాకునోహరుండు మీపేర నొక యాజ్ఞా పత్రికను వాగ్ని దయచేయించిసారు. చిత్తగింపుఁడు. (అని శ్రీముఖమును చేతికిచ్చుచున్నాఁడు.

ఇంద్రు. ఓహో ! గురువార్య ! భగవద్దాసుండనగు నాకొనంగిర వైవాఙ్మయైచ్చిదియో చూడుడు. (అని శ్రీముఖమును బృహస్పతిచేతికి నిచ్చుచున్నాఁడు.)

బృహ-మంచిది. (అని శ్రీముఖమునందుకొని) నృత్రారీ ! భగవదాజ్ఞా వినుము. (అని చదువుచున్నాఁడు.)

“స్వస్తిశ్రీ సకలబృందారక బృంద పరివృత జగజ్జీయమాన వైభవోల్లాస సుధ రాత్రుసహధిష్ఠిత త్రివిష్టపాధినాథా ! మేము నీపేరవ్రాయు యాజ్ఞాపత్రికయే మనగా, ధూలోకంబున మాత్రుండును సింహాళదీప్త మండలాధీశ్వరుండగు రత్నాకరుని పుత్రుండుగను ముధాకరుండు పరమవైరాగ్యులవలంబించి గృ హస్థాశ్రమం బొల్లకఁ బరిణయ పరామృతుండై భిష్మించి జన్మాంతర కర్మ

శేషంబున కారాగృహ స్థాపితుండై యాదు నిరంతరము మహ్మధ్యానమున
నవయుచున్నాడు. ఆ స్వప్నపూరుతుండుగ కన్యకాతలకంబున సృజయిం
ప నింతకుఁ బూర్వమే తమ్మి నూలికి నాష్టానించి యూటించి. విరించి పేరికం
బునఁ బాంచాలదేశాధిపతియగు దక్షుఁడు రోహిణియను దుహితృరక్షణంబున
యించియుండె. ఆకన్యయు యోగినీవ్రతమవలంబించి భక్తిపరాధీన చిత్రయైవిల
సిల్లుచున్నయది. కావున నీవుశీఘ్రంబుగ మత్తధాను గమ్యమానుండనే మహీ
తలంబునకేగి యారాజవహువరలకుఁ బరస్పర సలసుటనం బొనర్పవలయును. (శ్రీ
మహేంద్రా! అదిదేవుండగు శ్రీమన్నారాయణ ప్రతిభలగు నిక్కాగ్యంబుని వాగ్వి
కర్తవ్యంబు. కావున మీరండరు వెంట భూలోకంబునకేగి యారాజవహురికా
కుమారకుల నొక్కచోఁజేర్చి వారలకుఁ బరస్పరావలోకనంబును గోగించి మ
త్తధనహాయంబుచే వారి హృదయంబుల ననురాగ వీజంబుల నాటెరఁడు.

ఇంద్రు గురువగ్య! ముఖ్యముగ నేనిక్కార్థంబును నెరివేర్చి భగవంతుని సంతోష
పెట్టెద, చూడుడు. (అని ద్వారమునంద్రుడు స్పృహకరునితో) పీఠీ, నేవకా.
మత్తధుని శీఘ్రముగ నిటకుఁ దోడ్పొనిరిమత్త.

కింక—చిత్తము, దేవా. (అని నిష్క్రమించి వెంట నే మత్తధునితోఁ దిరుగఁ బ్రవే
శించుచున్నాడు.)

మత్త. భో దివిజాధినాథా! మీరున్నట్లును రక్షించిన కాగ్య మెట్టిదియోఁ దెలుపుడు.
ఇంద్రు. మదనా! భూలోకంబున భగవద్భక్తులగు రాజకుమారి కా కుమారకులు పరిమై
రాగ్యంబును బూని వివాహంబొల్లకున్నవారట నీసహాయంబుచే వారినిక్షిం
బులఁ బరిణయాయత్తంబులగునటులఁ జేయుమని భగవదాజ్ఞయైంది. కావున
మనమిప్పుడే భూలోకంబును గూర్చిపోవునమరకత్త.

మత్త. చిత్తము. మహేంద్రా. నాపంచాయుధములతోడను నేనుస్థిగుగనుంటిరఁడు.
ఇందు. మంచిది. గంధర్వలారా. పోవునమరఁడు.

(అనిస్మరగంధర్వలతో నింద్రుండు మహీతలంబునగూర్చి నిష్క్రమించు
చున్నాడు.)

(భూలోకంబున కారాగృహంబులోని సుధాకరుఁడు.)

సుధా. (స్వగతము) అన్నా! లోక మెంత మాయామోహితమై యున్నయది! ఆవి
ద్యా వృక్షంబునకు మూలాలచాలంబగు కామినీగ్యామోహ మహిమనుపామర

జనంబులెంత యెక్కుడు చేయుచున్నారు ! అన్నా ! నిష్కారణము జనులెట్లు మోహ మదాంకులై చెడిపోవుచున్నారు ! పరమదాక్షిణ్యమూర్తికాయగు పరమేశ్వరుండు మానవులకీయజ్ఞానము నేలఁబాపకుండెనో తెలియరాదు.

ఉ. కామినులన్వరింపనుదిఁ ♦ గల్గెడు కామము కామపూర్ణ తక
ప్రేమములూరు ప్రేమమునఁ ♦ బెద్దయుమోహవశాత్తుజ్జే నరుం
డేమతిత్మన్లుచేదవిలి ♦ తృప్తినిఁజెందక బోభమగున్దై
తామసవృత్తిదుష్క్రియలఁ ♦ దద్దయుఁజేయుచునుండునిమ్మహిన్.

వహ్వ, నాకీ కారాగృహవాసమే యుక్తమైనది. ఇచట నిశ్చలాంత రంగుండనై యేకాంతంబుగఁ బరమార్థవిచారణఁ జేసికొనుచు బాహ్య ప్రపంచంబుతో సంబంధమునుఁ దొలగించుకొనఁ బ్రయత్నించెద. కాలాతీతమైనది, నేనింక శయనించి నిదురింపవలయును-

(అని సుధాకరుండు శయనించి నిద్రించుచున్నాఁడు.)

(అంత వజ్రయు స్త్రరగంధర్వులును బ్రవేశించుచున్నారు.)

కునో. దేవా! మహేంద్రా! ఇదియే యాకామరునిచే నలంకరింపఁబడిన కారాగృహము. వానిజాతమిటురండు?

శుష్ప. దేవా! ఆరాజకుమారికా కుమారకులనొక్కచోఁ జేర్చిచూచినమేలుకదా. దేవరవారాజు నొసంగినచోనే శాశ్వతా శిరోమణి నిటకే గొనివచ్చెద.

ఇంద్రు. మంచిది. అటులనే చేయుము మాగురువర్యని! యభిప్రాయముఁగూడ నదియేకదా.

శుష్ప. చిత్తము. దేవా. (అనిశుష్పదంతుండు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

కునో. (సుధాకరునిజూపుచు) దేవా ఇంద్రమహాదేవా. ఎట్లైనమీరీ రాకొమరుని వంటి సౌందర్య తిలకునివీక్షించి యుంటిరే? చూడఁడు.

ఉ. ఎందఱి రాజపుత్రులను ♦ నిందునిభాస్వలఁజూడలేదోవా
రందరువీనియందమగు ♦ నాకృతీకెన్నగఁగాలిగోరికై
నందలపంగఁబోలరుక ♦ నన్ బరికింపఁగరానిమట్టియూ
చందముమిన్నుమన్నుపయి ♦ సత్యముగాఁగనియుంటిమేయెటన్.

సీ. వీనిసౌందర్యంబుఁ ♦ వినియుంటఁగాఁబోలు
 నలరుపూవిల్కాడ ♦ నంగుడయ్యె
 వీనినత్కళలను ♦ వీక్షించి కాఁబోలు,
 వసజారికళలను ♦ బాయుచుండె
 వీనిలావణ్యంబు ♦ కానంగఁగాఁబోలు,
 చనిజయంతుడనిమి ♦ పత్వమొందె
 వీనితనువికాస ♦ వినలేకఁగాఁబోలు,
 నలకూబరుండుఁదా ♦ నలకఁజెందె

తే. గీ. నింకనితరుల నెన్నంగ ♦ నేలసిద్ధ,
 సాధ్యవిద్యాధిగామర ♦ సమితిలోన
 నెవకిననుగాన రాదెందు ♦ వీనిసాబగు,
 ఇతనిస్వజియించి యేధాత ♦ చతుగుడయ్యె.

ఇంద్రు-భేదీ' మనోజ్ఞమూర్తయగు రాకొమరుండు నీచేపర్ణితుండై వన్నెకెక్కి యు
 న్నాడు. అట్టివాని సౌందర్యంబున నసామాన్యంబు కాకుండునే? అదిగో,
 మర పుష్పదంతండును కన్యకాసహితుండై యింతలోనే వచ్చుచున్నాడు.
 చూడుము.

[అంతటనుండి విలియున్న సుందరసహితుండై పుష్పదంతండు ప్రవేశించి.]
 పుష్ప-దేవా! మహేంద్రా! ఏలిక యాజ్ఞానుసారంబుగ నాకలువకంటినిఁ గొనివ
 చ్చితి. చూడుఁడు. (అనియా కోమలాంగినిగ నలబబుచు)

ఉ. ఈ యువతీలలామకెన ♦ యే పరికింపఁగ నెట్టివారలున్
 గాయపరింట్లకన్బొచ్చులు ♦ కాంచనకందుకములోకుచంబులే
 మాయెననంగమధ్యమున ♦ మానుష తేజమునిట్టివారి నే
 రేయుగమందు నైనఁగని ♦ గే? వినిరే? మఱి ధాతుణీస్థలిన్.

క. సాకర్కళహస్తంబుల

నీకోమలగాత్రినిటకు ♦ నేదెచ్చిననా

హా ! కంటే ! యా మె పసిస

లాకుపుటము పెట్టిచెట్టు ♦ లంగనుపట్టుకా.

మనో. దేవా ! ఈకోమలాంగుల ముమారాచాకామారుని పద్మజేర్చితిమేని వారివారిసౌం
దర్యులబులంగల తారలమృదులు స్పృహపడియెడు.

ఇంద్రు. ఎంచది అటుల నేచేయుదుము. (అనిపుష్పదంతునితో) పుష్పదంతా ! ముందు
నీవాకారాగృహంబులొనికే బోయి మెల్లగ నీకుటిలాలక నారాజకుమారునిపక్షం
జేర్చిరమ్మ.

పుష్ప చిత్తము. మహేంద్రా. (అనిపుష్పదంతుఁడా యిందునదనతోఁ గారాగృహం
బుగూర్చి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ఇంద్రు. ఆహాహా ! ఈతసుమధ్యయు నాణిమిత్తియమువలెఁ బ్రకాశించుచున్నది.

ఇట్టిప్రేమరువరత్నింబుల సృజించి నిధాత తన నేర్పుకడిమినెఱ పెఁగదా !

మనో. దేవా ! దేవేంద్రకుహారాహా ! ఆకోమలాంగినిఁగూడఁ జూచియుంటిరికదా. మీ
యభిప్రాయమేమి ?

ఇంద్రు. భేదరీ ! వీరిద్దరిసౌందర్యంబులును వర్ణనాతీతంబులుగ నేఁ గాన్పించుచున్నవి.
ఆహాహా !

క. సుందరరూపంబులనా

సందముగానానహాసన ♦ నయనంబులనిం

పొందుగఁజూచినడండ,మ

మందపరవశత్వమొందె ♦ మైయుప్పొంగన్

(అంతపుష్పదంతుఁడు తిరిగి ప్రవేశించి).

పుష్ప. దేవా ! మహేంద్రా ! దేవరవారి యజ్ఞానుసారంబుగఁ గృతార్థుడనైవచ్చితి.
తమరుదయచేసి చిత్తగింపుఁడు.

మనో. (భర్తతో) నాథా, మనమందరమచ్చటికొకసారిగ నేగినచో వారలకు ని
ద్రా భంగముకలుగునేమోకదా.

పుష్ప. వాయా ! మనమావిషయమై సంతయింపవలసిన పనిలేదు. గంధర్వమాయచే
వాతలఁగాఢనిద్రామదిరితులుగఁ జేసివచ్చితిని.

ఇంద్రు. అటులైశీమముగఁ బోవుదమురండు. (అని ఇంద్రుఁడును భేదరులును చెరసా
లఁగాని సజ్జనునమీపించుచున్నారు)

పుష్ప. దేవా. మహేంద్రా ! ఈతేజోరాశులలో తారతమ్యముల నేర్పఱుపఁ బ్ర
యత్నింపుఁడు.

ఇంద్రు. ఓహోహో ! ఏమియీమోహనాకారములు.

మ. కలితోద్భాసితరూపసంపదలనేఁ • గన్నారవీక్షింపస
ల్లలితానందరసాబ్ధివీచికలహో • లాకేళిలోలాత్రయై
లలినొప్పారుమదీయమానసమరా • శం బిష్పడత్యద్భుతో
జ్వలతేజంబులతారతమ్యములనె • బృంగిర్వివర్ణించునో !

మనో. దేవా ! సవాసాహా ! వీరిద్దరునమానసుంపరాంగులేయని మీయభిప్రాయమా
యేమి ?

ఇంద్రు. భేదరులారా ! నాబుద్ధికటులనే తోచుచున్నది. కాని నేవొక్కయంపాణు
ముఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుఁడు. మనమదృశ్యరూపంబులఁ గైకొని సద్దుశేయ్యక
నీతేజోరాసులలో నొకరునిద్రంజాక్కియుండ వేటొకరిజాహ్నునఁ గుట్టిమే
ల్కాలుపుచు వీరల పరస్పర నర్థనాతిశయంబుల బాగుగఁబరికించినచో సాం
దర్య తారతమ్యంబు లిందుకైన నుండి నేనిస్పష్టపడియెడు. ఇంతకుమిక్కిలి పా
ధనోపాయఁబెద్దియుఁ నాకుఁగానరాదు.

పుష్ప. దేవా ! ఈనారీపురుషులు పరమవిరాగులుకదా, వీరలెట్లు వ్యామోహితులై పర
స్పర ఇర్థనలనరించెదరు ?

ఇంద్రు-పుష్పదంతా ! పంచాయుధములతోడను విషమాస్త్రుఁడు మనఁమీపమున నుం
డనీ కట్టిసందియంబేల గలుగవలెను. కావున రిత్తసందియంబుల వీడివీరుభయం
లు భ్రమరాకృతులం బూనినేను చెప్పిన చోప్పుఁజరిగింపుఁడు. నేనదృశ్యరూ
పంబును గైకొని జరుగఁజోవునదంతయుఁ బరికించుచుండెద.

పుష్ప. చిత్తము. మేముటలనేఁ బరిగించెదము. (అనిగంధర్వులు భ్రమరాకృతులను
బూశుచున్నారు.

ఇంద్రు, అహోహో ! ఇట్లు దుడియక భాసిల్లెడు నీయనన్యసామాన్యతేజో రూపంబులపర
స్పరావలోకన ప్రభావమెట్లుండునో నేనుచుశ్చిముగాఁ జూడవలయును.

(అని ఇంద్రుండదృశ్య రూపంబును బూనుచున్నాడు.)

సుధా. (శయ్యపైనుండి దిగ్గునలేచి.) అబ్బా ! ఈ ప్రమదాని నాచెక్కిటనెంత తీవ్రము గాఁగుటైనది. (అని ఇటునటుఁజూచి) ఆఁ ! ఏమిది ! ఏమియీకాంతి ! ఓహో ! కన్నులు మిఱుమిట్లుగొఱపునటుల దేదీప్యమానంబుగఁ బ్రజ్వరిల్లునీ యపూర్వతేజంబెంతయు నాకఠ్యాశ్చర్యంబునుఁ గలిగించుచున్నది. (అని సుప్తిం దవిలియున్న సుందరాంగినిఁ బొడగాంచి) ఆహా ! ఆశ్చర్యము ! ఆశ్చర్యము ! ఈజగన్మోహన స్వరూపమిచ్చటికెట్లు వచ్చెనోకదా ! ఇట్టి యపూర్వతేజస్కారిని నేనెన్నఁడును జూడనైతి. ఇదియేమి కైవసయయో తెలియరాదు. ఓహో !

ఉ. సౌరభ మొంచుబంగరపు ♦ జంఱిపుబొమ్మయ్యె ! మార్గవంపుచెల్వారెమరత్ననిర్మితక ♦ లాకయ్యె ! నిశ్చలలిలఁబొల్పుతొల్కాఁబుమెఱుంగొ ! జీవకళ ♦ గల్గినచిత్తమపైకొక్క ! నాఁగనీ తీరునఁబ్రజ్వరిల్లు నము ♦ వీర్ణమనోహరతేజ మేమొకో !

శా. ఏమీ ! చూడగఁ జోద్యమయ్యె నడిరే ♦ యివ్వచ్చినా కన్నానో మోమోటం బినుమంత లేక నిదియే ♦ మోమా నుగ ను నీ భూమిన్ గ్రుమ్మర నచ్చినట్టి రతియో ♦ పూర్ణేందు బాహుస్పయశా భామారగ్నిము సంఖిగో పరులునా ♦ భావంబు శోధింపఁగన్
అట్లుగాక.

తే. గీ. నాదు తలిదండ్రులే మంత ♦ నమః నామ సంబు నై వాహిక ప్రయ ♦ త్నంబునందు నిచ్చఁగొనుస్థలజేమనీ ♦ మచ్చకంటి నర్థనిశియందు నాఁజ్జ ♦ కంపిరేమొ.

మఱియు.

క. ఈతన్ని నె కాఁబోలును

నాతలిదండ్రులు కడంగి ♦ నామః వాహం

బౌతత వైభవ మొప్పగఁ

జేతో మోదమునఁ జేయఁ • జింతించిరహా !

హా! ఈశ్వరా! నేనిపు డెంతయుఁడో లాయమాన మానసుండ నై యున్నవాఁడ. ఏమిచేయదును ? ఈకాంతనవలావణ్య దీధితులు నాహృదయ భేదనంబొకర్చుచున్నవి. నాచిత్తమెంతయుఁ జలించుచున్నది. ఐహ్య. ఏమిది !

సీ. నీలవర్ణ పుకాంతిఁ • గ్రాలునియ్యవిబంభ

రాళియేమో కావు • బాలకురులు

అతి మనోహరముగ • నలరారు నిదిచంద

మామయేమో కాదు • భామమోము

కమ్మని వలపులఁ • గడువెల్లు నిదితిల

పుష్పమేమో కాదు • పాలతి నాన

ప్రనిగులంబగు కాంతిఁ • బరిభవిల్లెడు నిది

శంఖ మేమో కాదు • సకియగళము

తే. సీ. అనన్త్యశంఖుగ న్నట్రువ • లై నయివియుఁ

చక్రములయేమో కావంతి • స్తనములరయ.

వరలు చున్నట్టి లావణ్య • వనధి వీచి

కాళియివి యేమో కావంబు • జాషీవళులు.

అహా ! ఏమి యీశాంధర్యము !

క. నెలఁ బోలిన మొగమును, వె

న్నెలఁబోలిన హాసరుచియు • నెఱిని పసిఁడిగి,

న్నెలఁ బోలిన కంచములుతి

న్నెలఁ బోలిన పిరుదులమర • నొక యొప్పకొ.

హ్య !

సీ. కిసలయబులనెల్లఁ ♦ గ్రేణి సేయుచదొండ
 వండుచక్కెఱగేరు ♦ పసదలిర్ప
 నరవిందములకన్న ♦ నందమ్ముకలవయ్య
 మీనులఁ బుగడించు ♦ మిసిమి మెరయ
 విరిదముఁ బ్రలుగుగ్రము ♦ సిరిజీమునదియయ్య
 నెలడాలుఁబొలియించు ♦ జిలుగుగులుక
 నాణిముఁతైపుచేరు ♦ లణగఁ ద్రొక్కియునును
 గణములఁ దెగడెడు ♦ కాంతినెనగ

తే. గీ. సౌరయీ తన్వియధరంబు ♦ నక్షీయుగము
 వదనబింబము నఖరాజి ♦ ముదమునిగప
 నరలు నాభాగ్య మేమన ♦ నచ్చునిట్టి
 సుందరాంగిని బొడగంటిఁ ♦ జొక్కఁచుంటి.

కాపురే ! నీమి యీచిత్రము ! ఇనుమయస్కాంతంబున ప్రాంతంబైనయట్లు నాహు
 దయఁ బ్రీమించువోణి రూపభావశ్యాతికయంబులచే నెంతయు నాకర్షింపఁబ
 డుచున్నయది. ఇట్టితేజో రాశినుండి నామనంబునెటుల మరలింప నేర్తును? ఓ
 లలనాశికోమణీ ! నీవు రాజకన్యకవేమైవో నిన్నుతప్పకఁ బెండ్లియాడెద.

మ. ననజాతా యతనేత్ర సీదు నవలా ♦ వణ్యాభినిచీ నళి
 దనివ్రాసండగ నోలలాడుచునహా ♦ తన్వంగి నాచిత్తమా
 ఘనమీ నాంశశతఘ్ని గోలపటలిన్ ♦ గాసిల్లెకిన్ దేవత
 మృదు మానింపకు వీడియుంటిని మదీ ♦ యంబై న పై రాగ్యముకో.
 ఈకోమలాంగి యెంతగాఢ నిద్రాపర పథరాల్లె యున్నయది !

ఉత్సాహ. కోమలాంగి! కోపమేల? ♦ గోరియుంటి నిన్ను నే
 కామబాణ జాలములకుఁ ♦ గాంత యోర్వజాలనే

భూమిలోన నిన్నుఁబోలు • పాలతి నెందుఁగాన నే

మామకార్తి డింపలెమ్ము • మానినీశిరోమణి.

(అని నిద్రా)వస్థ నభివయించుచు.)

అయ్యో ఇంతలోనే నన్నినుపగజ్జెల తల్లి యాపహించుచున్నది. ఇంక నెట్లో గదా. నానర్థేంద్రియ వ్యాపారములును క్రమకృమయగ మందీకృతంబులగు చున్నవి- అయిన నీ నిద్రాదేవియు నాకొక యుపకారమే చేయుచున్నది. ఓరమణీమణి !

మ. అలివేణీ మృదుపాణి నీదు మహనీ • యంబై న తేజంబు నిం

పలరం జేయగఁ జూడ్కి తీవీయలన • త్యంతంబుఁగాఁ బట్టిహృ

జ్జల జాంతర్గత మానటుల్బలిపిత • శ్వత్స్వాశి బంధించితన్

వెలిబోకుండఁగమోడ్తు నేత్రములఁద • ద్విద్యుత్స్వరూపంబికన్

(అని గాఢనిద్రాముద్రకుండై మూర్ఛిలుచున్నాఁడు.)

(అంత రోహిణి మేల్కొనుచున్నది.)

రోహి. (చురుకంబు నిపురు కొనుచులేచి) అబ్బా. నాచురుకంబు నెద్దియో చురుకు నగుటైనది. (అని నలు పక్కలులేరి పారఁజూచి) అఁ. ఏమిది! ఈ ప్రదేశమంతయు వింతగఁ గాన్పించుచున్నది. అత్యద్భుతంబగు నీయపూర్వతేజంబెటునుండి ప్రజ్వలించుచున్నదో! ఇదియేమింత? నేనిపుడెంతయుభయకంపిత చిత్తురాల నగుచుంటి. (అనిభయము నభివయించుచు నిద్రాకై తలంబున కనులను మోడ్చియు వెంటనే యులికిపడిలేచి.) అయ్యో. ఏమిది? ఈదుప్తమవేందిదిరంబులేల నన్నిట్లు వేధించుచుండె? ఎన్నడునుజూడని యీవింత తుమ్మెదలు నేడేలవచ్చె? ఇంతయు నెద్దియో యొకమాయగా నున్నది. (అని ఇటునటు జూచి రాజకుమారుని వీక్షించి.) ఓహో. ఏమి యీమోహనాకారము ! ఈమహనీయతేజస్కారియగు దివ్యపురుషుండెవరై యుండునోకదా. నైరాగోభిరల సన్నిభంబైన నాచిత్తమీ మోహనాంగునిజూచినలోడ నే చలించుచున్నది. అనన్యగమ్యంబగు నివాంతకపురంబున హంసకూలికాతల్పంబుపై శయించి నిద్రించుచుండ నొరులెవ్వరు వాహర్త్యతలంబున కిట్లు రాగనిగిరి?

శా. ఓహోహో! కడుచిత్రమయ్యెనిదియేమోమూయగానీట్టలన్
బాహుటంబుగ నీనిశీధమున నాఁజుట్టెం ప్రకాశించునీ
సాహస్రాక్ష సమానతేజః జెవరోచర్చింప నాచిత్తమున్
మోహభ్రాంతినిఁ జెందఁజేయ న్ఖులీమూర్ఖన్య నిందాస్పరో.

అటుగాక,

చ. నిలుకడఁ జెందుక్రొమ్మెఱుగొనింగిదొలంగిన చంద్రబింబమో
యలరుల వింటివాఁడు తనయంగముఁ బూని వసించి యుండెనో
కలఁగని యుంటినో నిజముఁగానల కూబరుడో జయంతొడో
వలపుల యెమ్మెకాడగు నృపాలత నూజుడో తోచరా దహా!

తేజోరూపలావణ్యాతి శయంబుల నొప్పుచుండెడి యశస్యసామాన్య సుందరాంగునిమం

తనంబు నానెచ్చెలులే నావద్దకుఁబంకిరకాఁబోలు. జననిజఃకులారా !

ఉ. ఈనవమోహనాంగుఁడు మ ఁ హీవరపుత్రమండేని వీని నే

మానకఁబెండ్లియాడెదహి. మద్యుత్తితైత్యమువీడియుండినన్.

భానుఁడుచల్లనై ననున భంబుభువిందలక్రిందునై ననా

మానసమందునీతనియ మానుషతేజముచిక్కెఁగావునన్

నానెమ్మనమనుహరించిన యారూపవిజయస్వధా కారునిలే పెద. (అని నిద్రా
ముద్రితుండగు సుధాకరునిపైఁ దనకర పంకజంబు నునిచి.)

ఉ. ఓయకళంకనీకు విను మోసుకుమార శరీర చిక్కిలిన్

మాయలుచాలు నింకనను మానమొ కింతయులేదు నిన్నునే

బాయగఁజూలఁబంతమునఁ బల్కువ దేమిర కోప మెందుకో

కాయజ రూప నీమదిని క్రొర్యముడింపుములెమ్మచూడుమీ

అన్నా. నామనోహరా. నిద్రాదేవి నాశిరస్సుపై నెంతయుఁ దాండవమాడుచు

న్నయది. ఇశవగుండ్లు కట్టినట్లు నాకనురెప్పలు మానుకుఁబోవుచున్నవి.

ఇంక శట్టోగదా ! కానీ, యీమోహనాంగు సుందర్యన జ్ఞాపకార్థము వీనికన

కాంగుళీయంబును సంగ్రహించెద. (అనితనవేలినున్న యుంగరిము నాతని వేలినుంచి యాతనియుంగరమును దాగ్రహించి యెప్పటియట్లు పరుండి నిద్రించుచున్నది.

(అంతదేవేంద్రుడును గంధర్వులును నిజస్వరూపములనుధరించి

ప్రవేశించు చున్నారు.)

ఇంద్రు. ఐహవీ! మదనునిసాహాయంబుననే సంపూర్ణకృతార్థుండవైతిగదా. వీరియు భయులకుపరస్పరాను రాగము బలముగఁగలిగినది. భేదరులారా! కంటిరా, యీమోహనాకారుల పరస్పరమోహ వేశంబులను తల్లత్పరూపాభివర్ణమును? నాబుద్ధినిజూడనవన్నియు సమముగ వేయున్నట్లులఁ గాన్పించుచున్నవి. ఆహాహా ! ఏమి యీతేజో రూపంబులు.

చ. కలిత వినుత్పరత్నసమ • కాంతినివెల్లెడుఁ దేజమొండుని

రక్త్రతరదీధితిగఁడుఁబ • రస్పరమున్ బ్రతిబింబితంబులై

యలరెనువీరి యీకృతుల • నద్భుతభంగి సహస్రనేత్రముల్

గలుగుటకున్ ఫలంబునిట • గంటినిధన్యుడనై తినేనహా.

మనో. దేవా. పురందరమహారాజా. అంగుళీయసంగ్రహణ కలాపంబుచే నాతను మధ్యయేతిశయ మోహ వేశంబునుఁ బ్రకటించెనని తలంచెద. మీయభిప్రాయమేమి ?

ఇంద్రు. భేచరీ. అదియొకవిశేషముకాదు. శృంగారకృత్యములలో స్త్రీలుసహజవైపుణ్యము కలవారలైయుందురు. తాదృశజన్మరూప వగునీమొంగవే.

(మనోరంజని చిటువగవుతోసిగ్గునభివయించుచున్నది.)

పుష్ప. దేవా. ఆరాజకుమారుం డతిశయమోహవేశ పరవశుండగుటచేఁ దద్విషయంబును గుర్తెఱుంగఁ జాలఁడయ్యె. కావున వాని సౌందర్యంబేఱుఁగించుకయుడి నోయెనని తలంచెద.

ఇంద్రు. పుష్పదంతా. ఆన్నివిధములచేతను పొడిదైన సమాన సుందరారిగులే యనుటకు సందేహమెంతమాత్రమునులేదు. మీరుమాత్ర మేమతియుండక దైవవేలి వికేటంబగు నిమ్మిధునాను బంధంబును శీఘ్రకాలములో సమకూర్చుటకు సర్వవి

ధములచేతను బ్రయత్నింపుడు. (అనినగలేది నిష్క్రమించుచున్నాడు.
మనో. ప్రాణేశ్వరా. తెల్లవారకమున్నే మనమీటటిలాలకను పరు తెవ్వరిగిని తెలియ
కుండుకటల రహస్యోచితంబుగఁ దిరుగపాంచాల దేశమునకుఁ గొనిపోయి
యటనిజసాధారణమున నెప్పటియట్లే బరుండఁజెట్టిరావలయును. చూడుడు

చ. తెలతెలవాటుచుండెనని • దీపపుకాంతుల తెల్వితెప్పెడున్
గలయగఁ దేజమబ్బెనని • కామలుకావనిఁగూయుచుండెనిం
పులుగులుకంగగాలివల • పుల్పచరించుచు నీచుమండెని
మ్ములఁగలయంపి ముగ్గులిడ • బోటులులేచుచునుండిరిప్పడే॥

పుష్ప- జాయా. ముఖ్యముగా మనమటులనే జరిగించి పత్తమరమ్ము. (అని. నిద్ర)ంద
విలియున్న రోమలాంగితో పాంచాలదేశమును గూర్చిభేదరులు నిష్క్ర
మించుచున్నారు.)

గద్య.

ఇది కీమత్వేకట రమణకరుణాకటాక్ష పక్షిణాసారసమాసాదిత రసబంధుర
కవిత్వవైఖరి ప్రవీణాపస్తంబసూత్ర శాండిల్యసగోత్ర) పవిత్రహోత్వమల
కలశార్ణవరాకాకైరవమిత్ర) వేంకటరత్న సుపుత్ర, వెంకమాంబా
గర్భశక్తిముక్తాఫల వివిధ విద్యజ్ఞసవిధేయ వేంకట
కృష్ణనామధేయ ప్రణీతంబైన రోహిణీ
సుధాకరవిజయంబను పాటంబున

ద్వితీయాంకము.

శ్రీరస్తు.

రో హి ణీ సు ధా కర వి జ య ము .

తృ తీ యాంక ము .

(దక్షమహిపాలుండును మంత్రియగు మారుతియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

దక్షు. అమాత్యపుంగవా ! నాకుమారీమణి యావనవతియైయున్నది. ఆమెకుఁ బరిణయమునర్పణయును. ఆకన్యకాతిలకంబున కిచ్చవచ్చినవరుండెట్లు లభించునో తెలియరాదు. యోగివీరమవలంబించి వరిణయపరాజ్ఞుభియై యున్న యామిచిత్తము నెట్లు మరలెందును ?

మారు. దేవా ! మీదుహిత్యైర్మంబును మగధదేశాధి పతియగు రాజశేఖరునకొసంగ మీరిదివరకే నిశ్చయించి కొనియుంటికిదా, మీరిప్పుడెల పునరాలోచనముఁ జేసెదరు ? అదియునుఁగాక స్వయంవరమును గూడఁ జూపించి యుంటిరి. దానిపత్యవసానముఁ జూచినపిదప కదా మఱియొక యోచనఁ జేయవలసివది.

(అంతనొకకంచుకి ప్రవేశించి.)

కంచు. దేవా ! రాజశేఖరమహారాజుగారు దేవరవారిపేర నొక జాబువ్రాయించి యిప్పించినారు చిత్తగింపుఁడు. (అనియుత్తరమును జేరితిచ్చుచున్నాఁడు.

దక్షు. మారుతీ ! ఈయుత్తర మేమియోచాడుము. (అనియారేఖను మంత్రిచేరితిచ్చుచున్నాఁడు.

మారు. చిత్తము. (అనియుత్తరమునందుకొని చదువుచున్నాఁడు.)

సీ. ,, శ్రీరాజమాన్యరా • జితపూజపాంచాల

దేశమహారాజ • తిలకమీరు

వంశనంబులొనర్చి • వరమతి నేదెల్పు

నిషయంబులేమన • విస్తరింతు

మునుమీప్రియత్వజన్మనముగామాకిచ్చి,

వెండి జేయుదుమంచుఁ • బేర్త్రబలికి

తగవునెంచకమీను • తారత్నమునకు స్వ

యంవరంబునుజాట • సంపనగునె

తే, గీ. ప్రకటభుజవీర్యమేర్పడఁ • బాధివులను

ఘోరరఙ్గరంగ మందునఁ • గూల్చిసిదపఁ

గడగిరాక్షసనైవాహి • కింబుచేతఁ

గన్యఁగొనియెడ,-

రాజశేఖరునివార్లు.

దక్షు. మారుతీ ! రాజశేఖరుండు కుపితుండైయుండెనుకాబోలు. అతండునుమనబలవ
ద్విరోధియగు సింహశక్తిప రాజాధమునకుఁ దోడ్పడియెనేని రత్నాకరుండు
మనకు దుష్కాన్యంబయ్యెడు. ఇందులకు బ్రత్యుపాయము నూహింపుము.

మారు. దేవా ! మనమిప్పుడూహించుట శేమియున్నది. దేవరవారి కుమారిమణికి క్షత్రి
యధిర్మానుసారముగ స్వయంవరమును జూటింప నొకరుకినియనేల? అయిన
నారాశేంద్రుని సన్నిధికి రప్పించి శాంతిపఱచుటయే శ్రేయమని తోచెను.

దక్షు. మంచిది. అటుల సేచెయ్యవము. ఓసీ ! కంచుకీ! మీరాజపుడెటనున్నవాఁడు ?

కంచు. దేవా, మరాజుగారి పుడీపట్టణములో నేయున్నారు.

దక్షు. అటులైన మారుతీ ! నీవేస్వయముగఁబోయి యారాశేంద్రుని సన్నిధికిఁ దో
డ్కొనిరిమ్ము.

మారు. చిత్తము. (అనినిస్క్రమించి వెంటనేరాజశేఖరునితో ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

దక్షు. (దవులరాజశేఖరునిఁగని) ఓహో. మిత్రహరమ్ము. ఇట్లగూర్చుండఁడు.

(అనియొకయున్నతా సనంబును జూపుచున్నాఁడు.)

రాజ. (అసనమునధిష్టింపకయే) రాజా ! దక్షమహీధవా !

ఉ. భోగవిహారలీల పరి • సుగ్ధసుఖంబుల నొక్కపాత్రనన్

బోగొనుమృత్యుదేవతను • పొల్బుగరెండవ పాత్రనుంచగా

నూగెడుత్రాసు నానికిన ♦ యొన్నతచూపుడుకుల్లువెనీ
వేగతిజూపెదో తెలుపు ♦ మేస్వడనీహృదయంబు భూపనా.

దక్ష. రాజశేఖరా ! నాకుమారీరత్నము పగమైర్యాంబునలంబించి పరిణయపరా
జుభియై యొన్నయది ఆనారీమణిచిత్తమును పరిణమాయత్తంబగు నటులఁజే
యుటకై నిఖిలదేశాధీశులను రావింపనట్టి యుపాయమునఁ బన్నితి నేగాని
నిన్నుమఱచికాదు.

రాజ. రాజా. నన్నెల మాయచెసెదవు ? సర్వజ్ఞుండవును నీకుకన్యకాజనంబు లెట్టివ
రల వివాహమాడ నిచ్చగింతురో తెలియవండు నే. విచుము.

చ. కులమునురూపమున్ గుణము ♦ కుంతిత తేజము భాహువీర్యమున్
సలలిత శీలమున్ సతత ♦ సత్యవచోరచనాకలాపమున్
విలసితసత్కలా కలిత ♦ విశ్రుతకీర్తి హరవైఖరిన్
గలిగిచరించు నవ్వరుని ♦ గన్యక కోరుదివాహమాడఁగన్

కావున. ఉ. సాంపగు సత్కులంబునఁబ్రా సూతినెనంగిన నాఁడధానుణి
బెంపును పేరునొందినవి ♦ వేకిని శూరుండ సత్యుండుండకా
దెంపునవైరివర్గములఁ ♦ ద్రెళ్ళగఁ జేసితి నాఁజినట్టివా
కింపునుబెంపనీదునుత ♦ నిమ్మువిశంకటవృత్తిభూవరా.

మఱియు. క. తుత్రియజాతుండనునీ
పుత్రికకును దగినవరుండ ♦ భూచాలక నే
సుత్రామనన్నిభుండనఁ
బాతుండనగునాకునీదు ♦ పట్టినొనఁగుమీ.

దక్ష. రాజశేఖరా ! నాకుమారీమణిపరోక్షంబున నేనెట్లుస్వతంత్రించి మాటనొసం
గెడ. ఆకన్నియ యెట్టివరుని చ్చగింపునో తెలియరాదుకదా.

రాజ. రాజా ! నీవిల్లెల సందేహించెదవు ? చూడుము.

ఉ. నాదువిశాలనేత్రులలి ♦ సరిబులు నాముఖచంద్రకాంతియ్యె
నాదుశరీరసౌరభము ♦ నాదువిహారము నావిలాసమున్

నాదుమ్మగేంద్రవతు మును • సాకడు దీర్ఘభుజద్వయంబున

మోక్షముతోడఁజూచినను • మోహముఁజెందరే యెట్టికాంతలుకో

దత్తు. రాజశేఖరా ! ఎట్లయినను స్త్రీలనిజాభిప్రాయముఁ గుర్తెఱుంగకయ హరి
లకుఁ బరిణయ ప్రయత్నంబుజేయఁజూడు. అందువలనఁ బిదపన్నెయిక్కట్టు
లైనంగలిగెడు ఇంతియొగాక, నాగారాటు పట్టియనుమానశేముషీ విశేషురా
లు కావున నామెను సామ్రాజ్యధురంధరుండవును. నత్కులప్రమాతుండవును
రూపనిర్జిత మారుండవునగు నీకొసంగ నాకిచ్చ వాడమిన్న మదీయ కుమారీ
మణిపూదయంబు తెఱుంగెఱుంగకయ నేనెట్లుసాహసించెద ?

రాజ. రాజా ! నీవునాయెడల సుముఖుండవై యుండిన నంతియచాలును. నేనుపోయి
వచ్చెద. (అనిరాజశేఖరుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

దత్తు. (కనుసైగచే మంత్రినిచేరంజీరి నాన్యాకర్ణనీయంబుగ) మారతీ. నీవుకూడఁబో
యిరాజశేఖరుని పోకడలరసిరమ్మ.

మారు. చిత్తము. (అనిమారుతి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

(అంతనొక దావారికుఁడు ప్రవేశించి)

దావా. దేవా. నిన్నరేయినర్థనిశిఘ్నీసమయంబున దేవరవారి కుమారీమణి హర్షత్రలం
బున కెవరో యొక దిన్యసుందర విగ్రహుండగు పురుషుండు వచ్చిపోయెనట
అందువలననమ్మగారు భయభ్రాంతులై యిపుడే మేమిటియోమై మఱచి యా
కొందించుచున్నారు. దేవరవారికీసంగతి వివేదింప నేనిటు విచ్చితి.

దత్తు. (అద్భుతకోపరసా వేశపరమమందై) అఁ ? ఏమిది ? నాముద్గులపట్టి హర్షత్రలం
బంబున కెరిట్లురాసాహసించిరి (అనిసవిత్కముగాఁదనలో) ఒకవేళ రాజశేఖ
రుండే కాదుకదా ? అతండే నట్టణమున కిదివరకేవచ్చి యుండెనట. నాపట్టి
వ్యాదయంబును దనయెడలన్వనమకూలింపఁ జేయుటకై యిట్టి దుస్సాహస మొ
నరించి యుండనేమో. అయిన నొకరిపై దగునిదర్శనములేకుండ వ్యర్థముగ
నిరూపనిందలు మోపరాదు. ఆసంగతి యెట్టిదియో నేనేస్వయముగఁబోయి
కనుగొనివచ్చెద. ఏమిచెపుమా ? అక్కడ పొరులెందరో గుంపులుకూడి మా
ట్లాడుకొనుచున్నారు. ఈవిషయమును గురించియే కాఁబోలు.

(అనిదత్తుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

(అంతకామపాపముడను నొక పొరుగుడు ప్రవేశించుచున్నాడు)

కామ. ఆహా! ఏమియ్యచిత్తము! పరులెవరికిని బొరకకవ్వముకాని రాజకన్యాంశు పురంబునకు సహితము చోరులునరగముగ వచ్చుచున్నారు. ఇంకమాబోంట్ల కుటీరనిలయుంబు లిట్టిచోరభయగ్రస్తంబులు కాకుండ నెల్లుసురక్షితంబు లయ్యెడు? (మార్గమున బోవుచుండు మజ్జియొక పొరునింగాంచి) ఓహో! సుదంతా ఏమినివంత తొందరగా బోవుచుంటివి? బాల్యస్నేహితుడనైన నావంకంగ న్నెత్తి చూచుటకైనను వీలులేనంత దయకట్టెనా?

సుదం. ఓహో! మిత్రమా. కామపాలా నీవేనా? ఇప్పటికి నన్ను క్షమింపుము. నీనొక రాజకార్యసంబంధమును తొందరపనితో మనిగియుండుటచే నిన్నుంగన నేర నైతి. నిన్నురేయి రాజకన్యాంతఃపురంబున జరిగిన యద్భుతచర్య కై మై నీవెఱుంగుదునా?

కామ. మిత్రమా! రాజకన్యామణి చోరభయగ్రస్తరాలై యేమేమిటియోమైచుటచి ప్రలాపించుచుండెని మాత్రమొకవదంతి పుట్టివది. అదియెంతవరకు సత్యమో తెలియరాదు.

సుదం. మిత్రమా! ఆవదంతినిశ్చయమే. మనరాజుగారి కొమార్తెకొడుగు రోహిణీకన్య తన యేకాంసాధాంతరంబున హంసరూపికా తల్పంబుపైశయించి నిదురించుచుండ నెవరోమహాసౌందర్య కాలియగు నొక దివ్యపురుషుండువచ్చి పజ్జను లులిచెనని భ్రమించి పలవరింపచుండె.

కామ. (తనలో) ఆపురుషుండతి సాహసించిన యొకచోరుండే కావచ్చును. (ప్రకాశముగా) అయితే, మిత్రమా, రాజకన్యాంతఃపురంబున నాసాహసునిచే ద్రావ్యముకాని భూషణంబులుకాని యేమియుపొరింపఁ బడలేదుకదా?

సుదం. మిత్రమా! అట్టివనియేమియుఁ జరుగలేదు. ఇంతియేగాక నాపురుషుండొక స్వప్నసంభవమౌచుండే కానినిజమైచోరుండు కాడనిచెడు. ఏమన, మ. కమనీయాంచితరత్న కాంచనలస • ద్దైవేయహారాఘట

విమలస్ఫూర్తిసమూల్యవస్తుచయమూల్ • వేవేలద్రవ్యంబు వి
ద్రుమసంకాశకలాపముల్విడిచి చో • రుండైన రాక్షసు హ
ర్ష్యమునన్ రోహిణిసాంసతూలికశయన్ • రాజిల్లఁగాఁబండున.

కామ. అయితే, సఖా! ఇదియంతయు స్వప్నభ్రాంతియేనా? ఇట్టియద్భుతచర్యవలన మనరాజుగారి కుమారేశాహిణి కీడు పుట్టదుకదా?

సుదం. మిత్రమా! ఈవిపరీతమెన్ని కీడులవైనా కలుగజేసినది. ఏమనిచెప్పదును. ఆమిథ్యాపురుషుని పజ్జనుజూచినట్టు భ్రమించినది మొదలు రోహిణీకన్యనంచ లితచిత్తయై యసంబద్ధప్రలాపములనుజేయుచున్నది. అట్టిదురవస్థకేంద్రియ న్నిజకుమారిగాంచి మనరాజుగా రత్యంత చింతాకులస్వాంతుడైయున్నారు.

కామ. అన్నా. ఎంతపనివచ్చెను. మిత్రీమా, నీవిపుడెట్టి కార్యార్థమైపోవుమంటివి? కుదం. సఖా, మనరాజుగారు తమప్రధానమంత్రియగు మారుతినీతక్షణమే వెంటఁబెట్టుకొనిరమ్మని నాకాజ్ఞాపించినారు. నేనామహీపాలుని యాజ్ఞాను సారంబుగఁ బోయి మంత్రిపుంగవు నాస్థానంబురకనిపి నేనుగూడరాజభవనమునఁ గూర్చి యేపోవుచున్నాడను. అదిగోరాజభటుండగు జనమిత్రుఁడిటుల నే నెచ్చుచు న్నాఁడు. నేనుపోయివచ్చెద. (అనిసుదంతుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

కామ. ఇంతటినుండియు మాగృహమును నేనతిజాగ్రత్తతోఁ గాపాడుకొనుచుండ నలయును. మాయింటి యావిడ మొంటిరిగా నుండెను కాఁబోలు. నేనుశీఘ్రముగఁ బోవలెను. (అనికామపాలుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాడు)

(అంభజశమిత్రుఁడు ప్రవేశించి)

జన. ఉ. ప్రీతిగఁగన్నదక్షపృథి ✱ వీపతిముద్దులకూతురెంతోసం
జాతవికారచేష్టలను ✱ బాలనటించెడువీడఁజెంది, 'యో
భూతముఁదోలునేర్పుగల ✱ పుణ్యభిషగ్వరులార వచ్చిమీ
భ్యాతినుతింపగాచెలివి ✱ కారములందయఁబాపిప్రోవనే.

అనిప్రకటకజేయుచు నఖిలదేశఁబులంగురీమ్రురి యెందైన నొకభూతవైద్యుని యరసి తోడ్కొనిరమ్మని పాంచాలదేశాధిపతియైన దక్షమహారాజుగారు నాకాజ్ఞా పించి కున్నారు. ఎంతరిగినను సమర్థుండగు వైద్యులరుఁదొక్కఁడును గాన రాఁడద్యు. ఏమిచేయుదును. అబ్బా! నేనింక సంచరింపఁజాలను. (అనిచతి కిలంబడి యూపిరివిఫలముగా విడుచుచు) అన్నా. అధికపథశ్రమఁబుచే నాకాల్లోతయు నొప్పిపెట్టుచున్నది. హే, మాయదైవమా! అట్టిగుణఖనియగు

ధరారమణుని గారాబులనయ కిట్టిదురనస్థును గలుగఁజేసి నిజప్రతాపప్రభాపట
లపరంతపుండ్రునందగు నామహీకాంతునకీ కొఱంతనొకదానిఁ గల్పించిమఱా
ర్జున నిరుగ్నునిగఁజేసి వంతగుందింపుచు మయ్యల సీలాగు శ్రీమఁజెట్టుచుంటివి
కదా. ఇంక నేనెక్కడికని తిరిగదను? అదిగోదవుల నొకబాటసారీలాగుననే
వచ్చుచున్నాఁడు. భూతవైద్యుని గుఱించివానికేమైనఁ దెలియునేమో కను
గొనియెద. (అనిలేచియుండును నడుచుచుండ బాటసారి ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

బాట. ఏమోయి. రాజభటు. డా, నీవుచేయుసాటింపదేమని? నీముఖవ్యభాషనేడె
ద్దియో యొకవివేతముతటస్థింప దానికై నీవుమిలిలేని విచారమునుఁ జెందియున్న
ట్లుఁదోచుచున్నది. సంగతియెట్టిదియో వివరింపును.

రా. భ. పాంథా. ఏమనిచెప్పుదును? పాంచాలదేశాధిపతియైన దక్షమహీపాలునకులేక
లేక నొకకుమారీతిలకంబుదయించి యక్కన్నియ శుక్లపక్షచంద్రికవలె దినదిన
ప్రభవమానయై విలసిల్లియిప్పుడొక పీడఁజెంది కృష్ణపక్షనుధాంశు రుచివలెకాంతి
వహిసయై గాఢిల్లుచున్నది. ఆయెలనాగపీడను దొలంగింప సమర్థుండగ భూత
వైద్యుని సరయ నేనిట్లుఁ జాటించుచున్నాఁడను. అట్టివైద్యునిరుఁడెందైననీకుగో
చరుండయ్యెనేని నాకుఁదెలిపిపుణ్యము గట్టకొమ్ము.

బాట. (స్వగతము.) అన్నా. ఎంతవని జరిగెను. కానియ్య, నేనుసమయమునకేవిచ్చితి
అయినను దీనిసంగతిసకృతన్నముఁ గనుంగొనిన సిమ్మటంగాని యందులకుఁదగి
నసాధనోపాయంబును విచారింపవలసివడదు. (ప్ర)కాశముగా) రాజభటుఁడా
పీడఁజెందియున్న యారాజబింబాస్థవికార శస్త్రలెట్టివియో నీకుందెలిసియుం
డినవానినెల్లనాకు తెలుఁబఱపుము. సిమ్మటవైద్యునిజాడ నీకుఁదెలిపెద.

రా. భ. (తనలో) వహ్వ. ఈతండ్రిక భూతవైద్యునివలెనే కోచుచున్నాఁడు. ఇంక నా
(శ్రమవివారణకానైయున్నది. కాబోలు, (ప్ర)కాశముగా) పాంథా. తెల్పెద
వినును.

ఉ. ఆచరపాలపుత్రియహా * హా నిజశయ్యను జేరిపోతుటే

గై నను జేరరాని తన * యంతిపురమ్మున నిద్రఁజెందఁ జే
జోనలినాపుండ్రై నయొక * సుందర రాజకుమారుఁడెగియూ
మోనినిపజ్జుబండనట * మాటలి కేటికి చిత్తమయ్యెడిన్,

అట్టిస్వప్న సంభూతుడగు మిథ్యారాకొమరునిపై మరులుగొని నిజపరిచిత వినోదం
బులందగుల! నియమిలుకాని చేతిబంతియో యనునట్లు మాటిమాటికి మైమలుచి
క్రుగుచు,—

మ. తలయాచున్ దసలోన దాసనగు సం • తాపించులో నూటకే
బలుకున్ జెక్కిట చెయ్యి జేర్చు సఖులన్ • బల్లారదూఱున్ బయల్
గలయన్ గొగ్గిట జేర్చు సల్లడలవీ • కన్ జూచు మైసాము త్రుల్
వెలిదీయున్ బెడరున్ గలంగు నలువన్ • వేమూరదూపిన్ చెడున్.

మేమివ్వరమేని చేరజననాకృతీదరితటాలున శయ్యపైమండిలేచి మేఘగర్జనగంభీర
భావణంబుల నేమేమిటియోమైమలుచి ప్రేలుచుండు. ఈవికారచేష్టలంగాంచి
జలుపురుపలువిధంబులుగా నుడువ రాజుగారా కోమలాంగికిషిడ సోకెనతిలంచి
యెండజీనో భూతవైద్యులరప్పించిరేకాని వారిపలనసార్థక మేమియులేకపోయె
కావున.

చ. తిరిగితి నెల్లనోటులకుఁ • దెల్పితి భూధవునాజ్ఞ యెంతనే
దిరిగిన నొక్కవైద్యుఁడు మ • దిన్ దిలకింపగఁగాన రాడికే
వెరవురఁబోవనేర్తు? బృథి • వీవయచెంగట నెట్టివిన్నపం
బిరవుగఁజేయుదున్ భిషజుఁ • డెక్కడనుండునొ తెల్పుమిదయన్.

బాట. (అకాశమువంకజూచి తలపంకించుచుదసలో) ఆ! దీనికారణము కొంతనాకు
జ్ఞానోచరంబైనది. అయిన నేనాకోమలాంగింగని స్వయముగ సంభాషించినం
గానియున్నయధార్థకథనంబు లేటఁబడదు. (ప్రకాశముగా) రాజభటుఁడా!
నీవుకోరినకోరిక నేనే నెరవేర్చెదను. నాకుభూతవైద్యమునందు కొంతపరిశ్రమ
కలదు. అనరోవాషియొద్దప రహస్యవిరంబుగ నీవునన్న (దోడుకొనిపో) గతి
గిరివేరి నేనాపికాచంబును నుపూర్ణములో నివాళిచేసెద.

రా. భ. పాంధా. రాజవనితలు నివసించియుండు రాజాంతఃపురంబులకుఁ బరపురుషుల
నెట్లుగోరవచ్చునగు? ఇంతియొగాక మేలుకీడులతోఁ గూడికొనిన యీశనిగో
ప్రజేశించి నొగ్గిశించు తెంతయు దుర్బుటము. రాజుగారు కాసవపెట్టిదియో
నీవెఱుంగుచువా ?

బాట. ఎఱుంగన. అదెట్టిదియోదెల్పుము.

రా. భ.మంచిది, వినుము.

చ. ముదముగనాధరాధిపుని ♦ ముద్దులకూతు వికారచేష్టలన్
గుదురుగఁజేయఁగాఁగడగి ♦ కోరికతోనెరవేచ్చువానికిన్
సదయతనర్థతాజ్యము నొ ♦ సంగుదురంట కుదుర్చుకుండినన్
నుది ధయ లేకఁదచ్చిరముఁ ♦ ద్దుఁగించెదరంట నికేమిచెప్పదున్.

పాంథా ! ఈశాసనములుధ్యా ప్రాగ్భ్యులగువైద్యవేషుల నిదివరకెందరినో బలిపుచ్చు
కొన్నది. కావున నీవవిచారుండవై మొండి చొరవఁజేయుకుము.

బాట. రాజభటుఁడా ! అవిషయమై నీవెంతమాత్రమును సంకోచింపవలసిన పనిలేదు.
ఈలాటివ్యాధుల నెన్నియో నేనిదివరలోఁగుదిర్చి యున్నవాడ. ఇట్టివానిందగు
చికిత్సలన్నియు నేనెఱుంగుదు. రాజకన్యాంతః పురంబునకున్న పృత్యేకించి
రహస్యాచితంబుగఁ దోడ్కొనిపోవుటకు సంకల్పించితివేని రాజుగారి సముఖ
మునకు నేనే స్వయముగఁ బోయెద.

రా. భ. అటులైనవైద్యులకమా ! శీఘ్రముగఁబోవుదము రమ్మ, రాజుగారు మనరా
కకైయెదురుచూచుచుందురు.

బాట. రాజభటుఁడా ! నీవుముందునడుచుచుండుము. నేనీపార్శ్వంతంబునంగల యొక పన
మూలికను సంగ్రహించి నీవెనువెంట నేవచ్చెద. కానిమీరాజుగారి సాధరాజంబె
టనుండినో నాకానవాలుమాత్రము చెప్పిపోయె.

రా. భ. భిషగ్వరా ! నీవీహర్షమున నేగినచో దవ్వలనొకపుష్పవాటికం గాంచెద
వు. దానినతిక్రి మింపఁ గననగునట్లున్నత ప్రాకారగభీరపరిఘావిరాజితంబై
చుంబితనభోగాగోపురాట్టలక శోభాభిరామంబై. వెలయుమేడయే మార
జుగారివని తెలిసికొనుము. నీవుతడవునేయక శీఘ్రముగ రావలయుఁ జూచి.
నేను పోయివచ్చెద, (అనిరాజభటుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

బాట. (స్వగతము.) రాజభటుఁడుచెప్పిన చొప్పునబట్టి యొచింపగా నారాజవంశా
స్యకునిజమైనవిరహావేదనయే వాటిల్లెనని తోచుచున్నది అబ్బా! ఇదివరకంత
టి మోహన మూర్ఖులనుదీసికొనివచ్చి కనఁబఱచినను చలింపని యాదనీతా శిరో
మణిచిత్తమును నేడింతగభ్రమింపజేసిన మహానుభావుఁడెవఁడై యుండెనో తె

నిండురాదు. సింహాశ్రద్ధిప భూపాలుని శ్రుతుండునిటులనే యథాశ్రమనఁ ద-
 నపజ్జనెవతో యొక మోహనాంగిపవళించియుండి తెల్లవాసినతోడనే యదృశ్య
 యొక్క ధ్రువించియామెకైమితిలేనివిరహపరితాపంబునొందుచున్నట్లా ప్రాం-
 తంబున నోకవంతిగలదు. అతండేయిమోహనాంగివిరహజేవనలకుఁగారణభూ-
 తుండు కాఁడుకదా. అటులైనచో దారుణకాత్రహపత్న్యలైన నాయుర్వరకుఁబ
 రన్నరసంఘటకంబు దుగ్గభంబు ఎట్లయినను తొందరపడి నేనిపుడేమియునిశ్చ-
 యింపరాదు. అదిగో పుష్పవాటికలో నెనోయొకమాఁజరి పరిజేవనంబు జేయు
 చుఁగ్రుమ్మరుచున్నది. ఆమెలిలాపములలో నాముగదు ప్రయత్నింబున కనుకూ-
 లించెడు విషయంబులు కొన్ని తేలవచ్చును. నేనీచ్చెట్టుచాలుననుండి వినియెను.
 (అనియొక చెట్టు మాటునదాఁగుచున్నాడు.)

(అంతయుఁజూకాంతచిత్తమై మణిమంజరి ప్రవేశించి.)

మణి. హా! పుత్రా! చిత్ర! సేనా! ఇంక నెన్నడైన నిన్ను నాకల్లఁజూచు భాగ్యమబ్బునే?
 ఈభూమిపైనాకున్న యాధారంబీవను నిన్మృయున్న నన్నిట్లొంటరికవిడనా
 డిపోయి దూరదేశంబుల నన్నువలంబున నెచ్చోట పంచ వుంబునొందితివిరా
 తండ్రి! నేనింకేమి జూడికొనిమనగలిగెనను.

ఉ. నాముఁగిఁజెంపుకూన ! నను • నాయమెసాయగఁజిత్రసేన ! నే
 నేమియొనర్చియుంటి, మును • నేతోలుబాముననోదినట్టివా
 నోములపంటవై కలిగి • నొవ్వగఁజేసెద వేమనందునో
 మామకజేవనంబ ! పరి • మాణయు నెల్లెరయోరిపుత్రకా.

భాతండ్రి! చ. ఒనరగఁజేరఁజీరి తిని • ప్రావనిప్రేమములూరఁసన్నునే
 గనినదియొదియొక్క తృటి • కాలమునైనను కన్నులారనికొ
 గనినట్లుగఁగూమార! యటు • గాంచినచోఁగమదృష్టిదోవముగ
 చునుచుదిష్టంకి యింక నెటు • జూచెదనోకదనిన్ను పుత్రకా.

కన్నతండ్రి! ఇంతకాలము నన్నెడబాసి దూరదేశములం జరించుచుండుటకట్లో
 ర్పితిరా కుమారా.

ఉ. కమ్మనిముద్దుమోమెటులఁ ♦ గాంచగఁగల్గెడునన్నప్రీతిని
సొమ్ములుచూడనాకడుపు ♦ చుమ్ములుచుట్టుగదన్నయింక నే
నెమ్మొనిన్నుబాసిచరి ♦ యింపఁగనోర్చెదన్న నాదుచి
త్తమొక్కరాయఁజేసెను వి ♦ ధాతకదన్నయనుంగు పుత్రకా.

హా! కుమారా! చిన్ననాటినుండియు నీకుసోదరివలె మెలంగిన రోహిణీకన్యకయునీకై
దొంగ పెట్టుకొనియున్నది. ఇట్టితఱిసివుండిననామె మనోభ్రాంతులంబోనాడియ
క్కనియకంత సంతోషమును గలిగింతువో కదాతండ్రి.

ఉ. ఎన్నడువచ్చునోయనుజు ♦ నెన్నడుఁజూతునో నాకోటంతలిం
కెన్నడదీరునోమదికి ♦ నెప్పుడుసంతసమబ్బసంచునికా
గన్నులఁజూడఁగోరుచును ♦ కన్నులుకాయలుకాయ రోహిణీ
కన్నియసోదరా! యనుచు ♦ గాసిలుచుండెను రారపుత్రకా.

హా! కుమారా!

సీ. చిన్నారిపొన్నారి ♦ చిఱుతపాయపునీడు

చిన్నెలెన్నెన్నియో ♦ యెన్నియెన్ని

మమతతోనామ్రోల ♦ మనలెగుతఱిసిదు

చేష్టలన్నియొగణితిఁ ♦ జేసిచేసి

బాఁబుమందునఁ బసి ♦ బాలులలోని నీ

యాటపాటలనెంచి ♦ యలరియలరి

యెలజవ్వనమున నీ ♦ సలలితమేధావి

శేషముగ్గడితృప్తిఁ ♦ కెందించెది.

తే. గీ. యంతకాలంబుగడపితి ♦ నింకఋణము

చెల్లెనానీకునాకును ♦ చిన్నికట్ట!

హరివిధి! ముండికట్టెనై ♦ బ్రతుకుచుంటి

నుతునినాకసారె కనులారఁ ♦ జూపరాడె!

హా ! ధరమేశ్వరా. (అనిచెట్టుక్రింద చతికిలంబడి నీట్టార్పు విడుచుచున్నది.)
 కాట. (స్వగతము) అహాహా ! ఆమె చిరికాలమునుండి వన్నెడబాసినాకై విలపించు
 మండెడు నాతల్లియేకదా. ఈపట్టుననేగి నాజనకి ప్రియమారణ గొణిలియొ
 సంగద. లొందరపక్షి నేనట్లు చేసినచో నాముందుప్రయత్నమునకు భంగము క
 లుగునేమి! కట్టా ! చిన్నవాటినుండియువన్నతి ప్రేమచే సహోదరునివలెజూ
 చుచున్నయారాజకన్యకయుఁ దనదురవస్థనుఁ దొలగించునని నమ్మినారాకఁ బ్ర
 తీక్షించుచున్నదట. ఓహోహో ! కిరందరు నేనమరణించియుంటిననియే కల
 చుచున్నారు కాబోలు. ఇప్పుడు నేనేమి చేయులయును? పొంగిపొంగివచ్చు
 నీదుఃఖమును నేనెట్లు భరియింతు? వీదియెట్లైనను ముందునాతల్లికి నేనుకనఁబ
 డవలయును. (అనిచెట్టుచాటునుండి వెలవలకువచ్చి) జననీ ! చిరకాలపుత్రుని
 యోగానల సంతాపంబుచే మిమ్మును నాయనంగ సోదరిని వేధించిన పాతకుం
 డునగు మీతనూజుండను. ఇదిగో వచ్చితిని. నన్ననుగ్రహింపుఁడు. (అనితల్లిపాద
 ములపై వాలుచున్నాఁడు.)

మణి. (సంతోషవరకాతృత్వమై మెరుఱుచి ఓహోహో ! కన్నతండ్రి ! ఎంతకాలము
 నకునిన్నుఁ జూడగలిగితినిరా ! (అనిపుత్రునిఁ గొణిటఁగదియించుచున్నది.)

చిత్ర. తల్లీ ! ఆనందాతికయంబుచే సద్దుఃఖేయకుఁడు మీరునావైద్యుఁగట్టిగ నుచ్చ
 రించినచో రాజకన్యకావిషయమైన నాముందు ప్రయత్నంబునకు భంగము క
 లుగును. రాజుగారు నారాకకై యెదురు చూచుచుందురు. గావునఁబోయి
 వచ్చెద. నాజీపుటికాన్ధయొసంగఁడు.

మణి. కుమారా ! నీవుదేశాంతరమునుండి తిరుగవచ్చిన సంగతి రాజుగారికిదివరకే తెలి
 నీ యుండెనాయేమి ?

చిత్ర. తల్లీ. తెలియలేదు. రాజభటునితో నేనొక భూతవైద్యుఁడనని చెప్పియారని
 ముందుగనంపి ఐనమూలికా స్వేషణకైతపంబున నేనిచటికివచ్చి మిమ్మునుఁ గ
 నుఁగొంటిని.

మణి. తండ్రి ! నీవావిషయంబులోఁ బూని వైద్యవేషంబున రాజసంస్థానంబున కేగకు
 ము రాజుగారిభయంకరతాసన మెట్టిదియో నీవెఱుంగుదువా ?

చిత్ర. తల్లీ ! ఆతనము నేనెఱుంగుదును, అవిషయములూ మీరెంతమాత్రమును భయప
 డవలసిన పనిలేదు. రాజుగారి సమ్మతింబునకు నే నేవిధముచేతనైవఁబోయివాని

హృదయంబును గరగించి తదనుజ్ఞపై రాజకన్యాంతః పురంబునకేగి రోహిణి
తో నానిజ్ఞితరహస్యాచితంబుగఁ దెల్పెద. పిమ్మటనన్నియుఁ జక్కంబునెడు
మణి—తండ్రి. నీవు పరమార్థదాయకంబగు సత్కార్యమునుఁ బూనియున్నవాడవు.

అట్టి సీసదుద్యమంబున కంతరాయకంబుగ నేనేమియు ననఁజాల. కాని నీవు
జాగ్రతఁ గలిగి యప్రమత్తుండవై ప్రవర్తిల్లవలయును సుమీ.

చిత్ర—తల్లీ! మంచిది. అటులనే సంచరించెద. కాని నేను వచ్చినసంగతి యేరికైనను
దెలియకుండునటుల జాగ్రత పెట్టవలయునునుండీ. నేను పోయివచ్చెద.

(అని చిత్రీనేమఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

మణి—ఆరాజకన్యకను విడిచిపెట్టి వచ్చిచాలాసేపైనది. నేను గూడశిష్యముగాఁ
బోవలయును. సర్వకార్య సంధాయకుండవగు నోపరమేశ్వరా! సంకల్ప
సంభవా! నాపుత్రుని ప్రయత్నంబును నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాగఁజేయుము

(అని మణిమంజరినిష్క్రమించుచున్నది.)

(దక్షమహారాజును మంత్రియైన మారుతియుఁడెరుగాఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

మారు—మారుతీ. అపారమైన యీవిచార సాగరంబును దరియింప నెద్దియేని నౌక
యుపాయము దెల్పుము.

చ. అలయక దేహారోగమన ♦ నట్టిచికిత్సలొనర్చియుంటినం

కిలియన మొక్కుకుంటి నర ♦ కేసరికెంతయుబుత్తితోడనా

యలికులవేణికూతునకి ♦ నన్నియువ్యర్థములయ్యెఁజోతో,

గలిపినయట్లు మానసము ♦ కందికలంగెడు నేమిసేయుదున్.

మంత్రిపుంగవా! నాకుమరీరత్నము నట్టిమిథ్యామనోభాంతిచేత నే నెఱయు
చుండెను. అయ్యో! ఈభాంతిని నేనెట్లుఁ బోగొట్టఁగలిగెదనోకదా.

మారు—నృపశేఖరా! విచారపడినలాభమేమి? మానుషప్రయత్నములచే జేయఁదగిన
పనులన్నియు దేవరవారు చేయించుచు నేయుంటిరి. అయినను, కార్యకారణ
కర్తయైన పరమేశ్వరుని కటాక్షముండవలయు నేగాని లేనిచో మనుష్యసూక్ష్మల
మగు మనవలన నేమియయ్యెద? మీరలూరక సంతాపించుటవలన శార్థకము
లేదు. తగుప్రయత్నముల నిరకను నిసువక చేయించుమండవలెను. మణియు

మీ! ఐనుమీరాజులారా! మానవుడువు • ధీమాదాన్వితండునై
 తనమాయనివ్వడదోయజాలదులేదు • తనత్తిస్థినివ్యాప్తినా
 శనకృత్యైశ్వర్యుండిశ్వరుండతనిచే • సత్యంబుగాదానుమో
 హనిబద్ధుడయి కష్టసౌఖ్యభయమిధాన్త్రాభాంతులంబొందెడుకా
 దేవా! రజస్తమోగుణంబులను పాశంబులచే బంధింపంబడి మనము మిక్కుటా
 తీచే పశువు మనుష్యులకు వెళంబైన చంపంబున నీశ్వరాజ్ఞాయుక్తులమై పృథ్విండు
 చున్నారము, అంతయుకాని మఃకొక స్వారంభ్యంబుకలదే! అయినను మాయా
 మోహితులమై యుండుటవలన “నోరుగాలిలో దీమమువెట్టి న్నామో నీమహిమ
 జూపు” మనిన లాభములేదనియొడిచి దేవరవారి కుమారకారక్షణంబును పైకాచి
 కపుషీడ కలిగియుండెనేమోయని తలంచి మీయాజ్ఞగా భూతవైద్యునరియ
 నిరుగచారులను బంపించియున్నాడను.

(అంతనొక ఫణిహాసప్రసంగించి.)

ఫణి.—దేవా!

ఉ. భిక్షుఁడొయక్షుఁడోవికృత • నేషముచాల్చి హజారమందందా
 దక్షతఃజూపఁగుండుమను • రద్దయుమెత్తి విభూతిఁబూనిరు
 ద్రాక్షలపేరులెంతయులి • రంబునఁ గంతమునందువేలినో
 రక్షక! భూతవైద్యుడైట • రా ముదఁగోగుచునుండెనాజ్ఞయే.

దేవు--మంత్రిపుంగవా! వైద్యములన నామంబుకొంతయు విసువు లోచుచున్నయది
 ఇదివరకెంతమందివైద్యులు జేలనైయ్యోతిసోక్కర్నలఁ బ్రకటింపుమ కుదిర్చి
 దమని పూని తుదికుఁ గుదర్పలేక తమ ప్రాణములం గోలుపోయిరి? కావున
 బలాత్కారముగ జీవహింసఁజేయుటయేకానియొక నీవైద్యములతో ప్రయో
 జనమేరుయు లేదని తలంచెన.

మీరు--దేవా! అట్లననేల? ఏమహనీయుని ప్రభావమెట్టిదియో మన మెఱుంగజాలము
 ఏత్తుట్టనేపాముండునో మనకుఁదెలియవచ్చుక? దేవరవారి కతికాసనమును
 వినియుండియు జానిఫలము ననుభవించినవారిం గనియుండియు నిజమైన ప్ర
 జ్ఞలేనినో నిటుల రాసాహసించున? మఱియు

ఉ. పోడిమిసల్పమానపులె • పూనియెనర్చెడు గొప్ప కార్యముల్
నాడిమిఁజూపనీతఁడిటు • వచ్చెనులోనికి రాననుజ్ఞమీ
రోడకయియ్యఁగావలయు • నోనృప! యోడలుబండ్లవచ్చుబం
డ్లొడలవచ్చునట్లనుట • యొప్పునెయెప్పటికేడికల్లునో.

దక్షు—మారుతీ! అటులైన నావై ద్యుని మాయెదుటకు శీఘ్రంబరస్పింపుము.

మారు—చిత్తము(అనికనుసంజ్ఞఁజేయ ఫణిహరినిష్క్రమించి వెంట నే నైద్యునితోతిరుగ
(బవేశం చుచున్నాడు)

నైద్యుఁ—(రాజునుసమీపించి యధోచితగౌరవంబులం జరిపి) మహారాజా ! దేవరవారి
కుమారీమణి తొకనీడ సోకననివి నాశ్రాపిశ్య ప్రకర్షను పృథువులైన తమ
యెదుటఁ జేటల్లెంబుగ వెల్లకించి మీమహేశ్వరత్నంబునకు సాఖ్యమునఁ
గలుగఁజేసి మిమ్మును సంతోష పెట్టవలయునని యిచ్చపుట్టివచ్చి యున్నాడను
దేవా! ఆజ్ఞ సెలవిడు.

దక్షు—ఓటుభిషగ్వరా ! మాశాసనంబులన్నియు నీవెరుంగుదువా?

నైద్యు—చిత్తము దేవా! దేవరవారి శాసనంబులలో నేనెఱుంగని దొక్కటియునులేదు

దక్షు—నైద్యుఁడా! ప్రిణహనిఁడచ్చెడు నీపనిలోఁ బ్రవేశించు తెఱియు నాత్మ
హత్యైక పూనుటవేటిది. నేవలనాకాపిశాచంబుచేఁ బట్టువడితివేని కీమవాటిగ్లడు
కావుం నీవు నాకుఁ యోదించుకొనుము.

నైద్యుఁ—మహారాజా ! ఇట్టిప్రిణహాపద్రవకరిమైన పనిని నెరవేర్చుటకు నిజసత్వమెఱుం
గకయి జేరినై సాహాయ్యము? దే రవారు కేవలము భూతదయాశస్వరూపు
లగుటచే నింతమారుము సెలవిచ్చుచున్నవారు. కానినాహుర్భక్తునందు నాకు
ధృగ్గమైన వత్తకముకలదు వినుడు.

చ ఇలగలవైద్యులింఁగి నా ల • నెన్నియొకేసిని బ్రజ్ఞమీరని
రత్నముతనాటరగ్నజన • మా న్యుండ నెలలెల్లముంటి రో
గుల మునుమున్నయెంచినో • మాఁమిసౌఖ్యమునందఁ జేసి యు
జ్వలతరకీర్తిమించితిని • జాలపసీద్ధినిఁజెందితికన్దసా.

మఱియు.

చ. నినుచీబశక్తి నేనెఱుగ ♦ నేరకఁగొల్వగ రానుకార్యమే
నొనరఁగఁజేసెడఁ బ్రతికి ♦ యుండినచోబలుసాకులైన నే
దివిభ్రతుకంగవచ్చుఁగడ ♦ తేరిన నిమ్మపూసేనుజనత్రయమొం
దినఫలమేమి? ప్రాణములు ♦ తీవ్రకదా భువి నెట్టివారికిఁ.

శాసామగ్ధ్యముఁ దెల్పెద వినుండు.

సీ. దేహజాడ్యంబైన ♦ దివ్యోషధంబులఁ
బాయక దానిఁ బా ♦ పంగనేర్తు
శీడసోకినగాంచి ♦ వేవేగమంత్రతం
త్రములనాబాధఁ ♦ దలగనేర్తు
మతిచంచలించిన ♦ మానకఁదగు చికి
త్సలదానిబొగుగా ♦ నలుపనేర్తు
విరహాభిమగ్నయై ♦ వెతిలఁజెందుచునున్న
దవలినాధునిఁదెచ్చి ♦ తనువనేర్తు.

తే. గీ. గాకనింకెట్టికతమునఁ ♦ గలికివగల
దెగిలినవయుచునున్ననా ♦ బింక మొప్ప
తగునుపాయంబుఘటియించి ♦ తన్నిన్నతైఁ
జేసి మిముసంతసిల్లఁగాఁ ♦ జేయనేర్తు.

జేహ! నాప్రాగల్భ్యము విషయమై తమ రెంతమాత్రమును సంశయింప వలసిన
పనిలేదు.

దశు. వైద్యులకమా! నీనివాసంబెటనుండు? నీనామంబెద్ది? నీకులగోత్రమురెట్టివి?
నమగ్గియుగ పక్కాణింపుము.

వైద్యు. దేహ నాకునివాసస్థల మనవేటొకటిలేదు.

ఉ. పండినచోటఁబండకయు ♦ బాసముద్రావినచోటఁద్రావఁగా
నుండక యెండవాసలకు ♦ నోర్చియరణ్యనదీనదంబులకా
దంజికఁబాటిదాటికడు ♦ భైర్యముతోపురిదుర్గసీమలకా
గొండికనాటనుండియును ♦ గ్రుమ్మరుచుంటినినేనుభూధవా.

తే. గీ. వినుము సర్వంసహాధీశ • విశ్రుతముగ

నవనిజమలనుపీడించు • సట్టిరోగ

దమనుఁడన నొప్పుచుండుటఁ • దనరునాకు

దమనుఁడనునామధేయంబు • తథ్యముగను.

ఉ. కులమునుగోత్రమెట్టివని • కోరగ నేల? మదీయదార్థ్యమే

దెలిపెను నేనుదేశముల • ద్రిమ్మరినై చరియించుచుండిమీ

కలికియవసఁజూచి యుప • కారముజేయఁదలంచినచ్చితఁ

బలుకులికేల? సాప్రతిభఁ • బాగ్గవమీరలె చిత్తగింపుఁడీ

దత్తు. వైద్యుఁడా! నీకువైద్యమునందు నిజమైన ప్రజ్ఞకలదేని నాముద్దలపట్టి బుద్ధిని
దిద్దుపఱచి మాయొద్దనద్దయు బహుమతులఁడుము.

దమ. చిత్తము, మహారాజా! (అనిదమనుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

దత్తు. మారుతీ! ఇప్పుడు మనయొద్దకువచ్చిన వైద్యుఁడు నాముద్దలగున్న వ్యాధిని
నివారణజేయఁగలఁడను ధైర్యము నీకుఁగలదా?

మారు. డేవా! ఈవైద్యునికుని ప్రభావమనన్య సామాన్యంబనియే యూహించెద.
ఏమన, దేవరవారి శాసనఫలానుభవము సోకినదియెద లిప్పటివరకు నీతండు
దక్కవేఱఁడు వైద్యుఁ డిట్లుదర్శమునుఁ జూపి చిరింపని హృదయముతోఁ
గుదిర్చెదనని దృఢముగ నక్కాణింపఁ గలిగెనే? ఇదియునుగాక.

మ. గఃనాతీతములైన తంత్రము లనే • కంబులమ్రహింగల్గద
ద్గుణదోర్గుణ్యములెన్నఁజాలుదుమెముం • దుసే?గాక ముంజేతికం
కణముంగాంచగనద్దమెల? సెపుడే • గానంగ నాదంభభా
వణయాధార్థ్యములన్ని స్పష్టమగునో • సర్వంసహాధీశ్వరా.

మణియు.

తే. గీ. పూర్వభవనంచితపుకర్త • పుంజమిలను

నరయఁబరిపక్వమైనచో • నరులకెట్టి

కష్టముల్లిననుబాఁయుఁ • గాన కర్త

ఫణితి నేయుండువైద్యుని • స్వాభవంబు.

దక్ష. మంత్రి! పుంగవా! మట్టిపిల్లియైనను మానిపిల్లియైనను నెలుకను బట్టుటయే పౌధానము. ఇంక నీవు నీపనిమీదనుండుము. అంతి పురంబున నేమి జరుగుచుండెనో చూచివచ్చెద. (అనిదత్తమహారాజు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

పూరు. ఈవైద్యుని గతియెట్లయ్యెడునో తెలియరాదు (అనిమారుతి నిష్క్రమించుచున్నాడు)

(అంతఃపురవర్తలగు ముగ్ధ మాధవులను చెలికత్తెయి లిద్దరు ప్రవేశించుచున్నారు.)

మ. ఆత్మా! మనరోహిణి మొట్టిదుర్భాగముల పాలయ్యెనే! మనతోబహుశ్లాసముగా విచారించెడు కీగవాణి యెంతమిధ్యామనో భ్రాంతిచే పరితపించుచుండెనే! ఆనెచ్చెలి దురవస్థంజూచి నేనెంతయుఁ జింతిల్లుచున్నదానను.

చ. కలఁగని నట్టినాథుఁగన • గాసిలి నాయకరత్న శోభాన్యమై
యలఁచె మహారవల్లరిక్రియకా • హరిణాంకుఁడు లేని రాత్రియున్
బలె, రవి నీ ప్రికై నవయు • పద్మిని చాచ్చున, వంతగుండివ
తిఱలుమన రోహిణీరమణి • దీనతె తాంతలతాంత మోయనన్.

మఱియు.

చ. కనులరమోష్ఠియుండి కర • కంజముఁ జెక్కిటఁ జేర్చియూరకే
ననటలవెచ్చనూర్పుచు న • పారవిచారకృశాంగియైన యా
ననజడళాయతాక్షిదుర • వస్థఁదలంచిన నేమిచెప్పనై
మృతమున సర్వమున్మృతచ • మానవనాథను తేతరంబిలన్

పూర్వ. సఖీ! మనరోహిణికి నిజముగా నే మతిచలించినదని యూహించెదవా యేమి ?
అయాలాపములన్నియు నీకసంబద్ధ ప్రలాపములని లోచుచున్నవి కాబోలు
కాని యావిలాపములకుఁదగిన కారణము నేనెఱుంగదు. అమించుబోడియొక
రాజమరునిపై మరులుగొని విరహాతికాచేఁ గృతించుచుండె. ఏమన, నీవా
కాంత కలఁగని భ్రమించినదను రాజమారుండు మిధ్యాపురుషుండుగాక
నిజమైనమానవుఁడై యెయుండవచ్చును. మనరోహిణికాంత యాధూకాంత
తనూజుని నిజముగా నే చూచి మోహింపి యుండవచ్చును. కానివో,

ఉ. కేలనువీణఁబూనిముని • కింకిణీనూపురతారహారముల్
జాలగఘ్నఘ్నఘ్నమనఁ • జక్కగమిటుచుఁ బాడునట్టియూ
బాలశశాంకఫాలపరి • పాటిదొఱంగిమనోజరాగలీ
లాలనచిత్తయై నృపల • లామునిఁగూర్చితపించుచుండునే.
కాపుంసేకదా,

చ. తనవిలుఁబూనుచుకొనుచుల • దద్దయుఁగల్గఁజేసి నారిచా
లనమునభ్రాంతులకాగొలిసి • లాలితపుష్పచయాంబులకొ
మనమునునొవ్వఁజేయుచును • మన్మథుఁడతఁడ్రుచిలాసలీలలకొ
వనజదళాక్షి వింతవల • వంతలఁజింతలఁజేయునోచెలీ.

కుమ. అక్కా! నీకట్టివమ్మక మెట్లుగలిగెనో తెలియరావచ్చును. పరులకుఁజూర
శక్యముకానియాకాంత యేకాంతసాధాంతరంబున కన్యపురుషుఁడు రాజా
లునే? చాలు, చాలు. నీకుఁగూడ మతిపోవుచున్నదాయేమి? ఇదివరిలో నెంత
మంది మోహనాకారులను తీసికొనివచ్చి కనఁబఱచినను చనింపని యాసరో
జాక్షి చిత్తమును నేడెవ్వరు భ్రమింపఁ జేయనోపె? ఇదియునుఁగాక.

ఉ. ఎక్కడిరాకొమారుఁడౌత • డెక్కడినుంకిటనచ్చె? వచ్చియా
ప్రక్కనునెట్లుబండె? చెలి • పంకిననెట్టుల నూరకుండె? న.
మృక్కనో! యేటిమాటలహా • హాపరికింపఁగనెట్టిచోద్యమిం
కెక్కడనైనఁగంటిమె? మ • హీనలివింటిమె? మున్నునూభవీ

కుమ. (చిరువత్సవో) చెలీ! వినుము. ఆయిందువదన తనదెంపంబుకంగల వలపును
గుప్తము చేసికొనినేటికి నిజానురాగనిదానుండగు నొకమానవేంద్రధరమూలానిఁ
బొడఁగాంచి మోహపరితాపంబు నొందుచున్నయది ఇదియునుఁగాక భేదరూప
మాయావిహారవై చిత్రంబుల నీవెఱుంగవే? మనరోహిణీ కన్య యతిసౌందర్య
సంకురాలుకదా. ఆమెయాలాపములనుఁ బట్టిచూడనామె మనోహరుఁడంత
కంటెను మిగుల సౌందర్యశాలియని నేనూహించెద. చెలీ! ఏమినిపట్టుకల
ఁకించెదవు.

వకు. మఱేమియులేదు. కాని, అక్కా! భేదరులమాయావిహారమైన చిత్రంబులకు వీరల సౌందర్యవిశేషంబులకు సంబంధమేమున్నదే! సుందరులకు మందయానలందరు నిర్బిదురవస్థ జెందుచుండిరే; ఇంకనీయుత్తలు చాలింపుము.

మాధ. ఎంతమద్యరాలవేనెచ్చెలీ! సౌందర్యంతులగు స్త్రీపురుషులనొకచోఁ గూర్చుటయుఁ బిమ్మట నెడఁబాపుటయు భేదరులలీలని మనము వినుచుండుట లేద లే? ఇట్టికారణ మేదైనలేనిచో నాచిలుకలకొలికి చిటికికవ్రేలిపై పురుషుఁడు ధరించుచుంగరమండుటకుఁ గారణమేమైయుండునో నీవేయూహింపుము.

వకు. ఏమోనమ్మా. నాకేమియుఁ దెలియదు. ఇదియంతయు నొకమాయగానున్నది. అదిగోమనరోహిణియు మణిమంజరితో నిటులనే విచ్చుచున్నది. చూడుము

ఉ. తమ్ముముముత్యముల్ గను ని ♦ ధమ్మునఁ గన్నులనీరుజారఁగాఁ
దుమ్మెదలేపుకేగెనని ♦ దోపగఁగొల్పునునీడఁ గల్వలఁ
గ్రమ్మెడ్రుమంచుబిందువుల ♦ కై వడిలేజెముటల్బింపఁగా
కొమ్మ్రొ!కంటె!రోహిణియుఁ ♦ గోపముతోనిటువచ్చుచుండెడున్.
(అంతరోహిణియు మణిమంజరియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

రోహి. ఉ. హానుమబాణ! హాచతుర ! ♦ హానుకుమారశరీర! హానృపా !
హానరనీరుహాక్ష ! విర ♦ హానలకీలలఁద్రోచియిట్లునన్
మోసము జేసిపోఁజనునె ♦ మోహనరూప! తపించుచుంటిని
వేసటకొరవ్వజాలనిక ♦ వేగమెరాగదవే మనోహరా !

హా ! క్రూరకర్ములారా! పాపాత్ములారా! మోహనమూర్తియు నామనోహరుండునగు నరపాలతనూజుని నాయుష్ధ కనిసినవారెవరు ? పిమ్మట నాహిమధామసన్నిధుని నన్నెడఁబాయఁజేసిన ద్రోహులెవరు; అయ్యయ్యా. నేమతిపోయి యేమిటియో ప్రేలుచుంటివని వీరందరు భయపడి తొలంగిపోవుచున్నారు. అన్నా ! నేనెంతమంద భాగ్యురాలనైతిని ! హా ! నామనోహరా! నీవుమాడ నిట్లువయివీడి కనుమిఱంగి నన్నలయింపఁ జేయుట న్యాయమేనా ? ఆహాహా! అట్టిదాక్షిణ్యభావుండవును సుందరాకారుండవునగునీ కిట్టిక్రూరగుణకళంకం జెట్లుగలిగినో తెలియరాదు, హా! భగవానుఁడా! కామదేవా !

మణి. తల్లీ. నీపట్టుస్వప్న పురుషునికై పరివించిన నేమిలాభమే?

రోహి. ఓహో! జననీ!

మోహనవృత్తము.

హా జననీ నా ప్రాణధనంబున్ హరియించినసా హామడెప్పుడె?

మణి. యో, రాజముఖీయా రాటుడుజేలే? రమణీమణిదు రఘ్నిమహిదగదే.

రోహి. నైజతీరీరున్ నాధునిస్వ ప్నభవుండనుచున్ బలుకందగదు

మణి. అం, భోజదళాక్షి పుష్పశరాళున్ బురుహస్వరియం పుష్పవేటాకనిన్.

మ. సఖీ. ఏలనీవిట్లు దురంతవేదనల గృహించెదవు?

రోహి. అయ్యో. ఏమనిచెప్పుదును? (అనిగట్టార్చు విడుచున్నది.)

మాధ. సఖులారా. ఈమననెచ్చెలి విరహాజ్వరింబుచే నీడింపబడుచున్నది ఈమెకు
తైత్తిరీపచారములను చేయవలసియున్నది. కావున, కలువచేకులను తామర
తూండ్లనుగొనిరండు. సఖీ, రోహిణీ, ఊరడిల్లుము. ఊరడిల్లుము.

రోహి. మ. అనుగొన్నెచ్చెలులార! నిర్దయతన త్యంతంబు నాప్రాణనా
ధుని రాజాత్మజుడాచి, యేలనిటువాదు లేయ? చూపుండుమీ
రనుమానింపక లేనిచో మదనబాణాన్నికొమెయిన్వీడి వే
జనిజన్మాంతరమందునై ననతనికొ సత్యంబుగా గూడెదక
మ. సఖీ! ఏలనీవిట్లు మాపై నిరాపనిందమోపెదవు?

క. కలనాదకంతి చూపం

గలమా కలలోనగనిన కాంతునిభువిలో

గలనారులెల్ల నీవలె

గలనామోదించి వెతలఁ గలగొడుగురెచ్చెలి!

రోహి. ఘ. ఘ. దురాత్ములారా. మీమొగముఁ జూడరాదు. నామొద్దనుండితోలగ
పొండు. (అనిత్రోసివేయుచున్నది.)

మణి. తల్లీ. లేనిపోనిభాంతులందగులక సంతసంబునఁబోడిపొరలవలె మెలంగరాదటే.

చ. కలయగ నెండమావులను గానగఁదోచెడునీరుసత్యమే?

యలరెడునద్దవుండభుకు నందలిబింబమునిక్కువంబె! శ

స్నేలవగలాడి! నీదయన ♦ నీడనుజూచి భమించెదేలనే ?

కలఁగనినట్టిరాసుతుని ♦ కై తమిఁజెందికృశించుటాష్పనే ?

రోహి. హా ! ప్రాణేశ్వరా !

మ. అవురా ! మామకపూర్వజన్మకృత ♦ పుణ్యంబుల్లలంపంగ నె
ట్టివియో ! నాథ, మదీయబంధువులుపా ♦ టింపంగదుస్వప్నసం
ఁగరూపుండవటించు. బల్కెదరుదు ♦ త్రాభింతిన్ నామనం
బవనిన్ గమస్త్రి సారైపైనిడినయ ♦ ట్లారూటముంజెండెడున్.

మణి. లల్ల, ఊరడిల్లుము.

రోహి. వెళ్ళు. స్త్రీబర్హమత్తినందు కట్టినపమోహనాంగునిఁ జేపట్టి వానిమహానయ
మంజులమధురాలాపంబులఁ దనివీర గర్లంబులంగ్రోలుచునాలని పొందునంది
యేగన్మసాఫల్యమును జెందవలయునుకదా. ఆహాహా !

ఉ. అనగుమోముతామరస ♦ మానునునిద్దపుండఘ్న చేక్కుటా
మేనిమెఱుంగునామిసేమి ♦ మీసమునామృగరాజపక్షమా
తేనియఁజిమ్మువా తెఱయఁ ♦ దేటగునానిడువాలుకన్న లే
మానినిపొందఁగల్గి గర ♦ మంబునసౌఖ్యపయోధిఁదేలునో !

(అంతనైద్యుఁడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

మణి. లల్లనైద్యుఁడు వచ్చియున్నాడు చూడుము.

రోహి. (అమాటలువివకయేతనలో) అన్నా. నేనామోహనాకారుని పరాధీనునిగా
నిచ్చెదనే ? అ రూ. ఈవిరహవేదననెట్లు సహించెదను ? అకటా !

శా. ఆజాబిల్లివెలుంగుఁడెడుతనమా ♦ యన్ జేసినాచిత్తమీ
వ్యాజంబాక్కటిఁబన్నెనో పరిణయ ♦ భ్రాంతిఁదగుల్పంగఁగా
కీజాలిన్ ననుబిట్టువేచమనసై ♦ యారీలినన్బాసెనో
ఈజాముల్కడఁదేర్పగా నెటులొకో ♦ ఈబాధనెట్లొగ్గునో.

అర్చా. (అనినిటలతటకుడిత కరకమలపుటియై బొటనవేలి నేలవాయుచునిట్టాట్టు
విడుచుచున్నది.)

జమ. (రాచూతుని సమీపించి) తల్లీ. శాంతింపుడు. శాంతింపుడు. ఎవనినిగుట్టించి
వీక్షింపుఁ బ్రలాపించుచున్నారు?

రోహి. (కోపముతో) ఓరీ. మూర్ఖా! ఎవడవురానీవు? మీరందరుకలిసి వాటిరాత్రీ
నాహస్త్యతలంబున కనిపినమోహనా కారునెచ్చోట దాదోచేప్పుము.

జమ. తల్లీ. తొందరపడిన లాభములేదు. శాంతిల్లినచో మీకు నేజొక పరమకమాక్షి
మును చెల్పెద.

రోహి. మంచిది. ఆరహస్యమేమి?

జమ. తల్లీ. మీస్థినిజూడ నాకొకసంచేపాము పాదముచున్నది. ఆసంచేపామును ముం
దుగనివారించితిరేని నారహస్యమును చెల్పెద.

రోహి. సరే-సరే చేపామేమి?

జమ. తల్లీ. ఆరాజుమారుడు స్వస్థపురుషుండుకాక నిజమైనమానవుడేయైనచో మీ
నేవకులలోఁగాని మిత్రులలోఁగాని బంధుగులలోఁగాని యొక్కఁడైనను వానిన
రసి తీసికొని రాలేకపోయెనా?

రోహి. అయ్యో. ఏమనిచెప్పుదును! పురుషునితంసమా! నానేవకులకు మిత్రులకు బంధు
గులకు నానునిజముగ మతిపోయియున్నదనియే యభిప్రాయము. ఇప్పుడిటునున్న
వారిలో నొకరైనను నాయందునిజమైన యభిమానము కలవారులేరు.

ఉత్సాహ. చిన్ననాటనుండినాదు • చెల్లిచే జెలంగుమా
యన్నచిత్రసేనుడేగె • యాత్రసేయ నిగిక వాఁ
డెన్నడై నవచ్చునే? యి • కేమనందునిప్లువాఁ
డున్న నాయనస్థజూచి • యోగ్యునే? దయామతిహ.

జమ. అన్నా. పాపము. ఎంతకష్టము. ఎంతకష్టము. (అని చేతులెత్తి పెట్టుకొని కళ్ళి
రు తుడుచుకొనుచున్నాడు.)

రోహి. మానవోత్తమా! నీవెవ్వండవు? ఏదేశమునుండివచ్చితివి. ఇచ్చోటకు గాగతం
చేమి? నీచర్యలనుజూడగా నాకొకసందియంబు పొడముచున్నది.

జమ. తల్లీ. నేజొకపరదేశవాసుడను వైద్యచేపముచేఁ గాలముఁ గడపుచున్నవాడ
మీకుకొండొక కారణంబుచే మనశ్శోకంబుకలిగెనని దానినివార్తఁ జూపు
వచ్చియుంటిని.

రోహి. అన్నా. నీవాక కాలచోదితుండవగు వైద్యవేషుండవేనా?

దమ- తల్లీ. అవును. నేనుచితకాలచోదితుండనే. వైద్యుండనేకాని వైద్యవేషుండను కాను.

రోహి. నీవుచెప్పదలచియున్న పరమరహస్యమెట్టిదియో చెల్లుము.

దమ. మంచిది. (అనిసమీపించి చెవులో నెద్దియో జెప్పచున్నాడు.)

రోహి. (ప్రసన్నముఖియై.) ఓహో. నేనికధన్యురాలనయ్యెదను. (అయినందున పాత శృంబు చేనిశ్చేస్తురురాలగుచున్నది.)

(అంతనెచ్చెలులు సుంద్రమంబుగఁబరతెంచి)

దమ- ఓహో! చెలి! ఏమియీవంత! నీమిథ్యాపురుషుని జూడలేమైఁగఁ దెలియవచ్చిననా యేమి?

మాధ- అవును. అటులనేతోచుచున్నది- సఖీ ఏలనీవిశ్వశిలక వికశితపదవారవిధ వైయొప్పుచుంటివి ?

రోహి- సఖులారా! ఈవైద్యశిలకుని ప్రభావంబుచే నామనోవ్యాధి శీఘ్రకాలములో నివారణయగుటకు సందియంబులేదు.

సుజీ- స్వయము. సత్యము. తిల్లీకలకాల మొక్కతీరుగనుండ నేర్చునే?

శా, రోహివేతలేబోయె పుత్రుండనుచుఁ • ట్లోభించు సత్రాటోప నే

ప్రాపున్ లేకఁజపించునిన్నుగృహచే • బాలింపఁగావేడ్కనా

యాపద్బాంధవుఁడిందిరారమఁబడి • త్యాశ్చర్యమానట్లుగా

నీపుణ్యాత్మునిబంపెఁగావలయువిం, లే రాజబింబననా.

దమ- (తనలో) ఓపరమేశ్వరా! నాప్రయత్నము నెట్లుఫలించునో నీదేభారము.

రోహి- (సహర్షముగా వైద్యుని సమీపించి) ఓహో! వైద్యకోయాకాశలా! ఇంక వాప్రాణములు నిలుచుటకు నీబుద్ధివిశేషమే యాధారము. నామనోవ్యాధిని నివారింపమర్థంబగు విషయంబున సంఘటింపవలయునుజూమి? నీవునాకర్ణపుట ములయందుఁ బ్రయోగించిన మంత్రప్రభావంబులచే నామనోవ్యాధి సగము నివారణయైతి. తక్కినసగము శీఘ్రకాలములో నే నివారణజేసెదనని నమ్మ చున్నదాన.

ఉత్త- భిషగ్వరా ! మాప్రియసఖిని నుల్లసించజేసినచో నీవుగొప్ప పాతిహోషికంబునుం బొందఁగలిగెదవు.

కోహి-నెచ్చెలులారా ! నాకిష్టదత్త్యంతానంతముగనున్నదికుండీ! (అంతచెలికత్తియ లందరు నేకముఖులై పేరెబుంగున) ఓహో! యేమినాభాగ్యము! (అనికోలాహల ముగ సంతసించుచుండ దత్తమహారాజుగారు ప్రవేశించుచున్నారు.)

దత్తు- ఓహోహో! ఏమి! నాభాగ్యరాశియగు చిలుకలకొలికి యారోజున బహుప్రస న్నముభియ్యెయున్నయది- ఏమినాపుణ్యము! (అనికుమారేశ్వరుని సమీపించి)

శా. రావేముద్దులపట్టి రాగుణఖనీ • రావేసుధాంశూజ్వలా
రావే కోమలపద్మశత్రనయనా • రావేలతాంతాధరా
రావేనోములపంటమూలధనమా • రావేకలాకాశలీ
రావే సంతపమండఁజేయఁగదవే • రా భాగ్యరాశీ సుతా,

ఆ. వె. నాదుముద్దుమూట • నాభాగ్యరత్నమా

నాదుజీవనంబ • నానిధాన

నాదుచాక్రపునీవ • నమ్మియుంటినిచాల

నాదువైరలఁబాప • నాతిరానె.

తల్లి. నీమనోధనాపేక్షితుండగు రాజశేఖరుండు వచ్చియున్నాఁడు. నీవుకుముఖివై వానినివెలించి సుఖమువడయుము.

కోహి. దుఃఖమువడయుమనుఁడు. ఇంతయే? తండ్రి మీమయోపాయము సంపూర్ణ ముగా ఫలించినది. మీకునాయెడల నిజమైనపుత్రికాభిమానముకలదేని నాణీ విలేశ్వరుని జూపుఁడు. లేనిచో నేరజ్జివిషాగ్ని జలంబులఁ బ్రాణపరిత్యాగం బుఁజేయుట నిశ్చయము.

దత్తు. అన్నా! నాప్రియకుమారీరత్నంబున కింకనుమలిపోయియున్నది. కలలోఁగని భ్రమించిన రాశిపురుని నేనెట్లుదోడ్కొని రాఁగలిగెదను? దోడ్కొనిరాని చో నాముద్దులగున్న తవప్రాణంబులను విడుచునట. నేనెమిసేయుదును అయ్యో. తల్లి! నిరపరాధివైననిన్ను వెతలపాలుచేయుటకు మేముశత్రులిమే ?

నుత్తకోకిల. నున్న నేటహునోములక్షవ్రతముల్ ఘనముగఁ జేసెయో
సన్నుతాంగిరొసన్నగనివంశంబునన్ దోహిత్రిలా
భోన్నతిన్ ఘటియింతువంచును + హోన్నతస్థితిఁబెంచితిన్
గన్నతల్లియకాలమృత్యువు + కైవసంజెలుజేయుదున్

(అనిసమాధంబురంగల వైద్యునిఁజూచి) ఆ! వేషధారీ! నీమాసము తెలిసి
నది. కానియందులకుల దిగిఫలమునప్పడే యునుభవించవచ్చు.

చమ. జేవా. నాచుమనవియొకటిఁ జిల్లగింపుఁడు. జేవరవారికుమారీరత్నంబున కొక్తపై
త్యవ్యభిషేకంబుగించి యాకెంపకారము బాధించుచున్నది. అద్దానియహూ
ర్తమాత్రములలో గురుర్వసమర్థంబగు పరమారిక యొకటికలదు, అయ్యదిపరీ
స్తుతము నాయొద్దలేకపోయినను ద్వీపాంతరములయందెందైన నాయొషధిని వెద
కితెచ్చి మీపట్టికీవ్యాధిని వారణజేసెద,

చక్ర. మాయవైద్యుడా, ఇకనుమేయనిను నమ్మఁజాలము, కుదిర్చెదమనిపెచ్చి కుదర్ప
లేనివారుపొందెడు శిక్షనుఁబొందుటకు సిద్ధముగ నుండును,

రోహి. తండ్రీ! నాకీవైద్యులకునియిందు దృఢమైన నమ్మకముకలదు, కావునమీపై
నలుగక నీతండుఁదెప్పిన చొప్పుఁజరిగించుటయు వానోరిక.

చక్ర. అటులైన, తల్లీ, ముఖ్యముగ నీకోరిక పరీకారమే జరిగించెను. వైద్యుడా
నీవెంతకాలములో నాయొషధిని దీసికొనిరాఁ గలిగెదవు?

తమ. జేవా, ఒకమాసము గడువిచ్చినం జాలును.

చక్ర. మంచిది, ఇప్పుడేరేవుగా యానపాత్రము సిద్ధమగునన్నయది: శీఘ్రము పోయి
రమ్ము: (అనియందరు నిష్క్రమించుచున్నారు:)

గద్య.

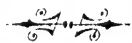
ఇది శ్రీమద్వేంకట రమణకుమారకటాక్ష వీక్షణసారసమాసాదిత రసబంధుర
కవిత్వవైఖరీ ప్రవీణాపస్తంబసూత్ర కాండీల్యసగోత్ర పవిత్రహోతృమః
కలకాక్షపరాకాక్షరవమిత్ర వేంకటరత్న సుపుత్ర వెంకమాంబా
గర్భకుక్ష్యుక్తాఫల వివిధ విద్యజ్ఞనవిధేయ వేంకట
కృష్ణనామధేయ ప్రణీతంబైన రోహిణీ
సుధాకరవిజయంబును నాటంబున
తృతీయాంకము

శ్రీరస్తు.

రో హి ణీ సు ధా క ర వి జ య ము .

చ తు థాంక ము.

(సముద్రములో నోడపై వైద్యుడు బ్రవేశించుచున్నాడు)

వైద్యుడు, రంగదళంగనిర్మలత • రంగము లాక సమంతున్నును
ప్రొంగ నభోంతరాళమునఁ • బొల్పువిహంగమరాజితోడను
త్తుంగవిసారనకృముల • తోగమతఃకులతో వియద్ధునీ
సంగతి నేత్రపర్వమయి • సాగరమొప్పెడునద్యుతంబుగఁ.

ఆహా ! ఈసముద్రయాన మంతమనోరంజకముగా నున్నది. స్వచ్ఛమైననీల
వర్ణముతో నొప్పుచుండెడు గంగలట్టి కఠాభరణంబుల ననుకరింపుచు విర
తవన్నెలుగల పులులగులెల్లయెడల వెల్లుగ నెగురుచున్నవి. చరమగిరిగతుండగు
భానుసమాగమనంబునకలరి పరిపక్వైక్తఘాయాదేవి యారవేసిన రక్తపీతాంబరం
బున నపరదిక్కునకంజాయ లొప్పుచుండె. ఏప్రక్కజూచినను శ్రవణోత్సవంబుగఁ
జలివిరినివదంబుల తరంగములు లేచుచున్నవి. వృద్ధభానుకిరిణ ప్రసారంబునఁ
బ్రభిన్నతరంగ జలపిందువు లమూల్యరత్న మాక్తికంబులొన నోభిల్లుచు
రత్నాకరనామ సామర్థ్యకర్తృమును సిద్ధిపఁజేయుచున్నవి ఆహా ! ఉల్లా
సముతో నీటిపైఁ దేలియాడెడు చిటుచేపలయొక్క తరళ కాంతులెంతమనో
హరముగనున్నవి, నీటిపక్షు లాచిటుచేపలను బట్టుటకై నీటిసరియుచునెంత
యుత్సాహముగా కలకలస్వనంబులతో నెరుగుచున్నవి. పల్లెవాండ్రుచేపలను
బట్టుటకై వేట నాపలసంచరింపుచు నతిసంభ్రంబుగ వెలలాగ్గువారును, పన్నెనవ
లలనుల్గి డూషించువారును, యావలమిట్టువడుచుండు చేపలసత్కృతులచేరి
గట్టిగఁబట్టి తమబుట్టులలోనికిఁ ద్రోయువారునుగాఁ బలువిధములనెంతయు ను

తానామతో సంచరింపుచున్నారు. ఆహా ! దక్షిణదిక్కునుండి పయ్యెర దేంతి హాయినిగలిగించు నటులవీచుచున్నది. ఇప్పుడీసముద్రమల్ల కల్లోలముగాక నెంతయు నెమ్మదిగానున్నయది. గాలియు వాటముగానుండె. ఈయోడయు నత్యుల్లాసముగా నడుచుచున్నది. ఇవన్నియుఁజూడ నాప్రస్తుతో ద్యోగంబున కనుకూలశకునంబులవలె గాన్పించుచున్నవి. ఆ! యేమిచెపుమా ! పెస్తలందరు తత్తరపాటుతోఁ బరస్పరాహ్వనములుచేసి కొనుచున్నారు- శ్రద్ధ గావినవలయును-

(అనియాలకించుచున్నాఁడు-)

పల్లెశాయకుఁడు- (తోడివారలచుద్దేశించి) ఓరిబోసి- ఈపాటికిసేపలయేట సాలించం డోసి- అబోసిబాబు తుపానాచ్చెడుకంబోసునోసి. తూర్పుగాలిజెగులు పుట్టించునటులీసునుండెనోసి అదుగోనీటిపచ్చు లెల్లెగురుచుండెనో శూడండోసి ఇంకనుమనరేపుకాడకు పోదారిరండోహోయి ఆడబ్యాసిగ్గోసిన సేపల్లెండోసి- మృగికాతూరొద్దారిరండోసి. మళ్లండేమే.

వైద్యు- ఆహా ! x డియక్రిందటనెంతో రమణీయుముగానుండిన భూనభోంతరాళ మంతయు నిపుడెంతభయంకర స్వరూపమానా ధరించెను. జాలరులు తమవేటఁజాలించి చెల్లాచెదలగా నలుదిక్కులకు పాటిపోవుచున్నారు. నావికులు పడవలెరచాపలను దింపివేయుచున్నారు. పల్లిపసిబాలకులెంత నీర్భయుముగా నోడకొయ్యలపైకెక్కిత్రాళ్ళను సవరించుచున్నోరు. ఆహా! అంతకంతకు గాలి బహుభయంకరముగారేగుచున్నది. అదిగోతూర్పున గాటమగు మబ్బులూ మెరుపులు మెరయుచున్నవి. ఘటచ్ఛటానినదంబుల గుండియలవియునటుల నుఱుములుఱుచుచున్నవి. ఎక్కడఁజూచినను పిట్టలుచెలరేగి యాడుచున్నవి. ఇవియన్నియు నొకభయంకరమైన తుపానానన్నమైయుండుట సూచించెడు. అయ్యయో! అట్లయిన నీసడిసముద్రములో నేనేమిచేయుదును. ఇందలిజీవులగతియెట్లయ్యెడు నోగదా. హా! దైవమా, నీలీలాసంకల్పం బెట్టులున్నదోతెలియరాదు. అత్యర్థులమగు మమ్ములని యాపదనుండి తొలగించి రక్షింపుము. ఈయపారపారాచారంబున నీవుదక్కమాకు వేఱొండు శరణ్యంబులేదు. ఆహాహా! తుపానురేగినది. ఇంకనెట్లోగదా.

ల య గ్రాహి .

మిక్కుటపుమారుతము ♦ లొక్కతటిరేగె నిరు
ప్రక్కల తరంగములు ♦ నెక్కినియెడున్ బ్రా
ద్దిక్కుననుమించులుత ♦ భుక్కుమన మేఘములు
మిక్కిలిగ గర్జిలెడు ♦ నక్కజముగాఁగన్
గ్రక్కడలెనోడయొక ♦ చక్కినిఁబరింపకయు
నెక్కడనొడోలగతి ♦ నిక్కముగనూఁగున్
గ్రిక్కిరియఁగాఁదిమిర ♦ ముక్కడరఁ గ్రముట్రను
వెక్కునముతోచెనిది ♦ యొక్కడితుపానో !

జొర! ఎంతటిలో నెంతప్రళయము తటస్థించెను! లంగరువేసియున్నను సీయోడ నిలబడక స్వేచ్ఛగఁదిరుగుచుండె. కూపకమునవ్రేలాడు త్రాళ్లన్నయుఁదెగిపోవుచున్నవి. అదిగో నావికుఁ డెద్దియో కేకవేయుచున్నాఁడు- శ్రద్ధగా వివలయును (అనియాలకించుచున్నాఁడు).

ఓడనా. శా. హాహాయోడమునింగి పోవుజనులా ♦ రాహానివాటిల్లుమీ
హాహారావము లేమిలాభమిటనా ♦ యాలాపముల్యానియే
సాహాయంబునునై నఁబొందుటకునై ♦ సర్వేశ్వర బ్రార్థించినా
యూహాన్ గూపకమానిధైర్యమునుమీ ♦ గూనన్ శుభంబయ్యెశిన్
వైద్యుఁడహా. ఈతుపానెంతటిలో నధికమాయెను ! (అంతనాయోడ యొకకొండకుఁ దగులకొనుచున్నది.) ఆఁ ! ఏమిచెపుమా. ఇప్పుడొక పెద్దపచ్చడు వినిపించినది ఈయోడ యేదైననొక కొండకుఁదగులకొనెనాయేమి? అట్టియుపద్రవమే సంభవించెనుగాఁబోలు. అన్నన్నా! ఓడలోనిజనులందరు హాహారావములతోనెట్లు ప్రేకి పచ్చుచున్నార! కటకటా!

సీ. ఒకయోరనోడనా ♦ వికులార్తరవములఁ

బటుసంభ్రమంబునఁ బలుచుచుండి

యొక చెంతఁబితకుల ♦ నొత్తిచీతెను బాల

కులరోదనధాన్య ♦ ములు చెలంగె

నొకనంక నెడుతొముక్త ♦ లకుఁగందువులదార్పి

యడలుబోటులయేడ్పు ♦ లతిశయిల్లె

నొకక్రేవనతిభీత ♦ చకితవృద్ధజనాళి

హాహారనంబుల ♦ నడలఁజొచ్చె

గీ. ప్రబలఝంఝూనిలంబువీ ♦ వంగఁదొడఁగె

భీకరంబుగఁదరఁగలు ♦ పిక్కటిల్లె

చిటపటధాన్యములనోడ ♦ చెక్కలెల్ల

వీడునోదేవ ! మమ్ముగా ♦ పాడవయ్యె.

హా! దైవమా! నాప్రియమైనతల్లిని యెడఁబాసి చిరకాలమన్యదేశ సంచారముఁ జేసిచేసి యిప్పుడిలాగు సముద్రములోమనిగి యామెనుగూడ దుఃఖార్థపంబులో ముంచెదఁగాఁబోలు. అత్తిపేనుచేఁగన్నతల్లి నన్నెడఁగాయఁజాలక కడుదుఃఖించుచుండఁ గతివహృదయుఁడనై విడఁద్రోచి పోయిన పాపాత్మునకిట్టి దిక్కుమాత్రిన మరణము తటస్థింపకున్నె. అయ్యయో! చిన్ననాటనుండియు నేను సోదరీభావముతోఁ జూచుచున్న యారాచకూతుని కిదియొకక్రొత్త యాసనుఁగల్పించి లేనిపోనిది మఱిత దుఃఖపెట్టెదనుకాఁబోలు. అన్నా; నే నేమిచేయుదును. ఇప్పుడు నేను విచారింపుచుండిన లాభములేదు. ఓడచెక్కలు విడిపోవుచున్నవి. లోనికి నీరునిరర్గళముగ పుచ్చుచున్నది. ఎద్దియేనొకదృఢమైనదుక్కును సంగ్రహించి దానిచే నాప్రాణములం గాపాడుకొనఁబ్రయత్నించెద. ఆహాహా! కీడులా నొకమేలన్నట్లు నాకిదిగో నిక్కడనొక గట్టిచెక్కలభించినది. దీనిసహాయంబుననే సముద్రములో నీది దరిఁజేరఁబ్రయత్నించెద. (అనిసముద్రములో దుమికి యీఁదదు) అయ్యయో, నాసహచరులైనజనులెట్లు సముద్రములోఁబడి మనిగిపోవుచున్నారు? అన్నా అద్దరియిద్దరి గానరాని యీమహోవధిలో నేనెంత నేనీడవలయునోగదా? అదుగో బడమర నల్లనిచుక్కవలె నె

ద్రియో గాన్ధీంచుచున్నది ఐహో అదియొకభూభాగమే కావచ్చును, అటువైస నేగవ్యాతిమాత్రంబీదిసహో గట్టుచేరంకలిగెదను. హరక్షకా నన్నేలాగునో దరిఁజేర్ప నీదేభారము ఇదిగో గట్టుసమిపింతిని- (అనివైద్యుఁడు గట్టెక్కి) అమృత్యు. ఇక్కడికి నేకాంతమట్టుకుఁ గృతార్థుఁడనైతిని. ఈలాటి మహా పద్యములొనండి తొలగించి నన్ను రక్షించిన పరాత్పరుఁడే యీ నాయుద్య ముంబునుగూడ వెరవేర్చెడునని నమ్మెద. (అనినలువొక్కలు తేరిపారఁజూచి) ఆ! ఏమి! నేను తిరుగ మగధదేశంబునకే వచ్చితినికాబోలు. అబ్బా! అగణిత స్థానిచే నాకరచరణాద్యవయవంబు లేవయు స్వాధీనములు కాకయుండె అన్నన్నా!

చ. నడవగకాళ్లురావు నయ ♦ నంబులఁజేకటిగ్రమ్ముశాంతిచే
వడకుచునుంటిశీతమున ♦ వస్త్రములుండదియారలేదునే
గడువడిత్తుత్పిశాసలను ♦ గాసిలుచుంటినిఁగాననికనా
బడలిక వాయఁగొంతవడిఁ ♦ బచ్చికపట్టున విశ్రమించెదన్.

(అనియిటునటుఁజూచి) అదిగో నిడటికనతి దూరంబున నొకతటాకంబును దాని చెంగటనొక రసాలస్పక్షంబును గాన్పించెడు. ఎంత శ్రమపడియైన నేనచటికిఁగి చూతఫలంబులఁ గడుపారభక్షించి నిర్మలాడక పానంబుచే నేదదేరి కొంతవడి యట విశ్రమించెద. (అనినిష్క్రమించుచున్నాడు.)

(అంతవిశారదుఁడు ప) వేళిలచుచున్నాడు.)

విశా- ఓహో! ఏమి యాయుండ్రజాలము! సుధాకరయువరాజు చంద్రముని మిథ్యామ నోభాంతికి మూలమెట్టిదియో విచారింపవలసినదని నింహాభీష్టప భూపాలుండగు రత్నాకర మహారాజుగారు నాకాజ్ఞాపించియున్నారు. నేనెంతదేశములిరిగిన నందును నివర్తనంబైన విషయంబెద్దియుఁ గానరాదు. ఈమగధదేశంబునఁ గూడ నాపదంతియే వ్యాపించియుండెను కాబోలు. ఓహో! ఏమియీచిత్రము అదిగో మగధదేశాధిపతియగు రాజశేఖరుఁ డమాత్యద్వితీయుండై యిటులనే వచ్చుచున్నాడు. అతండు పాంచాలనరేంద్రునితోఁగూడి మాయేలికపైనే యే మిటియోమంతునములు చేయుచుండెనని తెలియవచ్చినది. కావున పిరిలిప్పుడే మేమి ముచ్చటించుకొని యెడలోనేని చెట్టుచాటున నుండివినియెద. (అనియొక టెట్టుచాటున దాగుచున్నాడు.)

(అంతరాజశేఖరుండును మానవర్తయు పోవేళించుచున్నారు.)

రాజ- మిత్రమా. ఆకమలాకరంబెంత రమణీయుగా నున్నదో చూడుము.

చ. తమచెలిరాకచేనలలి ♦ తమ్ములుసంతసమొందుచుండలో

భ్రమరములుత్సహించితమ ♦ వల్లభివల్లభులంగ్రమంబునన్

దమకముమీరఁగూడఁగ ను ♦ దగ్రత రేగవిహంగసంఘముల్

భ్రమఁగొనిసాఱఁగంటె కను ♦ పండువగొల్పుసరోవరంబిటన్.

(అనియిటునటుఁజూచి) మంత్రీపుంగవా. ఆకనఁబడెడు కుజచ్ఛాయనెవరో మా నవుండు కడుగాఢ నిద్రామృదితుఁడై పరుండియున్నాఁడు. అతండీమగధదే శంబునకురాఁగతం బెట్టిదియో తెలిసికొని రావలయును. (అనినిద్రాసక్తుఁడై యున్న దమసునిచేరంజని వానికేఱులోని యుత్తరంబునుఁ బసిడియుంగరంబును బైకిడిఁచిచూచి నివ్వెఱగండి) మిత్రమా ! చూచితివా, యీయంగుళీయమును. ఇదియెవరిదియై యుండవచ్చునో కనిపెట్టుము (అనియుంగరమును మంత్రీ) చేతికిచ్చుచున్నాఁడు.)

మాన- (ఉంగరమునుజూచి) ఇదిరత్నాకరుని పుత్రుండగు సుధాకరుని యుంగరము వలెఁగానినొచ్చెడు. మున్నోకనాడు సింహాళదీప్రమందలి పద్మాకరతటంబున నిద్రాహసం బాచరించుచుండ సుధాకరుని ప్రేమినుండిజారి సలిలంబులొఁ బడ నిద్దానినే వెదకితిరుగ నాతనికిచ్చియుంటి.

రాజ- మంచిది. (అనిసామర్పంబుగఁదిరుగా యుంగరమువందుకొని) మిత్రమా ! నాకు నట్లనే లోచుచున్నది. అయిననీయుత్తర మేమిటియో జూడనిమ్మ. పిమ్మట యోచింపవచ్చును. (అనియుత్తరము జూచుకొని తనలో) అన్నా ! ఎంతమోస ముచెప్పెను ! కానిమ్మ. ఇప్పుడైనను మిగిలిపోలేదు. (పరీకాశముగా) మిత్ర మా. ఇటురమ్మ. (అనిచెవులో నెద్దియో చెప్పచున్నాఁడు.)

మాన- చిత్రము. చిత్రము. ముఖ్యముగ నేనటులనే జరిగించెద.

రాజ- ఇదిమనకెంతయు నవశ్యకర్తవ్యంబునుమీ. నీవేమఱియుండకుము. నేనిప్పుడే పాంచాలదేశమునకుఁ బోయివచ్చెద. (అనిరాజశేఖరుండు పాంచాలదేశమును గూర్చి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

(అంత దమకుండు నిద్రచేల్కొనిలేచి)

దమ- అన్నా ! నేనెంతగాఢనిద్ర! దవలియుంటి ! (అనికేఱుడవుకొని) ఆ

ఏమిది ! నాజేబులో పసిండి యుంగరంబు నుత్తరంబుఁ గానరావు ; ఏమైపోయెనోకదా ! అయ్యో ! నేకృపపడి పూనివచ్చిన కార్యమెంతయు విఫలమై పోయినది. ఇంక నెట్లోగదా. హా ! దైవమా!

సీ. ఇంక నెవ్విధమున ♦ బంకజముఖ మనో

హరుని నేనెందైన ♦ నరయువాడ

నాథుఁ దెచ్చెదనంచు ♦ సమ్మించివచ్చితి

తెరవ మోమెటునేను ♦ తిరిగిజూతుఁ

గాంచిననీపని ♦ కాయయాపండాయె

నాయన నేయుక్తిఁ ♦ జేయ నేర్తు?

యుక్తిఁ జేయకయున్న ♦ నువిదవీడదె తన

ప్రాణంబులనుదుఃఖి ♦ భరముచేత

తే. గీ. కటకటాయేలనాకల ♦ కంఠకంఠి

వ్యర్థమగునాశలనుముంచి ♦ వనటఁబెంచి

పాపమొడిగట్టుకొంటిని ♦ పొల్లుమాలి

ఏలరావలెనిటకునే ♦ జాలిఁదూలి.

కట్టా ! ఎంతపనిజరిగెను. (అనిమానవర్తనుజూచి) ఓహో ! మానవోత్తమా ! మీరెవ్వరు ? ఏలమీరిచోట్టవేంచేసి యుంటిరి ?

మాన- పురుషశ్రేష్ఠమా ! నేమియభద్రదోషధిపతియగు రాజశేఖరుని మంత్రిని, వేటని హారథమైవచ్చి పసిండియుంగరమును ముక్కునఁగఱచిపట్టిపాటుచున్నపిట్టనొకఁ డానినెగిచి వచ్చుచు నీయాకాశందన మునువని నేనిటవచ్చితి.

దమ- ఓహో ! పసిండి యుంగరముతో నెగిరిపోవు పిట్టయేదిక్కు కరిగినోమీరెఱుంగుదురా ?

మాన- ఎఱుంగుదు. ఇటురమ్మ. (అనిదమసునితో మానవర్త నిష్క్రమించుచున్నాఁడు
(అంతవికారదుఁడు వెలికినచ్చి)

వికా- (స్వగతము) వీరశైలియో దుర్మంత్రమును జేయుచున్నారు. ఇంతహటాత్తుగా రాజశేఖరుండు పాంచాలదేశంబున కేగుటకేమి హేతునో తెలియకాదు. బా

టసారియుంగరమును రాజశేఖరుండే హరించియుండవచ్చును. అయినను మాన
పరమపలుకులు సంశయమును గలిగింపుచున్నవి. బాటసారి మాటలను బట్టిచూ
డఁగా నాతఁడొక రాజకన్యాసందేశంబున పనిఁబూని వచ్చెనని తోచుచున్నది
ఎట్లయిన నీయుదంతమును మారాజుగారికి శ్రుతపఱచవలయును.

[అని వికారదుండు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు]

[సింహళ ద్వీపంబున కారాగృహములో సుధాకరుని మోహపరితాపము]

సుధా. హా! భగవానుడా! అడిగి నే నేల వెట్టివై రాగ్యమునుబూనితి. నన్నతి పేమ
చేజూచుచుండెడు నాజననీజనకుల మాట నే నేలవిన్నెతిని. ఓజీవితేశ్వరీ!

ఉ. నాయనుకూలభాగ్య సదఁ ♦ నా మదనాగ్నినిద్రోచియిట్లునకొ
బాయఁగనీకు నేనుపగ ♦ వాడనె కోమలి లేతమావిగు
న్నా! యిక నాదునయ ♦ సంబులకుత్సనమబ్బునట్లుగా
వేయివిధంబులంబరిత ♦ పించుచునుంటిని రావె సుందరీ.

క. కలికిముద్దులచిలుకల

కొలికి నాయెదదహించు ♦ కూర్గమయినపూ

ములికి నానైసీక్

యులుకేలే వేగరావె ♦ యలికులవేణీ.

హా. ఏణాఠీ! నీవెంతమాయలాడివే!

ఉ. ఎంతటిజాణవే సమయ ♦ మెంచినుష్కప్తినిఁజెందియుండ నా
వంతయుశంక లేక పరి ♦ హాసముఁ జేయఁగనాదు ప్రక్కకే
కాంతమవచ్చి నేర్పుఁగను ♦ కాంతరొనీకనకాంగుళీయముకొ
సంతసమండఁబెట్టితివి ♦ సారసశోచన నాదుప్రేలికికొ.

కవిరాజవిరాజితము.

ఇదిపరశిష్టహి ♦ నిందునిభాస్యల ♦ నేణసునేత్రల ♦ నెందఱివో
ముదముగచూచిన ♦ మోహముకల్గదు ♦ మోహినిసేపయి ♦ ముందుగ నా
చ్చాదయము చిక్కెన ♦ హిసవిలాసిని ♦ యేమొడఁడాగితి ♦ వేయకటా
యననిదెమూరత ♦ రాగ్నికినింధన ♦ మైతినికావవె ♦ యబ్బమూళి.

[అంతర త్నాకర మహారాజు ప్రవేశించి]

రత్నా- అన్నా ! నాస్థియతనూజుండు కలలోగన్నకన్యకామణింగూర్చి రేయుంబన
లున్నట్లు మనోభ్రాంతులకు లోనై నవయుచున్నాడు ! పినిన్నట్లు కాంతింపఁ
జేయునగునోకదా .

సుధా- (తనప్రేమినిన్న యుంగరముజూచి, హా . నాముద్దుటుంగరమా ! నీవుకూడమా
వలెనే కాంతివిహీనవై గాసిల్లుదుంటివాయేమి ? అటులనే కావచ్చును.

ఉ. ఆనలిన్ద్రాక్షిణిబాసివిర • హర్తినిఁగుండి కృశించుచున్నయీ
హీనునివేల్చినున్నఫల • మేమియటంచునో కాక రాజబిం
బాననబాసి యుండుటనో • హా! పరికింపగఁగాంతిఁ ద్రోచినీ
మానితదివ్య తేజమును • మాపితివెంతయు సంగుళీయమా.

ఉంగరమా . నీవుకాంతిమారియున్నను నాకుప్రియమైనదానవే. అయ్యయో
వెట్టిదెందమా ! మోహనాంగియైన యాకలుపకంటి నెడబాసి యుంగరము నా
సించిన నేమిలాభమే ?

ఉ. మించులమించు నబ్జముల • మేలిమిశోభమాసించుఁ జంద్రికఁ
గొంచెమునేయుం జక్కవల • నున్వేలిబుచ్చును పామగెల్పురా
యంచలతీవిగేరు మది • రాక్షి శరీరవికాశ సత్ర హా
సాంచితమైనచన్దవయు • నాకునుయానముఁ జూడనెంతయుఁ.

అయ్యో . నాపంటి మందభాగ్యున కట్టిసుందరి లభించునే ?

రత్నా. కుమారా ! ఏలనీలట్లు వ్యర్థమైన భ్రాంతులందగిలి పరిదేవనంబుఁ జేసెదవు?
మంగళమహాశ్రీవృత్తము.

పూనికలలోఁ గనిన • పూర్ణశశిబింబముభిఁ • బొందుటకుఁ గోరిసువిచారా
హానయసుశీలవిర • హానలములోన నన • హాయుడవునైపడి కుమారా
మానిత శరీరముకు • మారతమతేజమును • మాపగఁదపించుటిది మేరా
నానిధివటంచుమది • నమ్మితినిన్నుకరు • జామయవిశేషగుణధీరా.
తనయా. నీకుమనః ప్రీతినిఁగలుగఁ జేయఁజాలు సుందరీమణులెడఁగో యుండఁ
గా స్వప్నమునందోచు నాయుండువననకై గుండెదవేలరాతండ్రి.

భుజంగవ్రయాతము.

మదిక్ద్రోచి నీ స్వప్న ♦ మందోచుమిధ్యా

సతీన్ జూడ నీకిట్టి ♦ సంతాపమేలా?

రతీదేవినింబోలు ♦ రామాలలామల్

షీతిక్ నీకొరుల్లేరె ♦ చెందంగఁ బుత్యా.

గుధా-తండ్రీ! మీమామోషాయము సంపూర్ణముగా ఫలించినది. నన్నేల మీరిప్పు
దోదార్ప నభినియించెదరు?

రత్నా-కుమారా! ఒంటరివై నీవీ కారాగృహమునందుండుటచేత కాబోలు దుస్వప్న
ములచే నీమతిచలించినది. ఇంక నీవీచెరవిడి యంతిపురంబువకురమ్మ.

గుధా-తండ్రీ! ఇప్పుడైన నాయన్నలమిన్నను నాకన్నుల కగువలచిలేని నేనీ చెరసాల
వీడివచ్చెద. లేకున్న నింకమీకు నాకుఋణముచెల్లెనని గట్టిగ నమ్మియుండుడు
(అనిగుధాకరుడు లోఁగిపోవుచున్నాడు.)

రత్నా-(కడుదుఃఖితుండై తనలో) కట్టా! యింతపనివచ్చెను! హా! డైవమా! లేకలేక
బుట్టిన కులసాగరచంద్రుండగు నాప్రియకుమార తిలకునకు మిథ్యావిషయభ్రాం
తిచేసగు చిత్తవైకల్యంబును నోకకళంకంబుఁ గలిగించి నావృద్ధయమును ఘేద
తాపలం బగునటు లొసరించితివి కదా! అయ్యయ్యా! నాకుఁగూడ మతి
పోవుచున్నదాయేమి? సర్వసముండగు పరమేశ్వరుని నిందింపనేల. నావార్ధ
క్యావస్థయిట్టి యిక్కట్టుల పాలుకావలసియున్నది కాబోలు. పురాకృతకర్త
ఫలము ననుభవింపక నేరికైనఁదీరునే.

ఉ. గోత్రము నిల్పఁగా మదినిఁ ♦ గోరిక మిక్కిలి నగ్గలింపఁగా

రాత్రిపవల్లునాకను ని ♦ రంతరముం దపియించి నేటికీ

పుత్రునిఁగంటి నంచుఁగడు ♦ పొంగితి వానిమతిభ్రమించెహా!

పుత్రులఁగాంచనేరని నృ ♦ పుల్ ధర నెంతయదృష్టమందులో.

సీ. శ్రీహరినత్కృపా ♦ సింధూధ్యవుండౌట

కళలఁబా యుగటంచుఁ ♦ గాంచనై తి

సకలవిద్యాసార • సంగ్రహమూర్తియై
కలనమునటంచు • నలచనైతి
లలితసద్గుణగణా • లంకారమయఁడౌట
నయమువీడునటంచు • నమ్మనైతి
మద్దులుగులికెను • మోహనాంగుడౌట
బడలియుండునటంచు • భ్రమయనైతి

తే. గీ. నాదుకులసాగరంబును • బోగిడిసేయఁ
బుట్టిన సుధాకరుండౌట • వట్టిభాగింతి
నందినవయనటంచుగా • సంతయెనఁ
భావముననమ్మనైతి నో • దేవదేవ.

(అంతప్రధాన మంత్రీయగు శ్రుతకీర్తి పరివేశించుచున్నాడు.)

శ్రుత-తనలో ఆహా! సింహాశ్రద్ధిప మండలాఖండబుండగు సీమహారాజున కంతవంతు
వాటిల్లె. విజితమనోభాగింతిచే మిక్కిలి గృహింపుచున్న సుధాకర యువ
రాజచంద్రమునిజూడ నాకే మిక్కుటమైనవిచారము కలుగుచుండ నపూర్వ
ముగాఁగనుంగొనిన నిజపుత్రుని దురవస్థనుఁగూర్చుకొనినను నిలుచుటెట్లు
అయిన నాయోపినంతవట్టు శాంతవచనంబుల నీధరాధవుననుసరించి 'దుఃఖి
పశమనంబుజేయఁ బ్రయత్నించెద. (అని గుండుకునడచి పరికాశముగా)
మహారాజా! శాంతింపుడు- శాంతింపుడు వ్యర్థమైనవలపాలై కుండుటేమి
ప్రయోజనము?

రత్న-ఓహో! సచివవర్యా వచ్చితివా? మనశ్శేతంబుచే మైమఱచినిన్నంగన నేరనైతి.
నీరాకబహుసమయోచితంబు. ప్రచండతపక్షులుఁడైనవానికి మేఘాదయంబు
వలె పుత్రుని దురవస్థఁజూచి తపించుచున్నవాకు నీదర్శనంబయ్యె. నేనింక
ధన్యుడనయ్యెన. మిత్రమా! ఆపత్కాసారంబులందోగడు హృత్పక్షంబుల
వికసింపజేయ మిత్ర! సమాగమనంబేకదా ముఖ్యసాధనంబు.

శ్రుత-దేవా! ఏలమింతగా జాలిం దూలెదరు? ఈసంతాపమువలన సార్థకమేమి?

రత్న-మిత్రమా! ఏమనిచెప్పదును.

చ. కొడుకుదయించెనన్నపలు ♦ కున్విని నాదుతపకఫలంబునేఁ
బడసితి నాకొంటలింక ♦ బాసెంగృతాన్ధుడనైతి నాకునే
యెడనికలోటు లేదనుచు ♦ నెంతయుసంతసమందియిప్పుడా
బుడుతయవస్థజూచిమది ♦ పొక్కుచునుంటినిమౌతిపుంగవా.
శ్రీర-మహారాజా! ధైర్యభూధరులగు తమవంటివారు సర్వజ్ఞులయ్య నిట్లుగండు
చుండిన నేనేమి మనవిజేయఁజాలుదును.

శా. దేవా!యెంతవిషత్తువచ్చిననుమీ ♦ తేజంబదొక్కింతయొక
బోవంజాలదొకప్పుడైన నిలనా ♦ ప్రోదేమిఁగిప్పుడే
దోవిస్తారముచింతఁజెందియకటా ♦ దుఃఖంపగాఁబాడియే?
భావింపన్వలెదీని కారణముభూ ♦ పా!యెద్దియైయుండునో.

(అంతవిశారదుడౌపవేశించుచున్నాడు)

విశా—(రాజును సమీపించి) దేవా! దేవరవారి యజ్ఞానుసారంబుగ సమస్తదేశములరి
గుిమ్మరుచు మగధదేశంబుననే నొక విశేషంబుగంటి మనవిజేసెదఁ జిత్తగింపుఁడు.
రత్న-ఓహో విశారదా! విశేషమును దెచ్చితివా! అచ్చెట్టిదియోదెట్లుము. నేను
సావధానుడనై యుంటి.

విశా-దేవా!మగధదేశపరిసర పాఠితారణ్యంబునంగల యొకతటాకంబుచెంత నెవరో
యార్ద్రావస్థి పరిధానుండగునొక బాటసారి మిక్కుటమైన బడలికచేవిశ్రమించి
యుండఁగా నచ్చొటికి మగధదేశాధిపతియగు రాజశేఖరుండును వాతని సవి
వాగగణ్యుండగు మానవర్తయువచ్చి యటఁగొంతతడవు మంతనంబుఁజేసి మాన
వర్తతోనెద్దియో రహస్యముగఁజెప్పి రాజశేఖరుండుపాంచాలదేశంబున కరిగె.

రత్న-విశారదా అమానవుండైవరై యుండునో నీవు కనిపెట్టఁగలిగితివా?

విశా-దేవా! లేదు, ఈని యారంభొక రాజకన్యాసందేశంబుననే దేశసంచారముఁ
జేయుచుండెనని తోచెడు.

రత్న-ఎందువలన ?

విశా-దేవా! పిమ్మటనాబాటసారి మేల్కొంది జేబులోనియుత్తరంబును యంగరర
మును గానకవగచుచు:—

చ. సోదిలతాంగి నేదిరిగి ♦ చూచుటయెట్లుకొ! చూచినకా
కనుల్వరియగఁ జేసికార్యముఫ ♦ లించెనే? తెల్పుమటన్న నేమియు
త్తరమియ నేర్తు? ఇత్తరము: ♦ దప్పక నీయక యున్న మేనుదు
ర్భరమనివీడుఁగానిమరు ♦ బొరినహించు నెయింకి నక్కటా?
అని విలపింపఁదొడంగెను.

సుధా- ఆ! వికారదా! ఆయుత్తరము నాజీవితేశ్వరియే నా కేరవ్రాసినది. ఆయుం
గరము నామనోహరి ధరియించి నామద్దుటుంగరమే. నన్నారయటకై
యానవాలుగ నామానవోత్తముండు వానింగొనివచ్చుచుండె. అన్నా ఎంతపని
జరిగెను నామనోహరి పాంచాలదేశమున నేయుండెను కాబోలు. అపురుషవలంసు
నిమోసపుచ్చివానిని దురాత్ముండగు రాజశేఖరుండేవారిచియుండనోవు. ఓశో
గిరాజాధమా! (అనిదుర్వారంబగు తీర్థబుఱ్ఱురాలు నేత్రుండై భూమిదన్నయ)
అనరాధముని నేనిష్ఠుఁడ పోయికి పీఠించి వచ్చెన. (అనిసుధాకరుండు పరుగిడఁబో
వుచున్నాడు.)

రత్నా- (పుత్రునియుద్రదేశమున వారింపఁజేసి) పుత్రా. త్వరపడకును. వృద్ధసంభ్రామంబు
ఁలని లాభమేమి? వికారదా. పిమ్మట నామానవోత్తముండెటకేగనోడెల్పుము.
వికా-దేవా! మానవరాయుంగరము నొకపక్షి ముక్కునఁగఱచిపట్టుకొని పోవుచుండె
ననిచెప్పి యాపురుషునిఁ దనవెంటఁ గొనిపోయె.

సుధా- ఆ! రాజశేఖరుని దౌష్ట్యరుంతయుఁ దెలిసినది. ఓరీ ద్రోహీ, నీతోదుర్మార్గ
కృత్యభాగఁ యుండును మంత్రికులపాలితుండునగు మానవరాయుతో నేమిదారుణ
కర్మంబును బోధించిపోయితివిరా తులువా. శండ్రి! నన్నపోనిండు.

రత్నా-మమారా. నీవిపుడెటకేగవపు ?

సుధా-పాంచాలదేశంబున కేగదను.

రత్నా- అర్భకా. శత్రుజనస్థానంబున కేగఁజనునే? దుర్మదాంధుండును, పాంచాలకుల
కలంకుండునగు దక్షరాజాధముండులన దేశంబున నిచ్చుఁగవనిచో నూరకుండు నే
ఇదియును గాక.

ఉ. ఎంతబోలాధ్యుడైనను మ ♦ హీనరపుత్రుఁడుసామానంబునకా
జంతయొనర్పలేక ఫణి ♦ చెంతకుఁ జేరిన యట్ల విద్విష

త్వంతముఁ జేరుటెంతయున ♦ పాయముకల్గఁజేయుఁగానని
శ్చింతను నీవునిల్వమిటఁ ♦ జేరునునీహృదయేప్పితంబులున్ -

విశారదా! మన సుధాకరుని నీవెంటఁగొనిపోయి యుద్ధావసవనిహారమునుఁ
జేయించి తీసికొనిరమ్ము.

విశా- చిత్తము. (అని సుధాకరునితో విశారదుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

రత్న-శ్రుతకీర్తి! నీవుపోయి యామానవోత్తము నరయుటకై మగధదేశంబునకును
పాంచాలదేశంబునకును మన చారులనంపుము.

శ్రుత.చిత్తము. చిత్తము. (అని శ్రుతకీర్తినిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

రత్న-సుధాకరుఁడు వనవిహారంబుచే చిత్తవిశ్రాంతినొందినముల్లాసితుండయ్యెడు.

(అనిరత్నకరుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

విశా- (ఉద్ధావసములూ విహరింపుచు) సఖా! సుధాకరా! ఈయారామమెంత
మనోహరముగా నున్నదో చూడుము. ఎటుఁజూచినను సకలపరిమితిమిళిత
మంజులమనుమపుంజరంజితంబై యొప్పుదండెడు బహువిధంబులగు! పువ్వుటీరం
బులును, అత్యున్నతతాలిహింతాల రసాల సాలంబులును, మగురఫలరసాస్వాద
నాయుత్త నానావిధపిశాచిక రీతలకల స్వంబులును, కుసుమగర్భాంతర నివ్యంద
మరందపానమత్తమధుకర ఝంకారరవంబులును, విశాలీకృతకలాపంబులతో
నున్నత సైకస్థలంబుల విహరించెడు కేకినీకాంతల మనోహరకూజితంబులును,
సురుచిర కల్పారకాసార కేళికాలోల మృణాళ నాళకబర గ్రాసాసక్త కమనీ
య కలహంస నికురుంబంబులును, గలిగి యీవనంబు నందనవనంబుననుకరింపుచు
విలసిల్లుచున్నది. ఇంచునీకీచ్చపిచ్చివట్లు విహరింపుము.

సుధా- మిత్రమా! నాచిలుకలకొలికి యీచెట్లమాటున నెండైనఁ దాగియుండనేమో
చూచెద (అని యంశటనుఁబరికించి చూచి) అన్నా! నామనోరమ యెదోష్వ
టనుఁ గానరాదయ్యె. ఏమిచెపుమా?

సీ. కీరవాణియటంచుఁ ♦ గీరపంక్తులు కిన్నఁ

దరభాషీ నెట్లనైన ♦ దాచెనేమొ!

అంచయానయగుట ♦ హంసలు తీండ్రించి

యెనసి మానినిఁగొని ♦ యెగెనేమొ!

అభినీలకుంతలి ♦ యాటరోషమునఁ దు

మృడలు కాంతనుఁ గొని ♦ చెడరెనేమొ!
ఘనకచయగుటచేఁ ♦ గాంక్ష మయూరముల్.

గొబ్బునఁ గనకాంగి ♦ గొనియొనేమొ!

తే. గీ. కాకవల్లంటి కలకంఠ ♦ కరియగుట
మత్సరంబునఁ గోయిల ♦ ల్మృణుఁగుఱుచే
నేమొ ! నేనెంతవెడకిన ♦ నిందువదన
కానరాదయ్యెనాదు దు ♦ ర్గతియదేమొ!

కానిచ్చు వీరందరినిఁ దలిసికొనియెడ.

నీ. ఏలాలవంగర ♦ సాలసాలములను

కలరవంబులనొప్ప ♦ చిలుకలార!
అంబుజాకరవీచి ♦ కాళిఁడోలాకేళి
డంబుమీరెడు మరా ♦ శంబులార!
అరవిరిపూదేనె ♦ లానిర్పుంర్పుమ్మని
చలరేగుప్రమదాళి ♦ కులములార!
ఘనఘనాఘనములఁ ♦ గాంచిక్రీడించుర
వంబులచే మయూ ♦ రంబులార!

తే. గీ. ఏలమీరింతనామీద ♦ జాలిలేక

నెంచినాప్రాణపదమైన ♦ మించుబోడి
నెచటడాచిరొ చెప్పరదేమి? నన్ను
బాధవెట్టిన మీకేమి ♦ భాగ్యమకట.

అన్నా ! ఇవన్నియునాయెడలఁ గలిసత్వమాని మిన్నకుండే.

అహా ! ఈగండు తుమ్మెదలు, రాజహంసలు నెంత చెలరేగియాడుచున్నవి! ఈ
మలయానిలుఁడు మన్మథుఁడు నెంతనిర్భయముగ విజృంభించుచున్నార. వీర
లెవరికి నాసామర్థ్యము తెలియదుకాబోయి.

సీ. నాజీవితేశ్వరి ♦ నాసికజూపెద

నడలిరేగిన యోమ ♦ దాభులాల!

నానాతిథమ్మిల్ల ♦ మేనుచూపెదమీకు

హద్దుమీరినరాజ ♦ హంసలార !

నారమాతిలకనూ ♦ గారుజూపెదనీకు

మలసిజంకెలువై న ♦ మలయపవన!

నాసఖశ్రీకంఠ ♦ భాసంబుజూపెదఁ

గిన్నసేసినమీన ♦ కేతనుండ !.

తే. గీ. తమ్ములనుఁజేరి కాసార ♦ తతులఁజిక్కి

మూలనేడాగి చచ్చియుఁ ♦ బుట్టి మీఠు

మిన్నకుండుటలగ్గు మీ ♦ మీపటుత్వ

ములనుఁజూపినహానివా ♦ టిలెడునుండ్లి.

జోరా ! ఎన్నివిధములచేతఁ జూచిననివిన్ను వేధించుటమానవయ్యె. నేనీవిరహవేదనల
నెట్లునహింతునోకదా.

సీ. నోహాకరుఁడునన్ను ♦ దోహబుద్ధిని పండు

వెన్నెలల్పచరించి ♦ వేపుచుండఁ

దుంటవిల్కాడు ము ♦ క్కంటిమంటలఁగ్రాగి

యునుఁజొంఁములనెదఁ ♦ జొనుపుచుండఁ

గలయంగకలకంఠ ♦ కలకలస్వనములు

ములుకులనలెకర్ణ ♦ ములునునొంప

గండుతుమ్మెదలెంతొ ♦ కండకావరమున

ర్పుంకారరవముల ♦ నలుపుచుండ

తే. గీ. మండుగనులేగి మలయాని ♦ లుండుచలము

చేతనాస్రాణవాయువు ♦ ల్పెదరఁగొట్టఁ

బొలలిఁగానక నేనిట్లుఁ ♦ పొరలుచుంటి

మొండితనమున విరహఁగ్ని ♦ కుండమందు.

విశా.మిత్రమా! బుద్ధిమంతుడవయ్య మా యా మోహితుండవై యేలపరితపించెదవు? వినుము
తే. గీ. గాఢవిరహజ్వరంబుచేఁ ♦ గలతఁజెంది

వంతునొందుచు నీవిట్లు ♦ భ్రాంతిజనిత

వనితపైరాగసరసిలో ♦ మునిగియున్నఁ

దజ్వరము హెచ్చుచే ? యప ♦ థ్యంబుచేత.

ఇదియునుఁగాక, నీవాదినిపూనియున్న వైరాగ్యసంపదంతయు నిపుడనురాగసం
పదగామరెనాయేమి ?

ఉ. నీదగుయోగమార్గరతి ♦ నీదగుతత్త్వవివేకయుక్తియున్

నీదగుసాధువాదమును ♦ నీదగుశాస్త్రవివేచనంబు శా

తోదరిఁజూచినంతనె వి ♦ యోగముఁజెందెనె? నీవురేబడల్

జేదురి కుందుచుండుట వి ♦ వేకమె మోహముచే సుధాకరా.

గుఢా.మిత్రమా! విశారదా! ఏమనిచెప్పుదును? ఆమాయలాడి మోహశాస్త్రప్రభావమట్టిది

యోగానినాచిత్తమిపుడెంతయుఁ జిత్తబాధీనంబైయున్నయది.

విశా. సఖా! అట్లుగాక వేటొండెలజరుగు? వినుము.

తే. గీ. కలికిచూడ్కులె యమృతంపు ♦ కళలటంచు

పణతివిభ్రమమే బింబ ♦ ఫలకమనుచు

నిండుచందురుఁ జేర్చుట ♦ నెలతఁజేర్చు

ట్రాయెఁగాబోలు వైరాగ్య ♦ మాయచేత.

ఆదివి నేనొత్తిచెప్పలేదా?

క. ఆవైరాగ్యములన్నియు

జీవసజడభాక్తితార ♦ సిలునందాకే

భావింపనిలుచుఁ బిమ్మట

భావజశాస్త్రార్థచర్చ, ♦ బాల్పడుననుచుకో.

గుఢా. మిత్రమా! నన్నిపుడెలయుటంకించెదవు? వినుము.

మ. వరమాణిక్యనమానమై వెలయునా • భావంబు శాతేక్షణీ
 త్కరమున్ జిమ్మికురంగలోచన విశు • ధక్షిరముంజేసి రా
 గరసంబించుకఁదోడుగొనిడి చనన్ • గామవ్రజండుద్ధతి
 శరమంధానమునన శ్రుంచికలచున్ • సైరించుటెట్లక్కటా.

విశా. మిత్రమా! నీవొకమిధ్యాకాంతను జూచినట్లు భ్రమించియే యిట్టిదురంతమోహపం
 తాపంబునొందుచుంటివి. ఇంకనిజమైన మోహనాంగికే దృగ్గోచరంబైనచో నీ
 వెంతమోహపరవశుండ వయ్యెదవోకదా.

సుధా. సఖా! విశారదా! నేనిపుడుపాంచాలదేశమునకేగ నభిలషించుచున్నాఁడనుచిన్న
 ప్పటినుండియు నాకు ప్రియమిత్రుండవగు నీవైననాకు సహాయుఁ జేయరాదా.
 విశా-మిత్రీమా ! శత్రుజనస్థానంబైనపాంచాలదేశంబున కెట్లరిగెదవు? తొందరపడకుము
 సుధా-సఖా ! క్రాంచపదవృత్తము

భామిని, మిత్రా! నీమముతోడన్ • బరిణయమగుటకు • బరిమితిహారన్
 గామశరంబున్ వేమదినోచున్ • గనికరమునన • కలికినిగాంచం
 కామహిమాధ్యాధామమునిడై • కదలఁగవలయును • కడువడిలెమ్మ
 మామకచిత్తం బేమరకుండన్ • మదపరిగవయ్యగ • మృశురిగోరున్.

కావుననీవిషయములో నాకు తప్పక సహకారివికావలయును. (అనివిశారదునిబ్రతిమా
 లుకొనుచున్నాఁడు.)

విశా. అన్నా నేనిప్పుడేమి చేయవలయును ! మిత్రమా ! మంచిది శీఘ్రంబహి
 పత్తమురమ్ము.
 (అని సుధాకరవిశారదులు పాంచాలదేశమునుగూర్చి నిష్క్రమించుచున్నారు.)

గద్య.

ఇది కీర్తిమద్యేంకట రమణకరుణాకటాక్ష వీక్షణాసారసమాసాదిత రసబంధుర
 కవిత్వవైఖరి ప్రవీణాపస్తంబసూత్ర శాండిల్యశగోత్ర పరిత్రహాత్మకుల
 కలకార్ణవరాకాక్షరవిమిత్ర వేంకటరత్న సుపుత్ర వెంకమాంబా
 గర్భకుక్తిముక్తాఫల వివిధ విద్యజ్ఞనవిధేయ వేంకట
 కృష్ణహనుధేయ ప్రణీతంబైన రోహిణీ
 సుధాకరవిజయంబను హటంబున
 చతుర్థాంకము .

శ్రీరస్తు.

రో హి ణీ సు ధా క ర వి జ య ము .

పం చ మాం క ము .

(రాజశేఖరమహారాజుగారు ప)వేళించుచున్నారు.)

రాజ- (స్వగతము.) ఏమి ! పాంచాలదేశాధిపతియగు దక్షమహీపాటుండు నాయెడల నెంత హెచ్చరించుచున్నాడు. ఆ ! వీని నిజస్వభావమంతయు నిజము వెల్లడియైనది. తియ్యని మటలను శిష్టి పైకి నన్నట్లుగఁజేసిన నచ్చగఁగి యున్నట్లభివయించుచు రహస్యంబున నిజపుత్రికయొక్క దుష్ప్రవృత్తుంబుల కనుకూలింపుచున్నాడు. లేనిచో మొదటి స్వయంవరప్రయత్నము నామూలమున నిలుపుఁజేసియు నిప్పుడీ కన్యాసంఘటనకేల నిచ్చుగింపును ? కానిమట్టి వీని కపటోపాయంబునకుం దగిన ప్రత్యుపాయంబునఁ బన్ని వానిని పంపింప బలియిచ్చింపెద. రాయబారిగాఁ బోవుచుండిన పురుషుని చెరసాలను బంధింప నియోగించి వద్దితినక దా. సూనవర్త యీసరికే కృతకృత్యులై యుండవచ్చును. కావున వానిజాడ దక్షనరేంద్రునికుఁగాని కాంక్షతో వేచియుండడు. రోహిణీ కన్యకుఁగాని సుధాకరునకుఁగాని యెన్నుండును తెలియనేరదు. దక్షరాజున కీయుంగరమును గనఁబఱచి యియ్యది సుధాకరుఁడౌటఁ దెలిపితి నేని శతృవు ధరించెడు పసిండియుంగరమును నిజమూరీమణి గ్రహించి నందుకెంతయుఁగినిసి యేతఃత్వయత్నములన్నియు భంగపఱచుట నిశ్చయము. (అనియిటునటుఁజూచి) ఆ ! పాంచాలరాజు పట్టణములోఁ బ్రవేశించితినికదా. ఇంక నన్నియుఁ జక్కఁబడెడు. (తెరిల్ల)

సుధా. ఛీ! ఛీ! దురాత్మా ! నిలు, నిలు, క్షత్రియకులపాంసనా ! రాజహోహి ! రాజ. (తెరవఁకఁజూచి) ఓరీ! తులువా ! ఎవఁడవురా, నీవు ? నాయదుటకురమ్మ నీ క్రొవ్వడంగింపెద. (అంతసుధాకరుఁడు ప్రవేశించి.)

సుధా- పంచచామరము.

అరే ! దురాత్మా ! నిల్వమచ్చ • టాజినిన్నుఁద్రుంచినా
వరాలమద్దుటుంగరంబు • వారిజాక్షి లేఖయున్
బిరాసఁగొందురారనీడు • బింకమేమొదూఁచెడన్
సరాసరిక బెనంగి హోరు • నప్పరోరిచాలిశా.

రాజ. (మహాకోపముతో) ఓరీ ! మూర్ఖా ! ఏమనిరాక్షేపించుంటివి ? రమ్మ నిన్నుఁ
 ద్రుంచి నేను నిష్క్రమింతుక ప్రయత్నించుడయ్యెద. (అవివరలోనికత్తిని పైకిఁదీసి
 రుద్దిపించుచున్నాఁడు.)

సుధా- ఓరీ ! నీచాధమ ! ఇది స్త్రీలు విహరించెడుద్యావపనము. చూడుము. కొందఱు
 వానిజాతులిటులనే వచ్చుచున్నవారు. మనమిటు మారణకర్తృబునకు మొనరిన
 నబలలు డెగ్గిడిలేవరు, కావున నీకు శౌర్యముకలదేని వేటొక బహిఃప్రదేశము
 నకుంబోయి యాహవ మొనరింతురమ్మ.

రాజ. మంచిది. అటులనేకానిమ్మ. (అని యిద్దరు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

[అంత రోహిణీయు ఐహళీమాధవి మణిమంజరులును ప్రవేశించుచున్నారు.]

రోహి-సఖులారా! నాటివైద్యుని జాడవొకేమైనఁ దెలియలేదుకదా? అయ్యో !

ఉ. మాసమునిండె నైద్యుఁడును ♦ మామకజీవధనంబుఁ దెచ్చినా
 వేనటఁదీర్చఁడాయె తను ♦ వెంటనెయేగుట మానెనో వృధా
 యాసముగాఁగ నేగియును ♦ నానరపాలునిఁ గాంచకుండెనో
 మోసముఁజేసెనోయెటుల ♦ మోహమునిల్చుదు నేనుదైవమా

మణి- తల్లీ. ఆవైద్యుఁడు నీదేహమును స్వస్థతపఱచుటకొక వనమాలికను గొనివచ్చు
 ట కేగ నేకాని నిన్ను మోసముచేయుతలంపుతోఁగాదు.

ఉ. కాంతరొ లేనిపోనిది య ♦ కారణముంగలలోనఁ గన్నభూ
 కాంతతనూజఁగూర్చిమదిఁ ♦ గాసిలెదేలనె ముద్దుగుమ్మకా
 సింతయు నమ్మగఁదగునె? యెక్కడిరా కొమరుండు? వాఁడునీ
 చెంతకుఁ జేరుటక్కడ? వి ♦ చిత్రముకాదఁటె? మానినీమణి

రోహి-(నిట్టార్పు విడుచుచున్నది.)

నకు—సఖీ. ఊరడిల్లము.

క. లలనా పూవిల్లుఁడుకో

లల నాటఁగ నేయ మదిఁగ ♦ లంగెడునీలీ

లల నారయఁ జిత్రముబే

ల లనారతమిల్లువెతమ ♦ లంగుదురుచెలీ.

రోహి-అయ్యో. ఏమిటిమూర్ఖత్వము !

మ. అలుకన్నిర్దయలై మదీయసఖులున్ ♦ హనాధ ! నిగ్గుగార్చినే
విలపింపన్మతిపోయెనంచనెద రీ ♦ విభ్రాంతికేమందు నా
కలలోగన్నులంగట్టినట్లగపడున్ ♦ గంజాక్షనీరూపమే
నలనకొనై పంగ నేర్తునీవిరహమున్ ♦ బాలింపఁగారాగదే

ఈ ! భగవానుడా ! కామదేవా ! దీసురాలనగు నామొరాలకించి నాపాణినాథుని
శిశువుంబుగ నిటకు రప్పించి వీరలదుర్భాగింతులంబోనాడి నాకేనఁబుల నిలు
పుము. నీకు నమస్కరించెద.

సీ. గిరిసుతానామనో ♦ హరునివేచూపుమీ
పసపుకుంకుమనీకు ♦ బత్తినిడుదు
పద్మాలయా నాదు ♦ ప్రాణేశుఁజూపుమీ
విరిపుష్పచయము న ♦ ర్పింతునీకు
భారతీ నాచిత్త ♦ చోరునిఁజూపుమీ
తులసీదళంబులఁ ♦ గొలుతునిన్ను
నగభేదిరాణి నా ♦ నాథునిఁజూపుమీ
లలిముతైములనిన్న ♦ లంకరింతు.

తే. గీ. వేల్పుటిల్లాండ్రొలార ! నా ♦ వెలలమాన్ప
నెంచినాజీవితేశ్వరు ♦ నిటకుఁడెచ్చి
నాకుఁగనులారఁజూపినం ♦ ధానగరిమ
తాపమార్పుడి ననుఁగన్న ♦ తల్లులార !

కూడ- నీ యదృశ్యరూపుండగు నాథుం డెచ్చోటలభించెనే. నూత్నయావన ప్రా
ధుర్భావ మహిమంబుచే నాయనంగునే నిజమోహనాంగునిగా భావించితివా
యేమి ? అయినను, సఖీ, నీమనోహరునిరూపరేఖా విలాసంబురెట్టివియో
దయపరక చిత్రపటంబు వ్రాయుము.

లోహి-ప్రియసఖీ. ఏమిలాభము ?

కూడ-లాభములేకేమి ? ఆపటమును దిద్దేశంబుల కనిపించు నట్టిపురుషుఁడెందైన నుం
డెనేని కనిపెట్టుట శుకరంబుగదా.

రోహిణియో నెచ్చెల్లి ! విరహవేదనానందహృదయ మానసురాలనగు నేనామోహ
నాంగుని పటము నెట్లు లిఖింపఁగలిగెదను ?

మణి- సఖులారా ! వసవిహారంబుచేఁగాని మన నెచ్చెల్లి సముల్లసితచిత్తురాలు కానే
రదు. కావున మాధవీ, నెఱజాణనగు నీవేయందుకుం దగినదానవు. ఎట్లులైన నీ
మచ్చకంటి నెమ్మనంబును నీయచ్చకంటులచేఁ గఱఁగించి యుద్యానవనంబున
కుఁ దోడ్కొనిపాచు. (అని వసులేమణిమంజరులు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

మాధ- మంచిది. (అని రోహిణిని సమీక్షించి) చెల్లీ.

చ. చిలుకలకెల్లఁబడ్యములఁ ♦ జెప్పక హంసకదంబయానముల్
వెలయగదిద్దఁగామఱది ♦ వింతలనంశలనొందుచుండ్లి వే
సలఁగనియాడుకేకి కల ♦ నాదములకాగణియింపకేపు తీ
పులనిడుమోముతమ్మిగని ♦ మూగెడుతేంట్లనదల్పవేలనో
చిలుకలకొల్కి నీవిధము ♦ చిత్రిముతోచెడు చాలుచాలునెం
గలివయి తెచ్చిపెట్టుకొని ♦ కల్తలఁదూటమాని నీదునె
చ్చెలులను నిన్నుఁజూచిమదిఁ ♦ జింతుటుచుంటిమనీకుమాపయి
గలఁచును రాగముఁదెలుపఁ ♦ గాఁబరిపాటిజెలంగి నెయ్యపుం
బుకులనాదరింపుచున ♦ పారముదంబును జెందఁజేయఁగాఁ
గలయగఁగీరశారకల ♦ కమ్మవిపాటలనాలకింపుచుకా
లలితకలాపజాలము వి ♦ లాసతవిప్పించుకేకినీ
కలమృదుగానముల్వినుచు ♦ కంజసుధారసమానుతేటిగుం
పులు నలిరేగుచుండ నల ♦ పువ్వులతోఁటవిహారవైఖరికా
నలలితలీలఁ గ్రుమ్రురుచు ♦ జక్కనిపువ్వులఁగోసికోసి రు
జిలునెలరాలగద్దయలఁ ♦ జెల్వమరంగవసించుచుకాసర
స్సుల జలకేళిసల్పుచును ♦ సొంపుగఁబూపొదరిండ్లఁదూరుచుకా
వలపులనించుతెమ్మరలనై ♦ భనమెంతయునావటించుచుకా

గిలకిలనాదములైలగఁ ♦ కెందలిరాకులమెక్కుచుండుకో
యిలల కలస్వనంబులఁబ్ర ♦ హృష్టతఁజెందుచు నుత్సుకంబుచే
బలువిధహాసభావములఁ ♦ బాటలనాటలఁజొక్కిచొక్కి యి
చ్చలు విహరింపనీదుమది ♦ చక్కఁబడున్ వసజాక్షి రాగదే.

రోహి-సఖీ! నాకు వసవిహారమేలనే?

చ. ననుకనుబ్రామిపోయినయ ♦ నంగునిఁబోలెడునామనోహరుణ్
గనుఁగొనఁజాలకుండితిని ♦ కాంతరొ వైభవమేల ? నాదుజీ
వనమింక నేల? బుష్పచయ ♦ వాటికలనైలగంగఁజాలఁ గా
వునఁగరుణింపు డీరుజని ♦ పువ్వలఁగోయుఁడుకాంతరీరగన్.

వాద- చెలీ. వసవిహారంబుచే మనమున కెంతయు సుత్సహము కలుగునని యెఱుం
గవాయేమి ?

ప్రియకాంతావృత్తము,

అనుగుసఖియీవిర ♦ హమదేలే కీనుకన్ గ్రా
న్న నవిలు కాఁడో నలి ♦ వనిభాక్షీ శరకీలన్
మనమునునొండన్ ఘన ♦ మగుతాపంబునగుంగన్
దనువెటులొర్చున్ గల ♦ తవిడున్ రావెలతాంగీ.

రోహి-సఖీ ఏల నీవిట్లునన్ను నిర్బంధించెదవు ? వసవిహారమునాకు బాధకరమేకాని
సుఖకరముకాదు. వినుము.

క్రీభంగివృత్తము.

కలయగఁచికముల ♦ కలకలములుమదఁ ♦ గలచెడునెచ్చేలివిన్నన్
సురపొన్నన్ ముద్దులగున్నన్
నలితపరభృత ♦ ములుచిగురులదిని యలపటఁబొందెదఁగూయన్
దముడాయన్ మోదమువాయన్
లలితకసుమముల ♦ సళిక్మతనినదము ♦ నలివెడువిస్మృతిఁజాలా
వినవేలా సద్గుణమాలా

చలమానననువిరి • ములుకులమనసిజః • డలయక నెమ్మదినొంచుకొ
దమిఁబెంచుకొ బౌధలముంచున్.

మాధ-సఖీ. అవనంబున నెంచిన నీమనోహరుండు దాగియుండెనేమో చూడవచ్చును
కావఁటే. సందేహించెదవేమి ?

రోహి-మంచిపోవుదము రమ్మ.

మాధ- సఖీ. అదిక్కున నెవరోయిరువురు మహాయోధులు పరస్పర జయకాంక్షల
దారుణంబుగ నాహవంబొనరించుచున్నవారు. మనమాదిక్కున నేగఁజనదు.
ఇటురమ్మ. ఇటు. ఇటు. (అని రోహిటీమాధవులు నిష్క్రమించుచున్నారు)
(అంత పరాజితుండగు రాజశేఖరునితో సుధాకరవిశారదులు ప్రవేశించుచున్నారు)
సుధా. దురాత్మా ! రాజశేఖరా! నీవునీప్రాణంబుల కానించితివేని యామానవోత్తము
నేమిఁజేసితివోలెప్పుము.

రాజ- జయోన్నతుండవగు సుధాకరా ! ఆపురుషుండు సజివతుండయే యున్నభాడు
సుధా-ఎక్కడ?

రాజ- కారాగృహంబున.

సుధా-వానిని వెంటనే చెరవిముక్తునిఁ జేయవలయును. నీవందులకై నీమంత్రిపేరనొక
యాజ్ఞాపత్రికను వ్రాయుము. ఆపురుషుండు చెఱవీడివచ్చువరకు నీవిచ్చొట
నేయుండవలయును.

రాజ- మంచిది (అని యాజ్ఞాపత్రికను వ్రాసి సుధాకరుని బేరికిచ్చుచున్నాఁడు.)

సుధా-విశారదా ! నీపత్రికనుఁ గొనిపోయి మానవగృహంజూపి యామానవోత్తముని
చెరవిముక్తినిఁ జేసి లోడ్కొనిరమ్మ.

విశా- మంచిది. (అని పత్రికనందుకొని విశారదుండు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

రాజ- రాజోత్తమా! నీకు నేవందుండనైతి. నేనింతటినుండియు మహాకూర్మంధుడవగు
నీతో మైత్రిఁజేయనభిలషించుచున్నాఁడను. కావున నాయెడల దయాద్వై
భృదయుండవై నన్నింక విడిచిపెట్టుము. నిన్ను నేనెన్నటికి మఱువక ప్ర
వర్తించుచుండెద.

సుధా-మంచిది. ఇంతటినుండియు బుద్ధిగలిగి నుంచరింపుము పోమ్మ.

రాజ- (సుహాళంబుగ) చిత్తము. చిత్తము. (అని తనలో) యుచితకాలము తటస్థించు
వరకు (అనిరాజశేఖరుడు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

సుధా-(స్వగతము) దోహియగు రాజశేఖరుడు నామెడల కపటోపాయములఁ
దలంపడుగదా? అట్లుజేయసాహసించెడు. ఇదివరలో ప్రకటించిన యవివేకం
బునకే పశ్చాత్తాపముఁ జెందుచున్నాడు. (అంత నేపథ్యంబున నొకధ్వని)
ఆ! ఏమిచెప్పుమా. ఇప్పుడిదిగ్గున భయంకరార్థాటంబులుకొన్ని విశలబడు
చున్నవి. రత్నోవీరుల వీరాలాపంబులు కాఁబోలు. కాంతాజనవిహారాంచితంబగు
నీయుద్వానవనములోఁ బ్రవేశించి నామనోరమసుగాంచఁ బ్రయత్నించెద.

(అని సుధాకరుడు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

(అంతభయంకరాకారములతో రాక్షసులు ప్రవేశించుచున్నారు,)

రక్తముఖుడు-అరేదీర్ఘకర్ణ! అరేలంబకేశా! అరేశంబరా! వింటిరా పారుబోతుమానిసి
యగు సుధాకరుడు మనమిత్రుండగు రాజశేఖరునిఁబరిభవించెనట. ఆసరాధ
ముండిప్పడి ప్రాంతంబునకే వచ్చియుండెనని తెలియవచ్చింది. అరే యమాత్యు
లారా! మీరిప్పుడెపోయి యారాచక్షునుబట్టి బంధించి రాజశేఖరునకు వప్పగిం
చవలయును.

దీర్ఘ- అ-ల-ల-ల-ల-ల-దేవా! ఆరాజాధమండు స్వర్గమర్త్య పాతాళముల యందెం
దు డాగియుండినను వానిని వాడియైన నాకరవాలంబుచే దుత్తునియలుగఁజేసి
తద్రుధిరపానంబున నాదప్పికఁ దీర్చికొనియెద.

లంబ- అ-ల-ల-ల-ల-ల-దేవా! నేనిప్పుడెపోయి వానిగుండెలు ప్రచ్ఛిన్నపీఠీర గుధిర
పానంబుచేసి తద్వపాశల్య విభూషితుండనై వచ్చెద.

శంబ- అ-ల-ల-ల-ల-ల-దేవా! ఆపారుబోతునెందున్న నేనుపట్టి ఖంశించివచ్చెద.

రక్త- అరేమృతలారా! మీరారాజపుత్రుని సంహరింపక బంధించిమాత్రము తోడుకొని
పోయి రాజశేఖరునకు వప్పగించునది.

దీర్ఘ-అ-ల-ల-ల-ల-ల-దేవా! మేమిప్పుడెపోయి దేవరవారియాజ్ఞను నెరవేర్చివచ్చెదము
(అని రాక్షసులు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

(అంత నెచ్చెలియగు మాధవితో శోహిణిప్రవేశించుచున్నది.)

మాధ- సఖీ. ఈవనమంత రమణీయముగానున్నదో చూడుము.

మదనదర్పణవృత్తము.

చా గురుతములకబికాళిసా ♦ జగానలోలతక
మీరగొడవుతేంట్లువారిజా ♦ మృతంబుగ్రోలిర్పూం
కారములను జేయుచుండఁగా ♦ కలీస్వనంబులక
జేరిపరభృతంబులెట్లువా ♦ సిఁగూయుఁగంటివే.
(అని పరిభ్రమించుచు) ప్రియసఖీ !

హయగతిరగడ.

కాంతరోతిల ♦ కంబువలపుల ♦ గ్రమ్మునించుక వేడ్కఁజూడుము
పంతమేలనె ♦ పాటఁబాడుము ♦ పల్లవించెడునిదిప్రయాశము
రామనీదుయు ♦ రంబుమోపఁగ ♦ రంబురంజిలుకురువకేడ్వము
భామినీమణి ♦ పల్కుమదినుమ ♦ భారమెందెడుకర్ణికారము
చేడెనీదుఱు ♦ నీధువునవిక ♦ సింఁచెడుకొ గనువకుళరమ్యము
పోడిమిక్కుర ♦ పొన్నయిదివిరి ♦ బోడినవ్విసనలరుఁగాంచుము
అరబుజాక్షియు ♦ ఖానురాగము ♦ నందిచంపక మొప్పువేగము
కంబుగళిని ♦ కాలదన్నిన ♦ గ్రాలునెంతయునదియశోకము
కుసుమగాత్రిని ♦ కుంజమిదికను ♦ గొంఁటెయలపద్రాకరంబునఁ
గిసలయాధరి ♦ క్రీడమైజల ♦ కేలిసల్పుద మేముదమ్మున
వారిజంబుల ♦ వరలుమధుకర ♦ వారములమ్మదుగానమల్విసు
సారసాక్షిరొ ♦ సైకతస్థల ♦ సంపదల్విలసిలువటఁగను.
రమ్మరమ్మక ♦ రమ్మనింపగు ♦ రత్నకంఠరగవ్వరంబుల
నిమ్మగఁగను ♦ మెప్పునచటమ ♦ దేభమల్విహరించునిచ్చల
బాలశోకను ♦ పట్టెడల్లవె ♦ భాగురంబగుమల్లియల్ గను
లీలగాఁగద ♦ లీకుజంబుచ ♦ లింప నేటికచాలుచాలును
ఇంపుమైవిహ ♦ రింపవలనె ♦ యేణలోచన తగవెనీకిది.

రోహి-ఇచ్చోట నానాధుండెంచైనఁ డాగియుండెనేమో చూచివచ్చెద. నెచ్చెల్లి.
నీవుకూడరమ్మ.

మాధ- మంచిది. (అని యంతటను పరిభ్రమించును)

తోహి-అన్నా నేనెంత వెతకినను నామనోహరుండు దృగ్గోచరుండుకాడు. వీరెవ్వరైనఁ జూచియుండిరేమో తెలిసికొనియెడ.

ఉ. అంగజుఁబోలునాధునెట • నై ననుఁగఁటిరె కీరశారికా
భృంగములార ! చూతకురు • విందతమాలకుజంబులార ! మా
తంగములార ! కోకిలిక • దంబములార ! వయ్యార లేలిహా
నాంగనలార ! పర్వతజ • లాశయతీరములార ! మీరిటకా.

మాధ- సభీ ! అల్లిఖిల్లిగనల్లకొనిన యీమల్లెపువ్వుటీరంబులం గూడఁ జెలిసికొనుము
తోహి-మంచిది

ఉ. చల్లనిలేతవెన్నెలెదఁ • జల్లెడులేనగుమోమువాని ను
త్ఫుల్లసరోజములైగడు • తోరపుఁగన్లవమించువాని రం
జల్లువిశాలవత్సుఁడగు • చెన్నెసలాఁడెడునీటుఁగాని నో
మల్లియలార ! మీపొదల • మాటానఁడొచిరె నామనోహరుకా.

మాధ-సభీ! వికసితారవిందసుందరంబగు నలపద్మాకరకూలంకష నై కతః కుఁజిహ్వా
చి వత్తమురమ్ము. అచోచ్చటిచల్లని పిల్లగాడ్పులవలన నీవీరహతాపంబు తొల
యుపశమించెడు.

తోహి-అయ్యోనెచ్చెలీ! ఈవిటపిపటలంబులను నాయవస్థజూచి కటకటంబునఁబోయి
పాపాత్ముండగు మారుండును నాపాలిటికి మాటుండయ్యె. ఓయిచ్చయాపిహి
నుండవగు విషమాస్తా!

ఉ. పాయకమున్ను శంకరుని • ఫాలవిలోచనకీలందునీ
కాయముకాలలేదె విడు • గర్వము పిచ్చుకమైనఁబూనిచు
ద్రాముధమేసిన ట్లబల • నొననుదుప్పవిచేష్టితుండవై
మాయలచేతనొంచెదపు • మానుషమేయదీనీకనంగుఁడా.

మాధ- చెలీ! ఆలతాంతాయుధుండు పొరఁబడెను కాబోలు. ఓదర్పకా!

ఉ. ఓజలజాస్త్ర ! వేచకు మ • హోంధతిమాచెల్లినిపు, పాంధయో
షాజనవేటకాడ ! విల • సన్మయఫాలములే నెలంచువి

(భాజితమాశిషారమును • రమ్యఫణేంద్రుడటంచుఁ బొంపిమం
బే జటిభాతియంచుభరి • యించినఖిమ్మడుడంచు నెంచితో.

కోహి-చెలి నామనోహరునొక సారె బిగ్గరగాఁ బలిచెద.

కల్యాణవృత్తము.

ఓరసస్సురా! మద • యోధసంహరా!
యుద్ధీర్ బాహువిక్రమభా • గ్యోదయాకరా,
మారినుందరా! సుకు • మారశేఖరా!
మదీయచిత్తహోర! మహీ • మండలీవరా,
కోరియుంటిరా! యిటు • కోపమేలరా!
గుణాకరా! సుధీవర! చే • కోరభాసురా,
చేరవేమిరా! మది • చింతఁబాషరా
శిరీషపుష్పకోమలయా • శిక్షచాలురా.

(అంత వేటొకనెంత సుధాకరుడు ప్రవేశించి)

సుధా.అచ్చెట్టుచాటునఁ జకుక్కుమని మెఱయునది యేమిటియొకదా! ఓహో!

తే. గీ. వివిధపాదపజాలసం • వృత్తమునగుచు
భానుకరదుర్గమంబైన • వనములోన
ఘనఘనాంతరవిద్యుత్ప్ర • కాశలీల
మెఱయుతేజంబదేమొకో • యెఱుంగవలయు

నామనోహరియో నెచ్చెలలతో నివ్వనంబునఁ బరిభ్రమించుచుండెను కాఁబోలు. నేనీ
చెట్టుచాటునదాగి తఱివేచియుండెద.

(అనియొక చెట్టుపొంతను దాగుచున్నాఁడు.)

మాధ. నెచ్చెలీ! చూడుము.

కోకిలవృత్తము,

సారసాక్షిరో పొన్నగున్నలు • చంపకంబులుచూతఖ
ర్జూరముల్కదళీకుబంబులు • చూడుమెట్టులవాడవి

స్ఫూరితంబగు నీదుదోహద • వైభవంబెడయంగనా
 కీరిశారికహంసలెట్టుల • ఖన్నతకాదురపిల్లునో
 కోరినీదుడయార్చిపోషణ • కూర్మినెచ్చలికంటివే.

సుధా- ఓహో! పనితాళికోమణీ!

ఉ. నాహృదయాలవాలమున • నాటిసరాగలతాంకురంబునీ
 దోహదలేశముంగనమి • తోయ్యలి! దీనతవాడియుండెనా
 హా! హరిణాక్షి! తావక క • టాక్షరసంబునుజెల్కిపెంచెదో
 సాహసబుద్ధిదానివిర • సంబుగఁద్రుంచెదోలెల్లుమిత్తటిన్.

కోపి- ఓహో! ప్రియసఖీ! ఏమి! ఆశ్చర్యము! ఈవనంబునఁ బురుషసింహుని మాటలు
 వినిపించినవి. వింటివే?

తే. గీ. చెలియరోవింటివేయీవి • చిత్రమేమొ
 తనదుహృదయాలవాలంబు • ననువెలుంగు
 మోహలతఁబెంపుమనుపల్కు • పురుషవాక్య
 సరణివినవచ్చెగర్జర • సాయనముగ.

శేషికి నాభాగ్యము పండుటచే నామనోహరుండే విచ్చియుండెను కాబోలు.
 మాధ- సఖీ! నీవేల లేనిపోని భ్రాంతులందగిలి వగలపాలయ్యెదవు. వినుము.
 భుజంగప్రయాతము. సరోజాక్షి నీస్వప్న • సంభూతుడోయా
 వరుండెట్లునికొగోరి • నచ్చున్? నిజంబీ
 విరాళిన్విడందోచి • వేడ్కనెల్లంగన్
 స్మరౌధృత్యమున్బాయు • సౌభాగ్యప్రికల్లున్.

సుధా- ఆ! ఈచేటి నాటివిలేక్కరికిఁబెట్టుసరి కఱపుచుండెను. శేనింక గిట జాలము
 చేయరాదు. (అని కోపిణికి ప్రత్యక్షమై)

మనోహరీ!

ఉ. నాహృదయాలవాలమున • నాటిసరాగలతాంకురంబు
 (అనుపద్యమునే మఱలఁ జదువుచున్నాడు.)

రోహి-నీ హో హో. (అని యానాదపారవశ్యంబుచే నిశ్చేష్టితురాలగుచున్నది.)
సుధా- ఓజీవితేశ్వరీ !

నీ. సకియ నీముఖచంద్ర ధి చంద్రికాచులుకై

కాంక్షుఁజెందు చతోర ధి కంబుమాడ్కి.

వెలది నీయగ్రోష్ఠ ధి బింబామృతముఁగోల

దిలకించుచుండురా ధి చిలుక పూలె

చేడ నీధన మెల్ల ధి జీమాతమునుఁగన

నెమ్మిఁగోరెడుపేద ధి నెమలిసరణి

తన్నిశికరవిస ధి తంతువులనుఁబట్టె

జూచెడుతోలుకరి ధి సూచుపగిది

గీ. వనజలోచననీచు చ ధి ల్లనికటాక్ష

ములనునుదిఁగోరి నీడుస ధి ముక్తమునకును

విషమశరబాణకీలల ధి వేడిమికిని

తాళజాలకనచ్చితి ధి హాళిఁగూర్పు.

మాధ- పురుషవతింసమా ! మీరలెవ్వరు ? ఎవోటనుండి వచ్చుచుంటిరి ? ఇటుకరాఁ
గళంబేమి ?

గీ. తగవె మీవంటి వారికి ధి తరుణులొంటి

పాటునను కేళిమైపుష్ప ధి వాటికలను

గుగ్గూరుచు నుండఁగని వచ్చి ధి కుతుకమడర

సరససల్లాపములఁజేయ ధి చతురశీల.

సుధా-(రోహిణితో) జీవితేశ్వరీ ! మఱచితివాడేమి ?

చ. పటుతరసుప్తిలోమునిగి ధి బందిగమందునఁ బండ రేయి చెం

గటికినివచ్చి మార్చితివి ధి కాంచనరత్నమయాంగుళీయమున్

దిటముగఁదెచ్చియుంటిని యి ధి జే కొనునీడుపసిండియుంగరం

బిటువలెబల్కుబాడియగు ధి నే? దయతప్పెన నీకునాపయిన్.

(అని తన వేలినున్న యంగురమును చేతికిచ్చుచున్నాడు.)

రోహి- (ఉంగురమునందుకొనిజూచి సమాళంబున) హా! పాణినాయకా! విచ్చితివా

(అని మార్చిట్లుచున్నది.)

సుధా- (ఉత్తరీయంబలంబుచే నేదంబేర్పుచున్నాడు.)

మాధ- (ససంభ్రమంబుగఁ జనుదెంచి) ఆ! విమః! సఖీ! రోహిణీ!

రోహి- (కొంతఁజికి మూర్ఛ తెలిసిచూచి దిగ్భ్రంశచి) ఆహా! నామనోహరా! పరమదా
క్షిణ్యమూర్తివగు నీకు నేటికిఁగదా జ్ఞాపకమునకు విచ్చితి. (అని తొలఁగి
పోవుచున్నది.)

సుధా- సుందరీ! కినియకుము.

సీ, నల్లచీమలబొరు ♦ నాతిగీనూగారు

ముద్దుగుల్మేడుసీదు ♦ మోముతీరు

జంటితేనెయచవుల్ ♦ చుల్మనేయఁగమీరు

సకియనీవాలెట ♦ చవులతీరు

చిన్ని వెన్నెలకందు ♦ చెల్మిసేయఁగిగోరు

సుదతిసిద్ధిదంపు ♦ నుదుటితీరు

రిక్కగములఁగేరు ♦ జక్కసోగోదులు

మెలతనీకురులుతు ♦ మెల్లఁదూఱు

తే, నెలఁతనీనును చెక్కిళ్లు ♦ నిగ్గుదేరు

నద్దంపుదళ్ళులనుగేరు ♦ ననటికంబ

ములను వెలిదూఱు నీయూరు ♦ లలరునట్టి

గరితనీదై నసారు జ ♦ గానఁగాన.

కావనన

సీ, కలికిరో నీకటా ♦ క్షముగల్గికిన్నాళ్లు

గొడవతేటలరొడ ♦ గుండుచుంటి

బలజాక్షి నీదుద ♦ ర్భనములేకిన్నాళ్లు

వెన్నెలకాకల ♦ వెతలఁబడితి

లలస నీముద్దుప ♦ ల్కులవిసకిన్నాళ్లు
 చిలుకలకెల్లనే ♦ జాలకన్నెతి
 రమణి నీయవలంబ ♦ నములేకయిన్నాళ్లు
 చిగురాకు సెజ్జల ♦ జేరియుంటి.

గీ. వనితరో నీదుపదియారు ♦ వన్నెపసిడి,
 చాయఁగలమేనుఁ గదియంగఁ ♦ జాలకిన్ని
 నాళ్ళు మరుబారికినిజిక్కి ♦ నవయుచుంటి,
 నేడుననుధన్యుఁజేయవే ♦ నీరజాక్షి.

(అని కదియఁబోవుచున్నాఁడు.)

రోహి-(తప్పించుకొని చిలునవ్వలయవీక్షణంబుల వారింపుచున్నది.)

మాధ- (తనలో) ఓహో! ఈపురుషుండే యీమెచిత్తఁబోరుండు కాఁబోలు.

సుధా-(సాత్కంఠముతో) ఈకాంతాలలామ తన చెలికత్తియవగ్గఱునుండెనని నన్ను
 దాఁడుదలంకుచుండెను. కాని, యీలేమ-

దు. ఎలనొవ్వెప్పఁగవాలుకన్గవలఁదాఁ ♦ నింపొందవారింప దా
 పలకేల్జాపి మలంగిపైటనవరిం ♦ పన్నేడ్కవేటొక్కకే
 లలరనోత్తప్పి సుమాస్త్రుచందమునఁబ్ర ♦ త్యలీధపాదంబులకే
 జలజాతేక్షణచారుస్పష్టివిశిఖా ♦ సారంబుఁజైజమ్మెడున్

మాధ- (తనలో) పరస్పరావలూక నానందపారవశ్యులయియున్న యీనాఁకుకీ నాయ
 కుల మధ్య పానకములోని పుడుకవలె నేనె నిలువరాదు. వేటొకయెడకేగెడు--
 (అని మాధవి నిక్రమించుచున్నది.)

సుధా- సుందరి:—

చ. వనరుహసాణితావక య ♦ పాంగవిలోకనజాలసంహతుల్
 మనసిజసాయకోత్కరిన ♦ మానములై దురపిల్లఁజేయునే
 ననయముసర్వమునక్రమిచి ♦ యాత్రిగృశించితినిన్ని నాళ్లహ
 నినుఁగనినట్లఁ దోచెరమ ♦ ణీమణినాకఖలప్రపంచమున్

నీవిప్పడు తొలఁగఁజేయుట న్యాయముకాదు. ఇదియునుగాక.

చ. మరుడనువేటకాడడరి ♦ మామకహృత్వికశాబకంబుదా
గుటివిరితూపులందరును ♦ గొబ్బుననీశరణంబుజొచ్చినన్
గరుణనువీడి వెంకియును ♦ కామనిబారికిఁద్రోయ నీకుసం
బరమఁట దానినీహృదయ ♦ పంజరమందునడాచరాదోకో.

(అనిచెయిఁబట్టుకొనఁబోవుచు న్నాడు.)

కోపి- (తప్పించుకొనితనగా) డెందమా! త్వరపడకుము. త్వరపడకుము.

సుధా- కోమలీ!

ఉ. చూడవిదేమె నీనిడుద ♦ సోగతెలింగనుదోయిమీల మా
టూడవిదేమె తేనియల ♦ సంతముజిప్పిలఁజేయుపల్కులన్
వీడెదవేమె యెంతనిను ♦ వేడిననన్ని పుడదరింప నీ
వాడనుకానఁట ముఖము ♦ వాల్చి తొలంగెదవేమిపాపమే

చ. విరివిగనంతటన్నెఱయు ♦ వెన్నెలవాళలదోగి భ్రాంతులన్
దరగలు పిక్కటిల్లుచు ను ♦ దగ్గతరేగఁగ నూఁగులూడుచున్
దరుణియో రాగరజ్జవులఁ ♦ దారసమైతిని యెట్టకేలకున్
శరణముకమ్మ నన్నికను ♦ చయ్యనఁగొంగిటఁ బ్రోదిసేయఁగన్.

(అనికదియఁబోవుచు న్నాడు.)

కోపి- (మందస్థితసుందరపద నారవిందయైకేఁగంటిచూపులతోఁదొలంగిపోవుచున్నది
సుధా- హృదయేశ్వరీ!

అ. వె. మదనుడదయుడగుచు ♦ మరిమృశరములఁ (అని తత్తరపడుచు న్నాడు)
గుదియవడఁగ నలుపు ♦ కుతుకమడర (అని సమీపించుచు న్నాడు)
పదయినిగచునన్ను ♦ సరిసేలరాదఁటే [అనిచెయిఁపట్టుకొనచు న్నాడు]
జాలమేలబాల ♦ తాళఁజాల [అని కాఁగిటఁ గదియింపఁబోవుచు న్నాడు]
(అంతభయంకరార్భాటంబులతో రాక్షసులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

దీర్ఘ- అరే. సరాధమా, నాకరవాలంబుచే నాలింగితుండవుగానిటురమ్మ.

శంభ- అరే. దుష్టబుద్ధి, రాజశేఖరపరాభవానలంబునకు నిన్ను శలభముగాఁజేసెద
నిటురారా, (అనికత్తిసోముచేయుచు సమీపించుచు న్నాడు).

కోపి- హా! హా! ప్రాణేశ్వరా! రక్షింపుము రక్షింపుము. (అనిమూర్ఛిల్లుచున్నది.)

సుధా- ఓరోకితుచ్చరాక్షసాధములారా! తొలంగియుండుండు. మీరలంత్యకాల ప్రో
ద్యలంబున నేగావలయు ద్రోహియగు రాజశేఖరుని ప్రోత్సాహంబున నన్ను
బట్టవచ్చితిరి. రండు మీమదమునదమదము చేసి యారాజాధముని పరాభవ
మును పరిపూర్తిఁ గావించెద. అని ఎరలోకత్తిపైకిఁ దీసిరులిపించుచున్నాడు)

లంబ- అశే. దురాత్మా. మాయెదుటఁగూడ కాటులరచుచుంటివిరా. రాజశేఖరుని
బరిభవించినందు కిదిగో పౌతిఫలమును గలిగించెదము చూడుము. (అని గదలి
స్వయదగ్గఱదీర్చి కర్ణుండును శంఖరుండును సుధాకరుని బలాత్కారముగఁ బట్టి
చేతిలోని ఖడ్గమును పెసికి బద్ధునిఁ జేసి తోడ్కొనిపోవుచున్నారు.)

రోహి-(మూర్ఛ తెలిసిలేచి భయోదేవికి చిత్తురై నలునిక్కులువీక్షించి.) హా! ప్రాణేశ్వ
రా! పాణేశ్వరా!

ఉ. హావిశితాశులారి! యిటు ♦ లక్కటనిర్దయవృత్తిసాధునా
ప్రాపునుబాపఁ గానిరప ♦ రాధినిమోహనదివ్యమూర్తి నే
సాపమెఱుంగనట్టిజన ♦ పాలతనూజునిఁ బట్టవేలన
య్యా! పతివీడిదోషినిమ ♦ హాధృతిన్ దెగటార్చుడీదయఁ.

ఓయాపన్నశరణ్యులగు సజ్జనులారా! నాప్రాణేశ్వరుని రక్షింపుడు.

నీ॥ ఘనులారి! దివిజప్ ♦ కరులారి! వేగమే చేరి నానాధుర ♦ క్షింపరయ్య
తిరులారి! ఘనమహీ ♦ ధరులారి! వేగమే చేరి నానాధుర ♦ క్షింపరయ్య
అరులారి! శుకపికా ♦ ఎరులారి! వేగమే చేరి నానాధుర ♦ క్షింపరయ్య
కరులారి! హరులారి! ♦ విరులారి! వేగమే చేరి నానాధుర ♦ క్షింపరయ్య

తే. గీ. క్రూరులగురాక్షసులువాని ♦ ఘోరభంగి
దోడికొనిపోవునయ్యయో! ♦ వేడుచుంటి
నార్దురాలను నామొర ♦ లాలకించి
చేరి నానాధువేగర ♦ క్షింపరయ్య.

హా! ప్రాణేశ్వరా! మందభాగ్యులనగు నన్నాసింపుట వలననేకదా నీకింతవరకే
తటస్థించినది. ఈయాపద తొలగించి నన్ను రక్షింపనమర్చితము కలిగెదరు.
నిన్నెడబాసి నేనెట్లు ప్రాణముల నిలుప నెరు?

ఉ. ఎట్టితపంబుఁ జేసితిన్ ♦ యెట్టివ్రతంబులునల్పియుంటిన్
పుట్టితిఁ బెద్దనై తిని వి ♦ భూతి నెసంగితిఁ గాని నేటికే
నెట్టుగఁ గాని దాధల ము ♦ నింగెదనంచెదనమ్మునై తి హా.
కట్టిదీమాయదై వమిటు ♦ గాసిలఁ జేసెనున్నుఁ గూర్చుండ

కట్టయ్యెంతపనివచ్చెను! హా! జీవితేశ్వరా; నేనెంతమందభాగ్యురాలనైతిని.

చ, విరివిగ చేబవల్పరిత ♦ పించితిసికొఱకిన్ని నాల్లునా
సరసకు నెప్పునత్తువని ♦ సముద్రమందంగ రా నిశాచరల్
తిరఘుగఁబట్టి నై నను ప ♦ తివ్రత నేని నిజబుద్రాపదీ
వరదుఁడునిన్ను రక్కసుల ♦ బారిదొలంగఁగఁజేసిపోవఁడే

నేనిప్పుడే దైర్యమును చిక్కఁబట్టవలయును. ఊరక సంతాపించుటవలన సాగ్ధకములేదు. ద్రోహియగు రాజశేఖరుని కపటతాంత్రికమువలననే యారక్కసు లిట్టిభూర కృత్యము నొనర్చియుండిరి. ఇప్పుడు నేనెట్లునైన రిహస్యచితంబుగఁ బురుషాకారమును ధరించి మగధదేశంబున కేగి యారాజాధమనిఁ బ్రార్థించి నా పురుషుని రక్షింపఁ బ్రయత్నించెన. (అనిరోహిణినివ్రుమించుచున్నది.)

(అంతమాధవి ప్రవేశించి.)

మాధ. (ససంభ్రమంబుగఁ బరిభ్రమించుచు) సభీ! సభీ! రోహిణీ! అయ్యో! నీవెందు ల కేగితివే ప్రియసభీ. ఏమిచెపుమా! నెచ్చెలి యెవ్వోటను గానరాకున్నది. ఆపురుషుఁడు బలత్కారముగ నామెను గొనిపోయెనేమి అట్లయిన నేనేమి చేయుదును. (అనివ్రుచ్చుచు) ఇదిగో నిక్కడ నెదియో శిశువుమని మెఱయుచున్నది. (అని దానిని యెత్తి చూచి) ఐహ్వ. ఇది నానెచ్చెలిధరించెడు ముద్దుటుంగరము. దీని నీ యాపురుషుఁడు ధరించియుండెను కాబోలు. అట్లయినచో నానెచ్చెలిధరించిన పరింశియుంగర మాపురుషునిదేయై యుండ వచ్చును కానిమ్మ. ఇదియునొక మేలే. అదిగో ఐహ్వ మణిమంజరులుగూడనిటు ల నేవచ్చుచున్నారు. ఈయుంగరముసంగతి వారికెరికినిఁ చెలియకుండునటుల దీనిని గుప్తము చేయవలయును. (అని యుంగరమును గుప్తముచేయుచున్నది.)

(అంతఐహ్వమణిమంజరులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

మణి. సభీ! మాధవీ! మననెచ్చెలియగురోహిణిని విడనాడియొంటరిగానంచరించుచుంటివేమి? మనప్రభువగు దక్షమహారాజుగారు నిజమహాసందర్శనకుతూహలునై యిపుడంతిపురంబున నామెకై వేచియున్నారు ఆశోమలాంగి యిపుడెవ్వోట సంధించుచుండెనో తెల్పుము. మనహకువలయాక్షినివెంటనే యంతిపురంబు నకుఁదోడుకొని పోవలయును. ఏమిగీవంత చింతాకుల స్వాతురాలవైయున్నట్లు గాన్పించుచున్న దానపు. మనరోహిణి క్షేమముగ విహరముఁజేయుచుండెనా.

మాధ. సఖులారా! రోహిణీకన్యకారణే నేనునుయిప్పడు వెతకుచున్న దానను. మేమిద్దరము వనవిహారముఁ జేయుచుండ నామెచిత్తచోరుడగు నృపకుమారుండఁ బచ్చి యామగువతో సరససల్లాపములనుఁ జేయుచుండ నేనచోచ్చిటువాని శేతో కయడఁగి కొంతవడికి తిరుగ నేనచటికివచ్చిచూడ వారిద్దరునదృశ్యులైరి. నేనిపుడు తివ స్వేషణార్థమే యిటులఁ గ్రుమ్మరుచున్న దానను.

మమ. ఆ ! సభీ ! మాధవీ ! ఎంతపనిజరిగెను. ఆపురుషుండు మననెచ్చెలిని బలాత్కారముగాఁ గొనిపోయెనాయేమి ? అయ్యో ! సఖులారా ! మనమిపుడేమి చేయవలయును.

మాధ. సభీ ! మమలా ! చేయవలసినది చెప్పెదనిటరమ్ము.

మణి. (ఎకుళమాధవులు సంభాషించుకొనుచుండఁ బోవుచుండఁదనలో) ఐహ్వ ! కామినినకాగ్యము గంధర్వుడై తీర్చెనన్నట్లయినదికాఁబోలు. నాపుత్రుని ప్రియత్నము సమగ్రముగా నెరవేరియుండెనని తెలుచెద. అతండు నితెలోనేనఫలిత మనోగధుండై తిరుగనింటికి విచ్చేసి యుండెడు. అయినను మాయావిఘ్నగు రాజశేఖరుండెట్టి కపటోపాయంబులను దలంచుచుండెనో తెలియరాదు. నేను శీఘ్రంబుగనింటికిఁ జని కర్తవ్య మాచరింపవలయును. (ప్రకాశముగా) సఖులారా ! మీరుజగుజలై నవా ! రాజుగా రంతిపురంబున వేదయున్నారను సంగతి మఱిదితిరాయేమి ? ఈవై పరీత్యమును మనరాజుగారికి శ్రుతపఱుపవలయును- శీఘ్రముగఁ బోవుదముగఁడు.

మమ. } ఇదిగోవచ్చుచుంటిమి గమ్ము. (అనిఎకుళమాధవి మణిమంజరులు నిష్క్రమింపఁబడిరి.)
మాధ. } మించుచున్నారు.)

గద్య.

ఇది శ్రీమద్వేంకట రమణకరుణాకటాక్ష వీక్షణసారసమాసాదిత రసబంధుర
కవిత్వవైఖరీ ప్రవీణాపస్తంబసూత్ర శాండిల్యసగోత్ర పవిత్రహోతృవల
కలకాగ్ధంబాకాకైరెమిత్రీ వేంకటరత్న సుపుత్ర వెంకమాంబ
గర్భశక్తిముక్తాఫల వివిధ విద్యజ్ఞనవిధేయ వేంకట
కృష్ణ నామధేయ ప్రణీతంబైన రోహిణీ

సుధాకరవిజయంబును హటంబున

పంచమాంక ము

శ్రీ రస్తు.

రో హి నీ సు ధా క ర వి జ య ము .

ష ష్ఠాం క ము.

(రాజశేఖరుడును మానవర్మయుఁ గొందఱు యోధులతోఁ బ్రేవేళించుచున్నారు.)
రాజ- యోధవరులారా! మదాంధుండగు సుధాకరుని కదనంబున నిధనంబు నొం
దించువరకు నాకు నిద్దురపట్టదు. దీనికై సముచితోపాయంబు నూహింపుఁడు
అనారక్షీమితుల ప్రియత్న మెంతవరకు నెరవేరినో తెలియరాదు.

(అంతనొక కంచుకి ప్రివేళించి.)

కంచు-దేవా! దేవరవారి హజారమునొద్ద నెవరో ముగ్గురు దానవవీరులు రాజఖయిదీని
యొకనివెంటఁ జెట్టుకొనివచ్చియున్నారు. దేవా! అజ్ఞ యెట్టిదియో నెలవిండు
రాజ- పహ్న. యోధవరులారా! మనప్రియత్నం బశ్రమంబుగా నెరవేరినది. ఇంక
నేమికోత ? మిత్రమా! సచివవర్యా! నీవుపోయి వెనుకటివారినుంచిన కారా
గృహంబుననే వెనుకతట్టిన నీఖయిదీనిఁగూడ నుంచునటుల జాగ్రతపెట్టిరమ్ము.
మాన- దేవా. అట్లయినచో నాఖయిదీ విశారదునితోఁగలసి యేమేని మంతనములు
చేయునేమో. శత్రుశేషమును దీర్పరాదా.

రాజ- మంత్రీపుంగవా! సుధాకరుని సంహరించితిమేని రత్నాకరుఁడు మనకుసాధ్యుం
డగుట దుష్కరము. కావున వారుభయులు కలియకుండ కావలివార లప్రమ
త్తులై జాగ్రితగాఁ జూచుతుండునటులఁ గట్టిడిఁజేసిరమ్ము.

మాన- చిత్తము. (అనిమానవర్మ నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

రాజ- యోధవరులారా! సుధాకర విశారదులు మనకుచిక్కియుండుటవలన వృద్ధుండ
గు తత్నాకరుండు కోరలువెఱకిన పాముక్రియను తొక్కులుపోయిన పక్కించం
దంబునను మనకు పెన్దుండగుట సులభమేకదా.

యోధు-దేవా! నిరశకయభుజబలాదగ్రమూర్తులరగు తమవంటి నరేంద్రుని పుష్టసర్పంబులేమి చేయగలవు?

రాజ- [సోత్కంఠ విస్మృతితో] మీవంటి మహాశూరులను గలిగియున్న సన్నెట్టివారలను జెనకఁజాలరనుట నిశ్చయమే. రత్నాకరుని మనముజయించితిమేనితెచ్చిపో ధియగు నక్షమహారాజు సంతసించును. దక్షభూపాలుని సంతసించు తేనినచో నాకోరిక నెరవేరుట సులభము. కావున మనమిప్పుడు లంకాపట్టణంబుపై యుద్ధమునకుఁ బయలువెడలఁలయును. మీరందఱు సిద్ధముగ నుండునది.

యోధు-చిత్తము, మహారాజా. మేమందఱును సిద్ధముగా నేయున్నాఁము.

[అంత మానవశ్రు భాస్వంతునితోఁ దిరుగఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.]

మాన-దేవా! దేవవారి యాజ్ఞను నెరవేర్చివచ్చితిని. [అని భాస్వంతునిఁజూపి] దేవా. ఈతండు దేవవారియొద్ద కొలువుఁగోరి వచ్చియున్నాఁడు. ఆజ్ఞయెట్టిదియో తెలుపుఁడు.

రాజ- (తనలో) ఓహో! నాయొద్దకొలుపు నభిలషించు; నీయపూర్వ తేజశ్శాల్మియేని రోక దా. ముందువీరిసంగతి యెట్టిదియో తెలిసికొనఁవలయును. (ప్ర)కాశముగా) పురుషవతంసమా! నీనామ మెద్దియో నీమలగోత్రము లెట్టివియో నమగ్రముగ విశ్కాశింపుము.

భాస్వ-దేవా! కొండోక కార్యార్థమై నిజగోత్ర నామంబులను గుప్తపఱచి కొంతకాల మువరకు పుణ్యజనపూజ్యులరగు తమవంటి నరేంద్రునియొద్ద కొలువుండ నభిలషించుచున్నాఁడను. తమకంగీకారములేనిచో వేటొకయొడకేగెద. వర్తమానంబున భాస్వంతుండను నామంబుచే ప్రవర్తిల్లుచుంటి.

రాజ- పురుషశ్రేష్ఠమా! అది నీకన్వర్థ నామ ఛేయంబగుటకు సందియంబులేదు. సుకుమార శరీరుండవగు నీ వొకరియొద్ద నెట్లు నేపకావృత్తి నుండఁ గలిగెదవు? నీవినయ సౌందర్యంబులు నాకు నీయెడలఁ జేరమను గలిగించుచున్నవి. కావున నీవు నీస్వేచ్ఛాను సాగముగ నాయొద్ద కొలువుండి నీపూన్కి నెరవేర్చుకొనుము నీవు మిగుల విశ్వగునీయునివలె గాన్పించుచున్నాఁడవు. నిన్ను కారాగృహ ముఖ్యరక్షకునిగ నియోగించెద. ఆదినీకు సమృత్తమేనా?

భాస్వ-దేవా! అంతఃపుర నేపకకు వేటొండు మీరెట్టిపనికి నియోగించినను నాకది సమృత్తమే.

రాజ. అటులైన, సకోత్తమా! నేనిత్తడు దండయాత్రకు బయలు వెడలుచుంటి
కావున నీవప్రమత్తుండవై కారాగృహము నొద్దనుండి యచటి భటులందఱికి
సద్యక్షుండవై యంవలిఖయిదీలను గురుంగ నీకుండ మేము జయప్రదలమై
తిరుగవచ్చువరకు భద్రముగాఁ గాపాడుమండవలయును. (అనియోధవీరులతో)
యోధవీరులారా! మీరందరు సమరగన్నధులరగుఁడు. మంత్రిపుంగవా! నా
రథంబు నాయితంబుఁ గావింపుము. నేనుకడచ ధారణంబుఁ జేసి:—

ఉ. దాడినెనంగి నేవెడలి • దారుణశస్త్రమహాస్త్రపంక్తి నా
వాడిమిఁజూపి దుష్టరిపు • వర్గమునెల్లను కేళిఁజల్చి చెం
డాడెద సామజంబుకను • లాకరమందు మృణాళి నాళిమల్
వేమకఁబెల్లగించుగతి • భీమమహాహవమందుమితిమా.

మాన. చిత్తము, దేవా. ఇప్పుడే సిద్ధముఁజేసితిచ్చెద. (అనిమానవర్త నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

రాజ. భాస్వంతా! నీవు కారాగృహము నొద్దనుబోయి యచట బహుబాగ్రతఁగిలి
గి ప్రవర్తింపుమందును. నీయాజ్ఞలను దిరస్కరించిన భటులను నీయిష్టానుసా
రము శిక్షింపుచుండును;

భాస్వ-చిత్తము, దేవా. (అనిభాస్వంతుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)
(అంత మానవర్త తిరుగఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.)

మాన. దేవా!

గీ. దనరహంబట్టుగాలిమే • తరిసిడంబు
జవముఁగలవాఱునుబూన్చి • సరగనిదిగొ
కింకిణీమంజరవములఁ • బొంకమడర
రథముఁదెచ్చితిసిమనో • రథముఁదీర్చు.

రాజ. ఐహ్య! ఈరథము బహుచక్కగ నలంకరింపఁబడినది. ఇది నాకు రథక జను
ముగలిగించును. మంత్రిపుంగవా! రథముపై శస్త్రముల నిక్షేపింపఁజేసి
యుంటివా?

మాన- చిత్తము దేవా. ఆయుధములన్నియు రథముపైనే యుంచుచున్నాఁడ. నాయ
పసిష్ట మెంతమాత్రమునులేదు.

రాజ- మంత్రివరసమా! నిన్ను మనచతురంగ బలంబున కంతకును సేనాధిపతిగ నియోగించితి, కావున నీవు సైన్యంబునై ముందునడుచుచుండుము. సేను నిన్ను వెన్నదన్ని నిలిచెద.

మాన. చిత్తము, దేవా. (అనియోగవరులతో రాజశేఖరుడును మానవర్తయు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

(అంత భాస్వంతుండు ప్రవేశించి.)

భాస్వ. (స్వగతము) హా ! భగవానుడా ! ఇంతవరకు నాప్రయత్నమునుఁ గొనసాగఁజేసితివికదా. ఇంకనన్న సంతూర్ణకృతార్థురాలినిగఁ జేయనీదేభారము. అదిగో నక్కడ కారాగృహము కాన్పించుచున్నది. అబ్బా ! అదియెంత మహాగ్రంథుగనున్నది !

మ. చతురోగ్రోపల భిత్తిసంవృతమునై ♦ సాంద్రాంధకారచ్ఛటా

నివృతమై ఘోరకృపాణపాణిభటని ♦ ర్నిద్రప్రచారంబునై

సతతాందోళికృశానుభూతదురదృష్ట ♦ ప్లవాణసంతాపసం

గతులంబొల్చుభయంకరంబుగఁగనన్ ♦ గారాగృహంబచ్చటన్.

నాప్రాణేశుండు సజీవితుండై యుండెనేని వానిని నేతెప్పక నవోచ్చటఁ గాంచఁగలిగెదను. నేనీదారుణ కారాగృహస్థాపితులగు దీనజనులెట్లుఁ జూచి సహింపఁగలిగెదనోకదా. నేనిప్పుడు ధైర్యమును విడనాడిన నాముందు ప్రయత్నంబునకు భంగము కలుగును. అదిగో నచ్చట నెవరో ప్రలాపించుచున్నారు. ఆధ్వని వైద్యక్తియాకౌతవుండగు నాసోదరునిదివలె వివరబడుచున్నది. ముందు గనే నవోచ్చటికరిగద. (అనిసమీపించుచున్నాడు.)

చిత్ర. రుగ్రువలీవృత్తము. హారమలోలా ! ♦ యాశ్రితపాలా !

వారిధినన్ గా ♦ పాడగ లేదా

ఘోరతరాత్రిన్ ♦ గుందుచునుంటిన్

జేరిననునొర ♦ ఓంపఁగరావా.

ఓసీ ! దురాత్మా ! మంత్రికులపాంసనా ! రాజశేఖరుర్రాగభాగజేయ ! ఎంతపని జేసితివిరాక్షోహీ ! అన్నా ! నీవెంత కపటోపాయమును దలంచి నన్ను

దోడ్కొని వచ్చితివని నే నాదిని గుర్తెఱుంగఁ జాలనైతినిరా తులుకా! అకటా,
నేనీచెరవీడి యెన్నటికైన నాకన్నతల్లిని సోదరిని గన్నులారఁ జూడఁగలిగద
నే. అయ్యో! చెరవీడిన నేమిలాభము? నిరర్థక ప్రయత్నండునైపోయి నాసో
దరియుభయ నేనెట్లు తిరుగజూడఁ గలిగవను? కట్టా!

ఉ. పొందుగ నాచిధిఁమునిఁగి • పోవక నేదరిఁ జేరివచ్చి యీ
చందముచిక్కియుంటిఁచెర • నాలను దీనినివిన్న దుఁఖిమున్,
జెందజెతల్లియున్నెవృత్తి • జెందితినంచుదలంచునామెకున్
ముందుగ నేఁగసంబడక • పోయిననొక్కటయేడుపొగదా.

భాస్వ-(స్వగతము) అన్నా! ఈతండు నాసోదరుడగు చిత్ర సేనఁడేకదా. అయ్యో!
చిత్రసేనా! నీవు నాకతంబున నెన్ని యడుమలు గడుచుచుంటివిరాతల్లిడి.
మందభాగ్యురాలనగు నాకంటనీవేలబడితివి? పుత్రవియోగంబును సంఘటించి
తల్లులను దుఃఖిపెట్టునావంటి పాతకురాండ్రెందైనం గలుగుదురే? హా! సోద
రా! చిత్రసేనా! (అనిదుఃఖావేశపరవశురాలై యెల్లబోయి తెప్పిరిలుచున్నది.)

చిత్ర-చ. కటకటమందభాగ్యుడవు • కావెతలంపగఁజిత్రసేన, యు
త్కటవిపదధి సోదరిని • దల్లినిముంచి విదేశమందహా
చటులతరార్తియున్గి చెర • నాలనుతోపదెమేనునిల్పదు
రటమని, యింకనీచలనఁ • గాఁగలకార్యమదేమొ చెప్పమా.

భాస్వ-(చెఱుపాలను సమీపించి) ఐహో! క్రూరులగు నీరాజభటులందరు సురాపానం
బుచే మత్తిల్లినద్రంజొక్కియున్నారు. ఇదియును నాకుమేలే (అని చిత్రసే
నునితో) పురుషవతంసనూ! నిన్ను జెరవిముత్తునిఁజేసిన నాకేమిపారితోషికం
బొసంగెదవు?

చిత్ర-ఓహో! మహానుభావా! దాక్షిణ్యమాతీ! దీమండనగు నేనేమియొసంగఁ
గలను, నాతల్లిని సోదరియొక సారెజూడనిండు, మీకునమస్కరించెద.

భాస్వ-మానవోత్తమా! నీయొద్దపోగులుగాని ఉంగరములుగాని యేమియులేవా?

చిత్ర-అయ్యో! ఏమనిచెప్పుదును.

చ. పరమదయాలనాల కల • భాషిణిదక్షునికూఁతుపంపునన్
వరుసరయంగసందర్శమున • వచ్చితుపానునఁజిక్కి-వేగనే

దేవలిచరించియీమగధ • దేశమునకునిగురింపజైడి యుం

గరముహరించినన్నఁజెర • గట్టై దురాత్ముఁడుమానవర్మసూ.

భాస్వ- (తనలా) అన్నా ! ఎంతకష్ట మెంతకష్టము ! ఎంతపని జేసితివిరా ద్రోహి !

(ప్రకాశముగా) పురుషశ్రేష్ఠమా ! నీవేయియు నివ్వనక్కఱలేదు. నిన్నుచెర

విముక్తునిఁ జేసెదను. సద్గుణైశ్చక్రపాముక్తి. (అనితాళముఁదీయుచున్నాఁడు.)

చిత్ర. వహ్ ! ఏమిచిత్రసేనుఁడు పరుగిడి పోవుచున్నాఁడు.)

భాస్వ-అదిగో నవటమతీయైవ్యాలో విలసించుచున్నారు. పోయి చూచెద. (అని

నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

విశా. అన్నా ! దురాత్ముఁడగు మానవర్మ నన్నెంత నమ్మించి మోసముజేసెను. అతం

డు కపటోపాయముల నిరంతర దుష్ప్రియాలొలుండగు రాజశేఖరునిమందిరి

యేకదా. “యథారాజాతథాప్రజా” అనువాక్యమువ్యర్థమగునే. ఇంతయేల,

రాజాజ్ఞానల్లంఘించి సుధాకరుని పలాయనమునకుఁ దోడ్పడి నేనేల వానివెంట

వచ్చితి ? వచ్చిననాబాటసారిని చెరవిడిసింపుమని సుధాకరుండు నన్నేల శత్రు

స్థానమున కంపనయు ? పంపిననేనేలవచ్చితి ? అయ్యో. ఇప్పుడు నేను విలసిం

చిన సార్థకమే ? ఇనంతయు స్వయంకృతాపరాధమే.

చ. ధరణిపురాజ్ఞమీరితి • సుధాకరమిత్రునినిశ్చయింపిన్

చేఱఁబడిదుష్టచుంతికుల • శేఖరుచేవెతఁ జెందుచుంటిహ

సరగునబాటసారిఁజెర • సాలవిముక్తునిఁజేయనింక నే

వెరపుఘటిల్లునొక్కొ పృథి • వీవర పుత్రకుఁడేమియయ్యెనో.

భాస్వ. (తనలో) ఈతండువాప్రియుని నన్త్రసఖుండు కాఁబోలు. వీనినిగూడఁజెరవి

ముక్తునిఁ జేయవలయు. (అనిసరూపించి) పురుషశ్రేష్ఠమా ! నిన్నుచెరవిముక్తు

నిఁ జేసిన నాకేమిబహుమానం బొసంగెదవు ?

విశా- ఓహోహో ! ఏమియూనిర్వేళుక జాయమానకటాక్షము!

సగ్విశ్వా. ఓయి దాక్షిణ్యభా • ప్రాదయాయాచెఱి

బాయఁ జేయంగనా • పాలిదై నంబవై

యీమెడఁనచ్చితి • యేమినికన్పరగ

ధీయుతాయీవెతఁ • వీర్చిరక్షింపుమా.

భాస్వ-మానవోత్తమా ! నీయొద్ద మరుగులుగాని పోగులుగాని ఉంగరములుగాని యేమియులేవా ?

వీణ- ఓదయాపరా ! బందిగంబునఁ గృత్యించు నాయొద్ద సేమియుండును ? విమఁడు, మనుసేమరు నామిత్రుండగు సుధాకరుండును కేళికోద్యానవనంబునవిహరింపుచు మ. వనసంచారమువీడి దక్షపురికిఁ ♦ బ్రవృన్మ వేపంబులఁ

జనుచోమిత్రుఁడు రాజశేఖరునివే ♦ సంధించి ఘోరాజినా

తనినోడించి యనంతరంబననుస ♦ త్కారుణ్యకార్యంబుపై

బనుపఁజిక్కిలినీచెఱుఁ పెడలుత్రో ♦ వఁగానకేమిచ్చెనఁ.

భాస్వ-పురుష శ్రేష్ఠమా ! నీవేమియునివ్వనక్కఱలేదు. నిన్నుఁ జెరువొక్తినిఁజేసెనఁ. సద్దుచెయ్యక పామ్ము. (అనితాళముదీయుచున్నాఁడు.)

వీణ- చిత్తము. చిత్తము. (అని విశారదుఁడు పరుగిడి పోవుచున్నాఁడు.)

భాస్వ-అదిగో నక్కడ మఱియొస్వరో విలపించుచున్నాడు. ఆయార్తధ్వనియు నాప్రాణేశునిదివలె వినఁబడుచున్నది. నేనక్కడకుఁ బోయిచూచెద. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సుధా. విమృశ్తాలావృత్తము॥ హావిశ్వేశామంభజాతౌ

భావాతీతాపాలింపఁ రా

జీవాతౌ కాఃక్షేయోద్భాసా

రావాదేవాఃరాతిర్ఘంసా.

అన్నా ! దోహీ ! రాజశేఖరా ! ద్వంష్టయుద్ధంబున నాచేఁ బరాజితుండవమ్ము సిగ్గులేక యెంతనీవపుత్తికి యొడంబడితివిరాపాలికా ! ఈయంధకారబంధురంబగు కారాగృహంబున నాయార్తనాదంబువినువారెవ్వరు? అకటా:-

శా.అవై రాగ్యము నేలవీటిని విధ్యాస్తేహసంఘ్రితం

పౌ నిజ్ఞానవిశేషదీపమును సంహారంబుఁగావించిమో

హావేశోన్నతి సంధకారమున సంత్యంజంబు మగ్నుండనై

హావిశ్వేశ్వర! గాసిఁజెందెదను కుఁయ్యాల్లింపుమీ! మొక్కెక్క.

ఉ. నేరుపునకొమడియజన • నీజనకులో ముదమొప్పనొక్కక
న్యారమణీమణికోపరిణయంబొనరింతుమటంచుఁ దెల్పివే
సారిసనొప్పనైతి నవిఁచారతనాదగు కోర్కెలన్నియుఁ
బొరమునొందకకొ జవిటిపట్టలనాటినవిత్తులాయెఁగా.

ఉ. ఆసనుదెల్పిన నివసక • నాగ్రహమున్ గలిగించి తండ్రికొ
గాసిలి యప్పుడా చెఱును • కాలనశంబున నీలతాంగిపై
యాసజనింప నిప్పుజీట • నక్కటచేసెద బందిగంపు సెం
వాసము నెప్పురాబ్రతుకు • బందిగమందు కృశింపనాయెఁగా.

అయ్యో. నాజీవితేశ్వరిని యుపసంబున నొంటరిగ విడనాడివచ్చితిని. ఆకోమలిగతి
యెట్లయ్యెనో తెలియరాదు. కట్టా! ఎంతపనివచ్చెను.

తోదకవృత్తము. హారమణీవనమందున రత్నో
ధీరులచేతను దీరనియార్తి
గారియనొందెదెక్కఁజ్ఞుడనన్ను
గోరుటవంతకొఁగూలితివయ్యో.

చ. ముదముగరాయబారిఁజెఱ • ముక్తునిఁజేయఁగఁబోయియా విశ్వా
రదుఁ డెట్లయ్యెనో తెలియ • రాదు సఖుండునుబందిగంబునకొ
బదిలముచేయఁగాఁబడెనొ • సాపులగుష్క్రియచేత లేక దా
విదితముగాఁగృతార్థుడయి • వేడుకనకగనఁగోరుచుండెనో.

భాస్వరప్రజేగించి తనలో) విహ్వ. నాజీవితేశ్వరుండు సజీవతుండై యిచటనేయున్న
నాఁడు. అయ్యో, ప్రాణేశ్వరా ! నాకలంబున నీకెన్నిపాట్లువచ్చెను. పాతక
లొల్లనై నిష్కారణము నిన్నెంతవెతల సాలుచేయుచుంటిని.

సుధా-హాభగవానుడా !

భూతికవృత్తము.

కోమలియేకతమాననంబున • గూలియుండఁగ నక్కటా
సామగ్గుడకొరజనీచరులోనను • బట్టరా నవివేకినై
తామసవృత్తిని ధిక్కరించియు • ద్విగతకౌటఁగూలితికొ
సామజరతుకకావచే జల • జప్రభాంచితభోచనక

(అంత రాజభటులు కదులుచున్నారు.)

భాస్వ-(తనలో) అన్నా. ఈ రాజభటులు కదులుచున్నారు. నిద్వర మేల్కొనియెడరా యేమి ! అట్లయిన మోసంబయ్యెనుగదా. అఁ, భయములేదు. వీరలు తిరుగ నిశ్చేషపరిమలవలె గాఢనిద్రాయుచితులై పడియున్నారు. (అని సుధాకరుని సమీపించి) రాజపుత్రా ! నిన్ను చెఱవియుట్పనిజేసిన నాకేమి బహుమానం బొసంగెదవు?

సుధా-ఓహో ! కోమలీ ! అయ్యో, మఱచితిని, చెఱపాలకా ! క్షమింపుము. నన్నీ చెఱవియుక్తినిజేసినచో నీవేమికోరిన నదియయ్యెనంగద.

భాస్వ-రాజకుమారా ! నిన్ను నమ్మి టెట్లు ? నీయొద్దనున్న మరుగులుగాని, పోగులుగాని యుంగరములగాని వేనినైన నాకోసంగుము. పిమ్మట నీకోరిక నెరవేర్చెద.

సుధా-(తన వేలిపైయుంగరము లేమిఁజూచి తనలో) అయ్యో! నాప్రాణసమానంబైన యుంగర మేమయ్యెనోకదా! అరాక్షసాధములేహరించియుండిరికాఁబోలు కట్టా

ఉ. హఠలిరాకుబోడి! కను ♦ లారనినుడనివారఁజూడని
స్థి తగనందుడైవము స ♦ హింపకనిన్నెడఁ జేసెనింకనం
ప్రీతిగ నంగుళీయముధ ♦ రింపఁగ నర్హతనాకుఁగల్గునే
ఖ్యాతిగభోగభాగ్యులకుఁ ♦ గాక మహీస్థలివట్టిసంపదల్.

భాగ్యహీనుడనగు! నే నారామామణికన కాంగుళీ యకమును ధరించుట కాసింపలాభ మేమి? చెఱపాలకా ! ఇప్పుడు నీకు నేనేమియు నొసంగఁజాల. వినుము.

కమలావృత్తము.

చెఱకాపరీ ! దయాపరా ! రా ♦ జీవదక్షిణిదక్షిణసుతర్
వఱలనవ్వించిబోనిశాబుల్ ♦ వచ్చినిరాయుధుఁజేసిననున్
జెఱరాజశేఖరాఘ్యుడొదు ♦ శ్శీలునివంపునఁగట్టిననా
గుఱుతున్ దొఱంగియీచెఱన్ నే ♦ గూలితపించుచునుంటిఁగల్తా.

భాస్వ-(చేతులెత్తుకొని కన్నీరుదుడిచి) రాజకుమారా ! నీవునల్లము తప్ప కుము. కిన్నెకాలములోనే నాహృదయేప్పిరింబును నెరవేర్చెదవని నమ్మినినుఁ జెరివియున్న నీజేయు చుంటి. నీకై పరితపించువారిని సంతోష పెట్టఁబొమ్మట (అని చెరసాలభీగము దీయుచున్నాఁడు.)

సుధా-(చెఱచిపిచ్చి) పురుషోత్తమా ! నీవేరేమి? నీచర్యలంబట్టిచూడ నాకో
యంబు పొడచుచున్నది.

భాస్వ-(భయావేశచిత్తుడై తనలో) అన్నా ! ఈపురుషుండునన్నుఁ దెలిసికొనియెనా
యేమి? అటులైన నాపైఁ గినియునేమోకదా. ఏమిచేయుదును? కానిమ్ము
(అని ప్రకాశముగా) రాజకుమారా ! నీవింకనీట నిలువరాదు. భటులులేచెదరు
కరిబృంహితవృత్తము.

కోడిపులుగులుకూయఁదొడఁగెను ♦ కోయనుచునరోత్తమా

వాడెనుడుగఁగాకాంతి తెల తెల ♦ వాణెనెవరికినై నయీ

జాడ తెలిసినరాజభటులుగ ♦ జాబుసలివెడరేపునన్

గూడదిటనిలువంగఁబురికిని ♦ గూఢముగవెడలందగున్

(అని భాస్వంతుఁడు స్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సుధా-(చెఱచిపిచ్చి బాహ్యపరిచేతంబునకువచ్చి తనలో) ఆచెఱకాపరియొక కపటవేషధారి
యైన నొక యుబలాఠర్నఁబువలెఁదోచెడు. ఆకంఠకలనాదంబును రూపరేఖా
విలాసంబులనుజూడ నామనోహరియగు రోహిణీరమణిఁస్ఫురింపఁ జేయుచు
న్నది. ఆకోమలాంగియేనన్నుఁ జెఱచియున్నదిఁ జేయుఁ తలంపునఁ బురుషాకృతిని
బూని శత్రుస్థానంబునకు రా సాహసింఁచెనాయేమి ? ఆఁ, అదిగో నాసఖుం
డగు విశారదుండిటులనే వచ్చుచున్నాఁడు.

(అంతవిశారదుఁడు ప్రవేశించి)

విశా- ఓహో మిత్రమా ! చూచితివా, బ్రోహియగు మానవర్త నన్ను చెఱబద్ధునిఁ
జేసి నాపృథియత్నమంతయును విఫలముచేసెను. కారాగృహపాలకుని కటాక్షం
బున నేనెట్టికేలను చెఱచిడి నిన్నుఁగలసికొంటిని. కృతార్థుండనైతి.

సుధా-మిత్రమా ! నేనును నీవలెనే కారాగృహబద్ధుండనై యాపురుషునివల్లనే చెఱ
చిడిఁగలిగితిని. (అని యిటునటుజూచి వెఱగనభినయించుచు) సఖా ! విశారదా
దురాత్ముండగు రాజశేఖరుండెచటికో శైత్రయాత్రకు బయలువెడలెనని తోచు
చున్నది. చూడుము.

విశా- మిత్రమా ! నేనుపోయి వాఁడేదేశముపైకి దండయాత్రకుఁబయలు వెడలెనో తెలి
సికొనినట్లెప్పుడ. నీవిచ్చటనే యుండుము.

సుధా- మంచిది. శీఘ్రముగఁబోయిరమ్మ.

విశా- మిత్రమా ! నేనుతిరుగవచ్చువరకు నీవిచ్చోటనే యుండవలయునుగుమి.

(అనివిశారదుఁడు నిష్క్రమించి వెంటనేతిరుగ బ్రవేశించుచున్నాఁడు)

విశా- మిత్రమా ! సుధాకరా! తుచ్చుండగు రాజశేఖరుండు మన లంకాపట్టణఁబుపైకే
దండయాత్రకు బయలుపెడలెనట. శీఘ్రముగఁ బోవుదమురమ్మ.

సుధా-ఆఁ, ఏమి యీసాహసము!

ఉ, క్రొవ్విమదాంధుఁడై యడరి ♦ క్రూరవిచేష్టత రాజశేఖరుం

డవ్విధినాదు భాణహతి ♦ నాజినిద్రెల్మియు సిగ్గులేకఁదా

నెవ్వగ వెండిమాపురికి ♦ నిగ్రహవృత్తివి; బోవుచుండనే

చివ్వగలంగఁ జేసెదను ♦ శీఘ్రమహాపాయ వధింతువానిని

ఓరిదుర్మదాంధా ! మగధదేశాధిపతికారణా! రమ్మ. నీమదము సదముదముఁ జేసెదను
క, ఇదియేమిర రాజాధమ,

పదపదపురి నాదుచేవ ♦ వాచవిరుచులక

ముదమునవిందిడినినుయమ,

సదనంబునకనిపెదకవి ♦ శంకటవృత్తిక.

మిత్రమా ! రమ్మ. మాతండిగారు నాకైయెంతపరితపించుచుందురో. (అని యిద్దరు
సింహశరద్రీపమునుగూర్చి నిష్క్రమించుచున్నారు.)

(అంత రత్నాకరమహారాజు శ్రుతికీర్తి ప్రవేశించుచున్నారు.)

రత్నా-సచివవర్యా ! నాపుత్రుని జాడనీకేపైనఁ దెలియవచ్చెనా ! అన్నా. కృత
ఘ్నుండును రాజద్రోహియునగు విశారదుండు నాయాజ్ఞ నుల్లంఘించి వాని
పలాయనంబునకుఁ దోడ్పడియెఁగాఁబోలు.

(అంతకొందఱు చారులు ప్రవేశించి)

చారు- మహారాజా! మగధదేశాధిపతియగు రాజశేఖరుండు దండువెడలి మఠలంకపై
యుద్ధమునకు వచ్చుచున్నాఁడు. సంగతి విన్నవించు మేము తుండ్తునెచ్చితిమి.
దేవా:—

శా.జ్యోతిర్మహముదంతి బృంహితముల • శ్వేతాత హేమల్ చమూ
మానానూననినాదఘట్టనలుగుం • భత్కంబు భోంకారముల్
నానా నేమిరవంబు లంబరమునన్ • రాణించిఘూర్ణిలుచున్
భూనాధాగ్రణి కర్ణయుగ్మబధిరీ • భూతంబులై యొప్పెడున్.

రత్నా-ఆ! ఆ! ఏమి! వింటివా, శృతికీర్తి! మూర్ఖుండగు రాజశేఖరుండు మనపై
యుద్ధమునకు రాసాహసించెనట. దక్షరాజాధముని ప్రోద్బలమునఁ గాఁబోలు
దీనికి ప్రతిక్రియ నాలోచింపవలయును.

శృత-మహారాజా! నిరతిశయభుజబలాదగ్ర మూర్తులును, శాత్రుజిహ్మకాంతార
వీతిహోత్రులును, ప్రతాపపృథ్వాపటల పరంతపులునగు తమనంటివారికిది యొక
కడిందికర్ణంజె? మీరు సందేహింపనేల? మన చతురంగబలసమేతుండైన దేవర
వారాజునొసంగినచో నేనుపోయి వానిని శిక్షించివచ్చెద.

రత్నా-మంచిది. మనచతురంగబలముతో నీవు ముందునడువుము.

చారు-దేవా! శత్రునైన్యం బీపాటికి పారావారంబుఁ దరిమింపనోవు. కావున మాన
మిట నాలస్యముచేయరాదు.

శ్రుత- ఇదిగోవచ్చుమంటిని. (అని సబలుండై శ్రుతకీర్తి నిష్క్రమించుచున్నాడు)

రత్నా-హా! భగవానుడా!

ఉ. నాకులభూషణుండుకరు • కామయమూర్తి సుధాకరుండునన్
దీక్షిని బాసియుండెనని • నెవ్వగఁ దూలగఁ గోరుచుట్టుపై
రోకలిపోటనంగ నతి • రుక్మరి ఓడిత మానసుండనై
తేకువవీడియుంటిగద • దేవర! యీవివరీత మేమొకో.

(అంతదావారికుఁ డొకండు ప్రవేశించి.)

జానా-దేవా! మహారాజా!

ఉ. దండకమండుపు ల్వలయఁ • దాల్చి విభూతినలంది కుంకుమన్
మండుగమెత్తి దేహమున • మేలగుశాటి చెలంగనెత్తివై
దంపిజటావళుల్లుగు • దండలు దిగ్విప్పుచు పావకోశ్లశం
భుండనవచ్చి నిల్చెయతి • పూరుషుఁడొక్కఁడు భూపవాకిటన్.

రత్న- ఫణిహాసీ ! ఆమహానీయునిలానికి రప్పింపుము.

దావా- చిత్రము. చిత్రము. (అని నిష్క్రమించి వెంటనే సన్యాసితోఁ దిరుగఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.)

రత్న- (దవ్వుల సన్యాసి రాకఁగని యెదురుగఁజని నమస్కరించుచున్నాఁడు)

సన్యా- నారాయణ, నారాయణ, (అని యొకయున్నతాసం బధిష్టించుచున్నాఁడు.

రత్న-స్వామీ. నేడుసుదినము. ధన్యుడనైతి. నాగృహము పరమపావనంబయ్యె.

తమవంటి మహానుభావులు వ్యర్థముగ నొకవోటికివచ్చెడు వారుకారు. నాయద్య

ప్రవళముచే నేటికినన్న కృతకృత్యునిఁజేయ దేవరవారిచటికి దయచేసియుండిరి.

సన్యా. రాజా ! ఆహవోర్వీథల విజయోదయుండవగు నీవు నేఁడెద్దియోమహోన్మాదిచే

బీడింపబడుచున్నట్లుఁ గాన్పించుచున్నావు. కారణంబేమి ?

రత్న-స్వామీ ! తమరిపుడెల్వోటనుండి వచ్చుచుంటిరి ?

సన్యా-రాజా ! కదనరంగంబునుండియే వచ్చితిని.

రత్న-స్వామీ ! రణరంగంబునంగల విశేషము లెట్టివియో యానతిచ్చెదరా ?

సన్యా-మంచిది, నామఁ దెలిసినంతవరకు జెప్పెద వినుము. రాజా ! పద్మాకరతటం

బున తాజశేఖరుని సైన్యంబును మీసైన్యంబును కర్ణపుటదారణ దారుణంబు

లగు శంఖారావములతో రథగజతురగపదాతివర్గ ఘట్టనంబుల ధూనభోంతరా

ళంబులద్రవ పరాకపటలంబు చేరికర్పరంబునంధి ధూతంబుగఁ జేయ సమద్ర)

ము లొండొంటిందాకు కరణిఁగవిసిన మహాహంబయ్యె.

రత్న-స్వామీ ! తర్వాత నేమిజరిగినది.

సన్యా-రాజా ! అట్టిమహోగ్రంబగు సేనాసంఘల సంగరారతరంబున నిలువనిలువుఁ

గానక నేరీటువచ్చితి. రాజా ! నీవుతప్పక జయోన్నతుండవయ్యెదవు.

రత్న-స్వామీ ! తమయాశీర్వాదన పృభాషము వ్యర్థమగునె ?

(అంతనొకవారుఁడు ప్రవేశించి)

దారు- దేవా ! మహారాజా ! దుర్గంబును సంగ్రహింపవలయు. మనమూలబలంబును

బురికొల్పఁడు రణరంగంబున జయలక్ష్మీవైరులనే వరించినది. శత్రుసైన్యంబు

లతిశయంబుగ విఘ్నంబిందివచ్చుచున్నది. జాగరూకులైయుండుఁడు.

రత్న-అ! ఏమి ! రణరంగంబున మనకు పరాజయముకలిగెనా ? ఓకీ ! నేనా

నాకవనంబునిటు చెప్పు.

సన్యా-రాజా సంభ్రమింపకుము.

(అంత వలాహకుండను ముత్యముక కంచుక్రిప్రవేశించి)

వలా- మహారాజా! సంగరరంగమంతయు నిహతశ్రుతసేనాక శేఖరంబులచే నలుకరింపబడినది. దేవా ! దేవరవారు పూర్ణవిజయమైరి.

రత్నా-అహహా! ఏమియివంత ! ఇదంతయు మీయాశీర్వాదన ప్రభావము. భీలాహకా ! పాలికలనన జరిగినవృత్తాంతమంతయును వక్కాణింపును.

వలా-దేవా! నిరర్థశవిజృంభమాహోపార్జితకీర్తియగు శ్రుతకీర్తి శత్రునైన్యంబునుమార్చినిఃక. ధారాధరంబుగతిశర

ధారలుగర్జిలుచుఁగురిసి ♦ శ్రుతముతోడకా

వీరాగ్రేసరుడైయని

వారణధగజతురంగ ♦ భటులంగూల్చెన్.

రత్నా-మేలు, శ్రుతకీర్తి! మేలు తరువాత, తరువాత.

వలా-తరువాతనోదేవా, మానవపర్మకోపపూర్ణ మానతారకుండై నేత్రంబుల నన్నికణంబులు శ్రుతకీర్తింగవని నికాత మార్గణాసారంబుల సుంఛనవాని నెల్లందెరల్పి శ్రుతకీర్తి రోషకమయితాత్ముడై విధుంతదవిరుక్త విఘండుపం బోత విరాజిల్లుచునారాచపంచకంబుల నాతని విల్లుదునిమి మడ్చిశిఖంబుల ఘోటకంబులనొప్పించి నవాసుగంబులం గనచంబుజగ్ధ రితంబుగాఁ జేసికంగినిసి మానవర్మనొచ్చియునోహటింపక తీవ్రభల్లవరంపరల నసంఖ్యాతంబులుగాఁబఱచిన వానిం దెరల్పించుక శ్రుతకీర్తి కాంక్షికుండయ్యె.

రత్నా-ఓరిగఁగీరువా. అన్నన్నా ! ఎంతవనిజరిగెను ! తరువాతనేమిజరిగినది?

వలా-దేవా! పిమ్మట జయగ్రోహలు నెలుగ శత్రునైన్యంబులు విజృంభించి మనకోటపై కివచ్చుచుండ నెవరో యిద్దరుయోధులువారుమంబులపై వచ్చి నిలునిలుమను మహారాట్టంబులఁబరిపంథిసేనా సాగరంబునంజొచ్చి మందరనగంబుల పగిది నల్లకల్లోలంబుగ వేటాడసాగెరి.

రత్నా-ఓహోహో! ఆహూరులెవోకదా! తరువాత, తరువాత.

వలా- తరువాత నోదేవా, శత్రునైన్యంబుకుఁదక్కి వెక్కనపడి చూచుచుండ

నాయిరువురిలోను వీరాధివీరుండగునొక యోధవరుండు బహుముఖంబులనెక్కడ చూచినదానమై భాసుకరనికరదుర్గముంబుగ హరిదంతంబుల వ్యాపించునటు లనికాతమాదర్శణంబుల బఱపి శత్రుసైన్యంబును సుగోనర్పఁ బ్రారంభించెను.

రత్నా-ఓహో! ఆమహాశూరుండెవరోకదా! తరువాత, తరువాత.

వలా- తర్వాతతో దేవా, రెండవవీరుండా మహాయోధునకుఁ దోడు సీడయై నిలుచుట యేకాక నిశిత శ్రదధరంబు లదరంటనేసి మేటిరిపువీరులఁ జక్కాడఁజూచెను.

రత్నా- తరువాత, తరువాత.

వలా- ఇట్లా శత్రుసైన్యంబంతయు నాయిరువురు వీరులచే నిహతంబైన రాజశేఖరుండు కాలసర్పంబు పగిది ప్రచండఋషాక్షురుణశత్రుండై యామహాయోధుం గవిసి క్రూర నారాచజాలంబులం బఱపి బామిడికంబునుగూలఁ జేయ నవ్వీరాధివీరుండు కినిసి కాండత్రీయంబు హృదయంబు నాటనేసిన నాతండొల్లఁబోయి యెన్నడో చచ్చినట్లు రథంబుపైఁబ్రెచ్చె.

రత్నా-ఎహృ. వలాహా! ఆమహావీరుని సేయ ముఖ్యులుగాఁ జూడవలయును ఈజయమును మన పుటినంతటను జాటింపఁబంపుము. అవీరుల నాదరించుటకై సేయ పోయివచ్చెద.

(అంతజయోత్సాహులగు సుధాకర విశారదులు బంధుండగు రాజశేఖరునితోఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

సుధా- తండ్రీ. మీయాజ్ఞ సుల్లఘించి మహాపరాక్రమైతిని. నమ్రక్షమింపుడు.

(అని పాదములపై వ్రాలుచున్నాడు.)

రత్నా- పుత్రా! క్షమించితిరెమ్మ. (అనిపుత్రుని లేపెనెత్తి యాలింగనం బొనర్చిన న్యాసితో) స్వామీ! దేవరవారి యాగమనంబెన్ని శుభముల నొనగూర్చెనో చూడుడు. పుత్రసందర్శనంబును రణవిజయంబును గంటి. కృతార్థుండనైతి. (అనికుమారునితో) తనమా! భగవత్సద్గుణులగు యతిస్వాములు విచ్చియున్నారు. వీరికి నమస్కరింపుము.

సుధా- స్వామీ! నమస్కారము. (అనిసాష్టాంగ దండప్రణామం బాచరించుచున్నాడు.)

సన్యా- నారాయణ, నారాయణ, కుమారా ! లెమ్మ. ఇది మత్సరంబునకు సమయంబు గాదు, దుర్మదాంధుండగు నీరాజశేఖరుండు భిన్నుండై యున్నవాడు, కావున గృహబంధుని వీనిని విడిపింపుము.

సుధా- (తండ్రితో) జనకా ! ఈద్రోహి మున్ను శాచేపరాజుతుండై నాయనగ్రహంబున సజీవతుండై యరిగియు మంతనంబున నన్నును సాసఖుండగు వికార దుని కారాగృహంబున బంధింపజేసివాడు. ఇట్టిఖలునిపుడేమి చేయవలయునో యానతిండు.

రత్న- కుమారా ! పరమపూజ్యులగు యతిస్వాముల నెలవుప్రకారమే జరిగింపుము.

సుధా- (తనలో) స్వామీ ! మీకోరికను దీర్చుటకై వీనిని ఓడిచి పెట్టవలయునే గాని ఏడట్టిగౌరవంబున కర్పించుకాదు సుండీ.

సన్యా-(చిటునగవుతో) పతన్ ! నీవంటి మహాశూరునకు పెద్దయ్యందైన వానిం గటాక్షిం చుట యుక్తంబుగాదె.

సుధా- చిల్లము. (అనిరాజశేఖరుని బంధమోచనుగావించి) రాజశేఖరా ! ఇంకనైన నీవు బుద్ధిగలిగి ప్రసత్తికొందువు.

రాజ- మంచిది, (అనితనలో) యుచితసమయము లేటప్పించువఱకు.

(అనిభిన్నుండై నిష్క్రమించుచున్నాడు)

సన్యా-(స్వగతియు) ఏమిచెపుమా ! నేగఱపిపచ్చిన గోపాలకులింకను రాలైరి ?

రత్న-వికారదా ! నీవొనర్చిన మహాపరాధంబును తుమించితి. రమ్మ, ఇటుగూర్చుండుము. శ్రుతకీర్తి ! భగవత్సద్భక్తులగు నీయతిస్వాముల ప్రభావంబుచే నింకనా కష్టములన్నియు గట్టెక్కాడుఁ గాఁబోలు.

శ్రుత- దేవా ! మనుజులకు జన్మాంతర కర్మపరిపాకంబుచే నెట్టియాపదలు కలిగినను కర్మపరి పక్వంబైనచో పరాత్పరుం డెద్దియో నొక యుపాయంబును గల్పించి తన్నివారణ మొనర్చుచుండును.

నీ. సత్యవ్రతఁడవారి ♦ శ్చంద్రుండు మిక్కిలి

బాధలఁజెందివై ♦ భవమునొండె

సీతకై విలపించి ♦ శ్రీరామచంద్రుండు

బాధలఁజెందివై ♦ భవమునొండె

నయవిశేషుండయ్య ♦ నలచక్రనర్తితా

బాధలఁజెందినై ♦ భవమునొండె

పాండుయశోధనుల్ ♦ పాండవేయులపత్ని

బాధలఁజెందినై ♦ భవమునొండె

తే. గీ. వారలేకారణంబున ♦ నరలికట్లు

దేన మీబాధలన్నియుఁ ♦ దీర్చిపిదప

నై భవముఁజెందఁజేయంగ ♦ వచ్చెనీయ

తీర్థముఁడిట కాదిదేవునం ♦ దేశమునను.

సన్యా-రాజా ! కలకాల మొక్కతీరుగ మండనేర్చునే. ఇంతియేగాక సకలస్వస్థుని సంపన్నుండవును భూతదయాళ చిత్తస్థితుండవును ధర్మమార్గ ప్రచారుండవును న్యాయపరిపాలకుండవును నీవెంటి మహారాజున కొకానొకచో కాల కర్మవశంబున మనఃక్లేశంబొకించుక కలిగినను నయ్యని చిగకాలము నిలువనేర్చునే. ఆడలు కాపురముఁ జేయునే.

రత్నా-స్వామీ! తమపంటిమహానుభావుల సందర్శనముఁ గనినవారి భాగ్యమేభాగ్యము.

[అంతకొంచులు గోపాలకులు ప్రవేశించి]

గోపా-దేవా ! మహారాజా ! ఘోషంబునకు పెద్దపులులు వచ్చి పశువులను ముక్కును నిలువనియ్యకున్నవి. ఏలినవారిలో మొఱఁజెట్టుకొనుటకై మేమిటు వచ్చితిమి. కుయ్యాలింపుడు.

రత్నా-అఁ ! నిరంతర సురక్షితంబగు మనఘోషంబునకు చానిల మెకంబు లెట్లువచ్చి నవో కదా. ఆభీరకుమారులారా ! మంచినది. మీరు ఏడ్చొనుఁడు.

గోపా-చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచువ్నారు.)

మధా-తండ్రీ. మనవేట సైన్యమునుతీసికొని నేనుపోయి యామెకములనెల్ల సంహరించి వచ్చెద. ఆజ్ఞ యొసంగుఁడు.

రత్నా-పుత్రా. నీవాలంబుచే త్రాంతుండనై యున్నవాడవు. గావున కొంతవడివ్రత మింపుము. వికారదా ! నీవుపోయి వచ్చెదవా ? నికారబాణక్షతుండగు శ్రుతకీర్తిక వేటసలుపజాలఁడు.

సుధా. తండ్రీ, లీలావిహారాగము వేటకుఁబోవ నాకు కాంక్షమిక్కుటముగాఁ గలిగి
యున్నది. దయచేసి యాజ్ఞ యొసంగుఁడు.

రత్నా-కుమారా !

క. మునునీ వెన్నఁడు నెఱుంగవు

ఘనమృగసంక్షీర్ణ మైన • కాననమునఁ దెం

వునఁజేసి వేటలాడగఁ

దనయా నామాటవినుము • తగదటమోవక.

సన్యా-రాజా ! మహాశూరుండగు నీపుత్రునిచేఁ గాని యీ కార్యంబు చక్కఁబడ
నేరదు. కావున సంసేహింపక నాజ్ఞ యొసంగుము.

రత్నా-స్వామీ !

క. పుత్రులకలిమియె తలపఁగ

ధాత్రీమణులకు నతులి • తంబగునెరి న

త్పుత్రులు లేకను శశిబో

రాత్రినలెఁదోచు నృపుల • రాజ్యములెన్నక.

కావున కులభూషణుండగు పుత్రుని నెడబాఱఁజాలక నేరిట్లుదలంతుమంటి.

సన్యా-రాజా ! పురుషుఁడెప్పుడు నేకవిషయవ్యాపారపరాయణుఁడై యుండఁజనదు.

అందువలన జిత్తవైకల్యంబు సంభవించును. పిమ్మట కాలవఱిగనంగాని గంగా
నమ్మెన పట్టడునట్లు చిత్తముచెడిపోవ నెట్టివికారములైనఁగలుగకమానవు.

రత్నా చిత్తము. స్వామీ, చిత్తము.

సన్యా-రాజా. ఇంతియగాదు. సంశయదోషములవలన జిత్తముతోఁభించును. రాజ్యతం
త్రయులలోఁగాని తదితరవ్యాపారములలోఁగాని చిత్తమునత్యంతముఁబడించినచో
నయ్యది బహువిధగ్లానులకు లోనైయుండుటవలన వ్యాధికి తావలంబగు;మఱియు
చిత్తమును తదేకాగ్రతగా నెప్పడునుఁ బ్రవృత్తిల్లఁజేయఁగూడదు. భక్తివిష
యంబుననే చిత్తముకాగ్రతమభరియించును గాని లాభివిషయంబుల భరిం
యింపనేరదని తెలిసికొనుము.

రత్నా-చిత్తము, స్వామీ, చిత్తము, మీరు చెప్పెడివన్నీయు వేదవాక్యము లనుటకు సందియంబులేదు.

సన్యా-రాజా ! దేవోతోగ్యమునుగోరు పురుషుండెపుడును విశ్రాంతిలేని వ్యాపారము నందు ప్రవేశిల్లఁగూడదు. అట్లని శరీరపరిశ్రమం బుజ్జగించి చిత్తము నతిలోల త్వమునందును బ్రవేశింపఁ జేయఁగూడదు. విశ్రాంతియనగాఁ జిత్తమునకు తానాహుఁ గలిగించుట. కొన్నివేళలయందు శరీరసాధకమువలనఁగూడ చిత్త ముత్సహించుచుండును. కావుననే పెద్దలు మృగములవేటాడుటయు పక్షివిహారంబులును జైత్రీయాత్రలును రాజులకర్వ భర్తృములని వక్కాణించిరి.

రత్నా-చిత్తము, స్వామీ, చిత్తము.

సన్యా-రాజా ! నీకుమారునన్నింటికిని దూరునిగాఁజేసి చిరకాలమలముంచితీవి కదా, వానిచిత్తము చలించినదనుటకుఁ గారణము వెదుకవలయునే.

ఉ. కూరిమిఁ గన్నపుత్రుఁడని ♦ కోరికలన్నియుఁ దీర్చుచుంటున్నా,
మారుగ రాచబిడ్డనుకు ♦ మారుని మారసమూననుందరా
కారుని నీకుమారకుని ♦ గాసిలఁజేయఁగఁ బండిగంబునన్
గూరితనుంచగాఁదగునె ♦ కోపము పాపముకాదె భూవరా.

రత్నా-స్వామీ, సత్యము, సత్యము. అంత తటస్థించునని నేనాదిగురైలుంగఁ జాల నైతి. దేవరవారి కటాక్షమువలన నాపుత్రుని చిత్తమిపుడెంతయుఁ జక్కంబుడి నది. నేనింక ధన్యుండనయ్యెద.

సన్యా. రాజా ! ఇప్పుడు నీకుమారరత్నంబునకు వేటకు బోవన్డు చెప్పితివేని యా తండునిరుత్సాహియ్యెడు.

రత్నా-స్వామీ ! మీరట్లు నెలవిచ్చుచుండిన నేనేమి మనవి చేయుదును, మంత్రిని (అని కుమారునితో) పుత్రా !

మహాస్థగర.

బలశౌర్యోదగ్రమూర్తుల్ ♦ పలుపురుభటులున్ ♦ బర్విభుద్ధాదిశస్త్రం
బులతోరానీపుత్రాణం ♦ బునుదొడిగివడిన్ ♦ బోయియారణ్యసీమన్

గలయక వేటాడుమెంతోఁ గాంతుమెకములన్ • ఖడ్గభల్లూకపాళికా
జలమొప్పుకజంపిసంధ్యా • సమయమునకురాఁ జాలవే నీవుప్రతా
తండ్రి ! వేటకై పుచ్చే మైమఱచి సాయంసమయమున కింటికిరానోడించే స
హింపజాలజమి.

సన్యా-రాజా ! మేమింక మాయాశ్రమంబున కేగవము. (అని లేచుచున్నాడు.)
సన్యా-నారాయణ నారాయణ (అనిస్మృమించుచున్నాడు)

రత్నా- (గద్దెయనుండిలేచి) చిత్తము, స్వామి, దేవగవారి సందర్శనంబు తరుచుగ
లభించుఁగాక. (అనిసాష్టాంగ దండప్రణామంబాచరించుచున్నాడు.)

వికా- వికారదా ! మనవేటసైన్యమును కట్టయితంబుఁ జేయించి బయలు వెడలియ
ప్రమత్తులరై మెకముల వేటాడి మనఘోషంబును నిష్కంటకంబుగఁజేసి రండు

వికా- చిత్తము, చిత్తము.

(అని యందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

గద్య.

ఇది కీర్తిమద్వేంకట రమణకరుణాకటాక్ష వీక్షణాసారసమాసాదిత రసబంధుర

కవిత్వవైఖరీ ప్రవీణాపస్తంబసూత్ర కాండిల్యసగోత్ర పవిత్రహోత్వపల

కలకారణపరాకాక్షరవిమిత్ర వేంకటరత్న సుపుత్ర వెంకమాంబా

గర్భశక్తిసుక్తాఫల వివిధ విద్యజ్ఞసవిధేయ వేంకట

కృష్ణనామధేయ ప్రణీతంబైన రోహిణీ

సుధాకరవిజయంబును హుటకంబున

పన్యాంకము

శ్రీ రస్తు.

రో హి ణీ సు ధా క ర వి జ య ము .

స ప్ర మాం క ము .

(కొందఱు వేటగాండ్రితో సుధాకరవీకారదులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

వీకా. మిత్రయా ! చూడుము.

బంధురవృత్తము.

కనుగొను ముదమున • గరినికరముచే • గల్పితబృంహీతనాదమలన్
దనివిసనక నెఱ • దవితరుగుడో • ర్దగ్వసముద్భట సింహములన్
ఘనముగఁబికకుల • కలరుతములు ని • క్కంఘగ నెల్లెడఁజెల్లఁగని
స్వసముభయదమయి • వలెడునిటభూ • పాలక సల్పము వేటవెనకన్.

ఈయరణ్య మెంతమృగసంకులంబై యొప్పుచున్నదో చూడుము.

ద్విరదగతిరగడ.

రాజవరకంటె నా • రంగముల రంగముల
వాజులనుఖడ్గశర • భంబులమదేభముల
పొంచికనుఁగొంటె యెను • బోతులనుబోతులను
కొంచకఁజరించుమసి • కోతులనుగోతులను
నాగరికచూడుపు • న్నాగములనాగముల
లోఁగనలిచేగుభ • ల్లూకములులూకముల
తీవిగనుదాటుకం • తీరములయారముల
కావరపుచారలమె • కంబులనినాదముల
ఘోరమృగసంకులవి • ఘూర్ణ మగునట్టికార
తారమిడిచూడుపువ • తనయకడువేడ్కన్.

సఖా ! ఇచ్చోట నీవేంటి చతురత్వమును ప్రాపవలయును.

సుధా-మిత్రీమా ! నీవు సంతేసియనటుల వేటాడెదఁజూడుము. (అని పూజ్ఞోత్సాహంబై భటులతో) భటులారా ! మీరందఱు నలుదిక్కులకేగి మీమీ యార్భాటుబుల నివ్వనసత్వంబుల నెల్ల నీదిక్కునకుఁ బెదరింపుఁడు. నేనీటవానినెల్ల వేటాడెద.

భటు-దేవా ! మేమందఱ మొక్కసారిగ నలుదిక్కులకేగిన మిమ్మును దిరుగఁ గలిసి కొనుట దుష్కరమానేమోయని సందేహించుచున్నారము.

విశా- భటులారా ! మీకట్టి సందియంబువలదు. ఆకనఁబడెడు పటవృక్షముక్రింద మీకై నేదియుండెదము. సూర్యాస్తమయమైన తోడనే మీరలవోటకురండు.

భటు-దిత్తము (అని సుధాకరునితో) దేవా !

పంచదామరము. హాళాహాళిఁగడంగిపోయి • యార్భటుల్ ప్రచండకాహళధ్వనుల్ నభంబుభూమి • హరిగహ్వరాంతరంబులంబ్రీతిధ్వనుల్ చెలంగ • భూరిసత్వజాతులకాభళాభలీయనంగభీతి • బాఁజిదోలమే వెనక.

(అని భటులందఱు నలుదెఱంగుల నిష్క్రమించుచున్నారు.)

విశా- రాజకుమారా ! చూడుము.

భాస్కరవిలితవృత్తము.

అల్లవెకనుఁగోను మీపులుసున్ సేసి • హంబులుకరభములునునారిణింబుల్
పెల్లుగనవెదరియించెడుఁజూడా • భీకరమగుమదగజములుదుప్పుల్
కొల్లులుగనుజెలరేగెడుఁగానన్ • గొబ్బుననిటుఁజనిపనిపడిభూపా
భల్లముకరమునఁబట్టుమునీకన్ • బాతుడుమెకమలఁబడఁబొడుంగన్.

ఇప్పుడే నీవిలువిద్యానిపుణత్వంబును బొలివోవనీకనియ్యెడ సంభ్రమంబుగఁ బఱుతెందుదుప్రమృగంబులనెల్ల ఖండింపవలయును.

సుధా-మిత్రీమా ! ఇదిగో నాభుజబలతోత్సాహ విశేషములా జూపెద. చూడుము.

(అని గొనయంబు సారించి విల్లెక్కిడి)

ను, ఇదెనివిచ్చటఁ జూచుచుండుమలను • త్రేభేంద్రయాగంబులన్
దుడముట్టించెదన్యాఘ్రుసింహములద్రుం • తుక ఖడ్గశార్థులదు

రక్తదళల్లాకముల స్వధింతుభయదా • రణ్యంబునేనిందు
ముక్తదమందఁ జరియింతువేటతమినే • ర్పుకబెంపువాటింపుచుకా.

(అని నలుదిక్కులకు బాణంబులంబఱపి) సఖా ! చూడుము.

ఉ. అల్ల దెసింహమొక్కనిశి • తొంబకసంహతిఁగూలె. దుప్పులుకా
భల్లుకముల్వడికలయఁ • బాతెమభీతిని; నాదుతీవ్రమా
భల్లములంటదాక శర • భంబులువ్యాఘ్రములంత మొందెడుకా
దొల్లెడునేదుపండులుప • డుకహరిణంబులుచూడుమెల్లెడకా.

[అంత సన్యాసి ప్రవేశించుచున్నాడు]

సన్యా-బలె ! రాజకుమారా ! నీవిలువిద్యా నిపుణత్వంబునకు మెచ్చితిని. క్షత్రియజాతుం
డవైనందునకు నీక్షాత్రవంతమును నింద్రావ్రకటింబితివి విహ్వ!

చ. కడగివనంబునందిరుగు • గంధగజంబులసింహాపంక్తులకా
నడయక నీదు బాహుబల • దర్పముఁజూపి శరాగ్నికీలలకా
గెడపితివీపు వేడ్కపులి • కికా బులి పిల్లయెపుట్టుఁగాని బ
ల్విడిఁదలపంగ నెయ్యెడల • లేడిజనించునె రాకొమారకా.

ఐతాన ! వేటతమకంబుచే మైమఱచి శరీరశ్లేశంబుల గణింపకయు నిర్దళభూచార్తశ
విజృంభణోత్సాహంబుతోయిల్ల నుపవనవిహారంబుల నీభయదకాంతారంబునం
గుమ్మరుమంటివి. నీవతిశ్రాంతుండనైతివి కాఁబోలు. ఇంచుకపిషి నీపిదటపృక్ష
ముక్తింప విశ్రమించి పిమ్మట పునర్విజృంభణంబునకు మొనయుట లగ్నకదా.
సుధా-స్వామీ ! దవ్వుల నొకజింక నాహ్వాయముఁదర్శయు నాకర్షించుచున్నయది.
దాని నాధనమున కాఖరుకబళంబుగ నర్పించివచ్చెద.

సన్యా-మంచిది జింకవేటలోనేకదా వేటచతుఃత్వము పూర్ణముగాఁ బ్రకటికృత
మయ్యెడు.

విశా- మిత్రమా !

తే. గీ సంజకెంజాయలెంతయు • జానుమీరె
పక్షులన్నియుఁ దమముక్క • పట్టెఁ జేరె
క్రూరవనసత్వములంతమ • గుహలవిడిచె
తమకమడగించికొమ్మింక • తరలింపమా.

ఇదియునుగాక ,

చ. మఱచి తైత్ర్యంధ్రియానలఁ గు • నూరకసాయమువేళకింటికిఁ
మఱువకరమృతంచుబలు • మారు ప్రియోక్తుల బుజ్జగించుచున్
గఱపియెకాదెపంపెనిను • గాననసీచునువేటలాడనా
తఱిగడవంగఁ జొచ్చెనిక • తాళుమా పోదమురమున్మీటికిఁ.

సుధా-సఖా ! వికారగా ! చూడుము.

చ. చెవులనునిక్కి బెట్టుచును • జేతికిఁజిక్కినయట్లజాయుచున్
వివిధగతుల్ జరించుచును • భీతిలిజూచుచు చంగుచంగుచన్
దవుదవుదాటుచుండుహరి • యంబునకెంతయునాదు చేపచా
చవిఁదెలియంగఁజేసెదను • శాతశరంబులఁజూడుమిత్తటికె,

(అని యాహరిణంబు వెంటఁబరుగిడుచున్నాడు.)

విశా- సఖా ! సఖా ! సుధాకరా ! నిలుపుము (అని కూడనుట్టిదట్టుకొని.)

ఉ. వారకదుష్టనత్వములు • వావిరిక్రమమ్రుచుండె కెంపుసాం
సారెడుపశ్చిమంబునఁగు • జానశివచ్చనికాంతిఁతోడబం
గారపునీరుఁబోసినదొ • కాటపురీతి వెలుంగుచుండెఁజెం
పూరగఁబోకు మస్తగిరి • నొందెనుకలజహితంపుచూడుమి.

సుధా-విభ్రమా ! వెంటనే మగలిమిచ్చెదను- అనిగో నెంత తిరుగ సమీపమునకే వచ్చి
యున్నది (అని మరల పరుగిడు చున్నాడు.)

విశా- అన్నా ! రుచినికి వేటకముక మంపాకంకి కధికి మగుచున్నయది. ఇంక నెట్లోగదా.
నేనును నానివెంటనే పోయెద.

(అని విశాకమఁడు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

సన్యాసహస్త్వి ! విశాకమనిగఁడ లోబఱచుకొని పదభ్రష్టుఁడైన ముందనిపితినికదా.
ఇంక నాప్రయత్నిమృతమంబుగా నెవ్వరెడు. అయిన నేనొక్క యువాయ
మును బన్నెద. అడ ! అనిగో సుధాకరుండలకి యొక చెట్టుఁద్రందఁ గూర్చుండి
యున్నాడు. (అని నిష్క్రమించుచున్నాడు)

సుధా- (స్వగతియు) అన్నా ! నేనెంతగురిగా తిరివిన నాహరిణంబును మరణంబు నొం
దింపఁజాలకైతినికదా. అహహ ! ఏమిదానిపడలాఘవి పృథ్వాదము. పాంథులకుఁ

తిరుగుడుబడుచుండు రంధ్రాన్నితలంబగు కుప్పెలోని దీపంబు కాన్పించిన యట్లు నాకు ద్యుక్తాద్యశృంబుగఁ గాన్పించుచు గతాగతవిలాస విహారంబుల నడియూ సఁ గల్పించి నన్నింతవరకు రప్పించి తుదకాచారిణింబు కన్పొఱంగె. నాసఖుండును పదభ్రష్టుండయ్యెను కాబోలు. ఒంటరినై నేనీనట్టడవిలోఁజిక్కితి ఇంక నెట్లోగదా. (అనియిటునటుఁజూచి) ఆన్నన్నా ఏమిచెప్పుమా. సన్యాసికూ రకర్తృబని తలంపక వారుంబునెట్లు విశసింపు చుండెను. ఈతని చర్యలంబట్టి చూడనొకకపటవేషధారివలెఁ గాన్పించుచున్నాడు. వీని నిజస్థితి యెట్టిదియో తెలిసికొనకలయును. అదిగో. యాతండ్రిటులనేవచ్చుచున్నాడు.

(అంత సన్యాసి ప్రవేశించి)

సన్యా- (సస్మితముఖుండై) ఎత్సా ! హరిణంబుచిక్కనే?

సుధా- (మహాకోపముతో) అరేమూర్ఖా!

ఉత్సాహ. కపటవేషధారి క్రూర ♦ కర్తృమేలఁజేసికో

చెప్పుము తిప్పనియైనవాడు ♦ జీవహింసఁజేయునే

విషిసమందు దిగుగునాజి ♦ విశసనంబొనర్చఁగా

నిపుడుకారణంబదేమొ ♦ యేర్పడన్వచ్చింపుమా.

క. నీనటనలఁ జూడగ నను,

మానముతో చెడుమదియ ♦ మానసమునఁ దిరి

పూనివచ్చింపుము నీనిజ,

మైనచరిత్రంబదేమొ ♦ యఖిలంబువశిన్.

చ. కలతెఱగంతయుం డెలుపఁ ♦ గావలె నీనిజనామమెట్టిసో

దలపఁగనీనివాసవసు ♦ ధావరమెద్దియొ దానినేలుచున్

విలసిలురాజెవండో యతి ♦ వేషముఁబాల్చితివేక్రియార్థమో

పలుకుము నాదుఁమోల నిను ♦ బట్టివధించెదఁ జెప్పకుండినన్.

(అనివరలొని కత్తినిపైకిదీసి ఝులిపించుచున్నాడు)

సన్యా-రాజాశ్రీజా ! కొంతింపు. నాసంగతి సకృశ్చిముఁ చెల్లెదవినుము.

ద్విపద.

నృపసుమారవినుము ♦ నీమేలుకోరి
 నెపములఁగల్పించి ♦ నిన్నుపాంచాల
 దేశంబునకుదోడి ♦ లెచ్చెదనునుచు
 నాశలఁజెందియా ♦ హారనిద్రలను
 బాసినిగోరెడు ♦ పద్మాయతాక్షి
 భాసురదక్షభూ ♦ పాలవరేణ్యు
 కూతురు రోహిణి ♦ కోమలికేను
 బ్రాతిగనెన్నియో ♦ బాసలనిచ్చి
 సాగరంబునవచ్చి ♦ శ్రాతుండనగుచు
 మగధదేశంబున ♦ మఱచినిద్రింప
 ఖలుడైనరాజుశే ♦ ఖరనృపాధముడు
 చలముననకజెర ♦ సాలబంధింప
 వినిరోహిణీకన్య ♦ వేగంబవచ్చి
 ఘనముగాఁ జెరముక్తి ♦ గనఁజేసిపోవ
 నునుకొనియతివేష ♦ మును బూనినిన్ను
 గొనిపోవవచ్చితి ♦ గోరికమీర.
 చిత్రసేనుడనేను ♦ చిఱులేకాలమున
 యాత్రలసేయంగ ♦ నరిగితిమున్న
 చెన్నమీరగనన్ను ♦ చేరిసోదరుని
 కన్నమన్నించెడు ♦ కలికియవస్థ
 జూచియోర్వగలేక ♦ చోద్యంబుగాను
 లేచివచ్చితిగాన ♦ లెమ్మువేరమ్ము.

మిత్రమా ! ఈలేఖనుఁ జూచికొనుము (అని యొక లేఖను చేతికిచ్చుచున్నాఁడు.)

గుధా. (ఉత్తరమునుఁజూచుకొని) ఓహోహో! మిత్రమా! చిత్రసేనా! నామనోహరి
 ప్రియులైనవారందఱు నాకునుప్రియులేయని నమ్మియుండుము ఇపుడు స్వ
 యంపరమును జాటింపనేల ?

చిత్ర. మిత్రమా! దారుణకాత్రీవపుత్రుండవగు నీవాకోమలాంగి చెంతకు స్వయంవశో
పాయంబునదక్క వేటొండువిధంబున నెట్లుజేరఁగలిగెదవు? అరిమణిమణి
నీతోఁజెప్పుమన్నవిధముఁ దెల్పినవినుము.

చ. వలపునహింపఁజాల నన ♦ పాయసుఖంబు ఘటిల్లఁజేయఁగా
విలసిలునీముఖాంబుజము ♦ వేడుకఁజూపస్వయంవరంబునే
గలయగఁ జాటితంచు కిను ♦ కన్మదిమానక నాదుచెంతకుఁ
నలలితలీలవచ్చినను ♦ చయ్యనఁజేకొనుమీ మనోహరా.

సుధా. మిత్రమా! స్వయంవరంబున కందరువచ్చియుండిరా?

చిత్ర. సఖా! ఈపాటికందరును వచ్చియేయుందురు. మనసుకూడ శీఘ్రముగఁ బోవల
యునురమ్ము.

సుధా. మంచిది కాని సఖా! నీవాఘోటకంబునట్లు విశేషించినకారణంజేమి?

చిత్ర. మిత్రీమా! మనలనరయ బయలువెడలురాజభటులకు మనము క్రూరవనసత్వంబుల
వాతఁబడితిమనే దుర్భాగిని గలుగఁజేయుటకట్లు జేసితిని. ఇంక మనకు
వెనుక వెరపేమియులేదు.

సుధా- బలే, చిత్రసేనా ! నీబుద్ధివిశేషము నేమనికొనియాడుదును. పోవుదమురమ్ము,
చిత్ర-సఖా! ఇప్పుడే మనమిటనుండి బయలువెడలుట బహుదుర్ఘటము చూడుము,

ఉ. దిక్కులతెల్విమాసె మృగ ♦ లీచనినాదములుం జెలంగెడుకొ
జిక్కుగనంతటకొ గటికి ♦ చీకటికృష్ణులు భీకరాటవికొ
గ్రక్కలునఁ బోవగామనకుఁ ♦ గన్నులుకానఁగరావుగాననీ
చక్కిని నిద్రఁజెందుదము ♦ సమ్మతివేకువఁబోదమెమ్మెయికో,

సుధా- మిత్రమా! మనముభయము నొక్కసారె నిద్రొంగూలిన క్రూరమృగంబులచే
హానిసంభవించెడు. కావున నీవునుండుపరుండుము. నేను మేల్కొనియుండెద

చిత్ర- సఖా! నీవుకాంతుండవై యుంటివి. ఇంచుకవడి నీవునిద్రింపుము, నేను మేల్కొని
నియుండెద.

సుధా-మిత్రమా! అట్లుగాదు వినుము .

క. మునునీవు మేల్కొనంగా

నెనయగనొంటరివియకాదు ♦ వేమేల్కొన్నా

మనిసిజండు పంచశరములఁ

గొనియుండెడునాకు సుప్తిఁ ♦ గొనువీపుమునుకొ.

చిత్ర-అటులైన రాజకుమారా! నీవుబహుజాగ్రతఁగలిగి యప్రమత్తుండవై మేల్కొని యుండుము. నేనాపటవృక్షముక్రింద నించుకవడి నిద్రించెద. (అని నిష్క్రమిం చుచున్నాడు)

సుధా- ఓహోహో తూర్పున చంద్రోదయమగుచున్నది.

సీ. హరిదబ్బవదన ల ♦ సంతపథంబను

రంగంబునను తిమి ♦ రమనుతెరను

మెల్ల మెల్ల గదింప ♦ నుల్లాసముగనందు

రాత్రిశైలూపిన ♦ రాగఫాల

భాగంబుఁబదపడి ♦ వదనంబుచూపట్టు

కరణిరేఖగనాదిఁ ♦ గానుపించి

పిదపబింబముభాతి ♦ నొదవిప్రాకృతిగర్భ

శుక్తిముక్తాఫల ♦ స్ఫూర్తియనఁగ,

తే.గీ. కలువనెచ్చెలులకునోము ♦ కల్మీయసఁగ

తమ్మివిరిబోలులకుచక్క ♦ దంపతులకు

గుండెజల్లన నుదయాద్రీ ♦ కుహరమునను

విరహులనువేపచందుండు ♦ వెడలెచదల.

అన్నా. నేనీ మోహభరంబు నెలుపైరును. విరహజనపీడన దోషకరుండగుటనేకదా

వీనికి దోషకరుండను నామంబు సార్థకమయ్యె. మఱియు

తే.గీ. కలశవారాశిఁదనతోడఁ ♦ గలిగెనట్టి

బాడబంబునుగొనివచ్చి ♦ పాంథహృదయ

మర్మములనెల్లదహింప ♦ మత్సరమున

నేచివెదఁజల్లుచుండెరే ♦ యెండమిపను.

ఉ. ఎప్పుడు తెల్లవాఱునో ము ♦ దీప్తితముల్ నెరవేరునట్లుగా
నెప్పుడు నాదుమిత్రుడును ♦ నేనునుగూడిప్రయాణమైపురి
దప్పక జేరగలదమొ ♦ తద్దయుగోకలూరవేడ్కమై
యెప్పుడునారమామణిని ♦ హెచ్చుగఁగూడిసుఖంతునోకదా.
చ. ఎలమినిరాజసౌధమున ♦ కేగిన నక గనిసంతసించియా
కులుకుమిటారిమిట్టచను ♦ గుబ్బలఁగొఁగిటనాదరించునో
పలుకక నన్నలంతునిగ ♦ భారనజేయునొతన్నుబాసి నే
మెలగితి నరచుకోపమున ♦ మిక్కిలిదూఱునొ నిష్ఠురోక్తులక.

నామదృష్ట మెట్లున్నవో తెలియరాదు.

(అంత చిత్రసేనుడు మేల్కొని లేచివచ్చి)

చిత్ర- అన్నా! మిత్రమా! నీవతిత్రాంతుండవయ్య నిందుకైన నీద్రాశెందకుండితివికదా
ఉ. ఈయెడవేగుచుక్కయున ♦ యిచ్చెగుటినిములెక్కికొక్కురో
కోయని కోడిపుంజులును ♦ గూయఁగసాగె మరుత్తిశోరముల్
హాయిగవీచుచుండెనువి ♦ హంగకలన్వనముల్ చెలంగెనే
మోయినఖండ! చూడుమరు ♦ ణోదయమయ్యెనుదూర్పుదిక్కునన్
ఎంతపనిచేసితివి. చూడుము.

ఉ. కైరవముల్లుసింగె దమ ♦ కంబున దమ్ములుసంతసించెడక
దారలదృశ్యమయ్యెదివి: ♦ దన్దయుఁజీకటులూడె ప్రాశస్తీ
నారసనేత్రనెన్నుదుటి ♦ చక్కనికుంకుమబొట్టునాఁగ సాం
పూరెనుగెంపుచాయలకు ♦ ణోదయకాలమునందు బ్రాక్షిశక.

సుధా- మిత్రమా! మన ప్రయాణంబున నీదిను లేచియని లెంచెద చూడుము.

ఉ. భూసతిరేయియంతయును ♦ బొల్పుగనాధునిఁ గాంచ కార్తయై
వేనటఁజెందు లేమవలె ♦ విన్నతినంబునమంచుకొంగుచే
గాసిలుమోముఁగప్పికొని ♦ కంజహితుఁ గనలేకన్నేదా
భాసిలునప్రభాతిమున ♦ భానుసమాగమనోత్పకాతియై.

అన్నా ! నన్ను విడనాడి నాసఖుండగు విశారదుండెట్లు కలగుండువడుచుండునోకదా
చిత్ర- మిత్రమా ! నీవుచేసిన ప్రభాతవర్ణనయుక్తముగా నున్నది. ఈసమయమున
జూడుము.

చ. నినునెడఁబొసినంతల ము ♦ నింగినదక్షకుమారిరోహిణీ
యనుపమగాత్రీనేత్రయుగ ♦ మందలియశ్రులమాడ్కినోష్వపం
బినకమసీయహైమజల ♦ బిందువికేర సరోగుహాత్ములన్
నినుచెలికోరునట్టులిల ♦ నీరజబాంధవుఁజూడఁగోరెడిన్.

మిత్రమా ! విశారదుండిపాటికి పాంచాలదేశముఁజేరి మనరాకఁ బ్రతీక్షించుచుండెడు
మనముకూడ పాంచాలదేశమును సమీపించితిమి. శీఘ్రముపోవుదమరమ్ము. అది
గో సూర్యోదయమగుచున్నది. చూడుము.

చ. కలువలదాయ కుక్కుభని ♦ కాయముతొట్టలఁడాయచీకటుల్
బలువిడివాయ పట్టులెడఁ ♦ బొయుచుఁగూతలుకూయ గీపికా
కళికలకాంతిమాయ నల ♦ కంజములన్నికసింపఁజేయపాం
ధులుతమబాటరోయ నదె ♦ తోచెడుప్రాజ్ఞుగశృంగమందునకా
సుధా-ఓహహాహా ! మిత్రమా ! హిమబిందుసంగోహ పూరితంబగు నాపుష్పనళంబు
లెంతమనోహరముగ నున్ననోచూడుము.

(అంత విశారదుండు పరివేశించి)

విశా- సఖా ! సుధాకరా !

మ. అమితౌత్సుక్యతనిన్ను గోరుచెలి నే ♦ త్రాబ్బుంబులంబొల్పున
త్యమలీభూత ముదాగతాంబుకణనం ♦ తానంబులొనఁగ నా
సునుజాతంబుల మంచుబిందులలగున్ ♦ జోద్యంబుగా ప్రాప్తాన
త్యమయంబగున నుద్భ్రమద్భ్రమర సం ♦ జాతప్రేక్ష్యంబులై.

మిత్రమా ! నన్నుమాయచేసి పోదలంచిలే?

సుధా- సఖా ! మనలొద్దకి నీచిత్రసేనుడే మాయచేసితిచ్చెను. నేనేమియునెఱుంగను

విశా- ఏమీ? నాడు మనలోఁగూడ కారాగృహబద్ధుండై యుండిన చిత్రసేనుండి
తండెనా?

సుధా-చవున.

చిత్ర- మిత్రులారా ! మనసు పట్టణము సమీపించితిమి. నిఖిలదేశాగతులగు మానవేంద్రులు స్వయంవరమహోత్సవసందర్భవ కుశూహలులై యెల్లువోవుచున్నారో చూడుడు.

కుఠా-సఖా ! చిత్రీనేనా ! ప్రత్యర్థులమగు మనమెల్లు బాహుటంబున బారిశేర గలిగెదము. ఇంతియేగాక.

ప్రగ్ధర.

భాసుండాకాశ వీధిన్ • బ్రబలుచు వెలుగన్ • బాంధులాయెండొక్కర్వం
గానోపన్ జాలకన్ వృక్షములదరికిబో • గానవేచెట్లనీడన్
నానాగోవ్రాతమెంతో నవసియుదకపా • సంబుఁగాంక్షించుచుండెన్
భూనానోత్తంసకంటే! ప్రభుఁగులు మెకమున్ • పొమ్మచున్ గూర్లదూతెన్.

కావన

ఉ. కాలమతిక్రమించెమన • కాళ్లునుబొమ్మలుపొక్కెన్ నెత్తియున్
గాలుచునుండెమింటదిన • నాధుఁడు కాలగవేదియెండొబో
జాలముగాననొక్కనిము • మంటిటవృక్షపునీడలందుభూ
పాలకవిశ్రమించిపిన • పన్ బురిలోనికి బోవగాదగున్.

చిత్ర- రాజమహారా ! సిపాసాపీడితులమైయున్న మనమీమజచ్ఛాయలవేక్షించితిమేని శోషాగతుల మయ్యెదమేమోకదా.

విశా- చిత్రీనేనా ! దవ్వులనొక జలాశయంబుండవిచ్చునని తలంచెద. ఏమన.

ఉ. నిల్కిడలేక సౌరభము • నించెడు వాయుప్రపద్యగర్భకిం
జల్కములందుఁజల్కముధు • సారముగ్రోలెడు తేంట్లఘోషాకృతుల్
చిల్కలుకూడిపండ్లదమ • చెంచుపుటంబులఁజీల్చి మెక్కుచున్
బల్కెడుపల్కులుండెనుపు • ప్రాణసఖా! కమలాకరస్థితీ.

కావన, మనమటకేగి యందలి నిర్మలాదకపానంబుచే నేడదే సిమ్మట పృచ్ఛన్న వేషంబుల ధరించి బలులువెడలవలయును.

చిత్రీ-మంచిది. మీరలులనే తేయుఁడు. నేనునుచుబోయి మిమ్మునుగౌరవింపఁదగు ప్రయత్నంబుల జరిగించెద. (సుధాకరునితో) మిత్రీమా ! నీవు ధరింపవలసిన వేషము నీరేఖానేయున్నది. చూచితినుము. నేనుపోయివచ్చెద.

[అని చిత్ర సేతుడు నిష్క్రమించుచున్నాడు.]

సుధా- మిత్రమా ! మనముకూడ బోవునమురమ్ము. స్వయంవరమహోత్సవము పొరం
భమయ్యెడు.

విశా- మంచిది. (అని సుధాకరవిశారదులు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

[అంత దక్షమహాశాజు మంత్రియైన మారుతీయు బ్రవేశించుచున్నారు.]

దత్తు- మంత్రి శేఖరా ! స్వయంవర మహోత్సవంబునకు మనచే సాహాయమానులగు
మానవేంద్రులందరు వచ్చియుండిరా ?

మారు- వేవా ! వినుండు-

ఉ. చోళపురాధినాథుఁడును ♦ జోష్పడమాగధభూవరుండునే
పాళిన రేంద్రుఁడొంధ్రపతి ♦ పొండ్రుమహీధవుఁడంగవంగభూ
పాళవరాటతొంకణస్య ♦ వాలురువచ్చిరిసింధుదేశభూ
పాలుఁడుసింహభావనిప ♦ వర్ష్యుడురావలెభూపయింకిటన్.

దత్తు-అటులైన, మారుతీ ! నాకుమారీమణి నలంకృతురాలునిగాఁజేసి లోడ్కొనిరా
పుట్టాంగనా జనంబుల నంపుము.

మారు-చిత్తము (అని మారుతీ నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

దత్తు-నేనుగూడఁబోయి యావచ్చెడు రాజలోకంబునెల్ల సమాదరింపఁజలయును, అయిన
మందుగ నేనుగొపురంబునకుఁబోయి నాకుమారీమణి చిత్తము స్వయంవరా
యంత్రంబై యుండెనోలేదో తెలిసికొనివచ్చెద. (అని దత్తుఁడు నిష్క్రమించు
చున్నాడు)

(అంతలోహిణీమాధవులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

మాధ-సఖీ ! ఉద్యానవనంబులో నిర్దయురాలవై నన్నొంటరిగ విడనాడి నీవెటకేగితివే?
రోహి- (తలవంచుకొని యూరక్షన్నది.)

మాధ- నీనెఠనెరజాణవే ప్రియసఖీ. మగధదేశాధిపతియగు రాజశేఖరుని ప్రేకంగీక
రింపనట్లభినయించుచు సంతరంగంబున వానిపై నెఠయసురాగ పూరితురాలవై
యుంటివే నెచ్చెరీ.

రోహి-సఖీ ! రాజశేఖరుని పరింప నామనంబెన్నడు నిచ్చగింపదు.

మాధ- సఖీ ! కల్లబొల్లిమాటలచే నన్నేల మాయచేసెనవు. నీమధ్దుటుంగరి వేమయ్యె
నో నిజము చెల్పుము.

కోహి-నామద్దుటుంగరము నాజీవితేశ్వరునియొద్దనేయున్నది.

మాధ- సభీ ! నిజముచెప్పితివి. నీహృదయమును హరించిన పుణ్యాత్ముడే నీయుంగరమును ధరింపవర్హుడు. అట్లుగుట నేటికిరాజశేఖరుండు సఫలీకృతమనోరథుండయ్యె కాబోలు.

కోహి-సభీ ! నీవట్లు పలుమారు రాజశేఖరునికేరు తలపెట్టిన నేను సహింపఁజాలరాజద్రోహుల కవటోపాయంబుచే నామద్దుటుంగరము కాలకర్మవశంబున నాతనిచేతఁజిక్కియున్నను నామనంతరణభీరువు సంగీకరింతుఁజాలము. ఇంకను నీవట్టి దుష్ప్రలాపంబులఁ దలంచినచో నాయొద్దనుండవలదుపొమ్ము.

మాధ- (నవ్వుచు) నెచ్చెలీ ! కినియకుము.

తే. గీ. తమ్మికంటిరొనీమనోం • తర్గతంబు
నీపుచెప్పంగవినఁగోరి • నిన్నునట్ల
మాయఁజేసితినేగాని • మగువమున్నె
యెఱిఁగియుంటినినీమనో • హరునినేను,

చెలీ ! నీమద్దుటుంగర మాతనిచేఁజిక్కిలేదు. నాయొద్దనేయున్నది. ఇదిగో తీసికొనము. (అని యుంగరమును చెఱికిచ్చుచున్నది.)

కోహి-(ఉంగరమునైకొని) సభీ ! కోపగించితివామేమి ?

మాధ- ప్రియసభీ ! ఎన్నడైన నీవైకోపగించితినే ? అదిగో మహారాజుగారిటులనే విచ్చుచున్నారు.

(అంత దక్షమహారాజు పరీక్షించి)

దక్షు-ప్రియార్థుడా ! స్వయంవరసమయంబాసన్నమైయున్నయది. సకలదేశాధీశులును వచ్చియుండిరి. కావున నీవలకృతురాలవై నీనెచ్చెలుగుగూడి యావచ్చిన రాజులొకంబున నీమహాకాంతుని తెలిసికొనిరమ్ము.

(అంతదమనుడు ప్రవేశించుచున్నాడు)

కోహి-(దమనుని వీక్షించి) ఓహో ! దమనా ! విచ్చితివా. కృతార్థుడనైతివికాబోలు.

దమ- రణీ ! పూర్ణకృతార్థుండనైవిచ్చితి. మీమనోభీష్టమింక ననివార్యంబుగ నెరవేరెడు మీరు నిచ్చలదిత్తులై యుండుదు.

దక్షు-దమనా ! మానసులొగా వచ్చెదనని చెప్పిపోయి నీవేల రడసితివి ?

దమ- దేవా! నేనిదివరలో నొకసారెవచ్చి మీకుమారీమణికి తగు చికిత్సలు చేసి మరల స్వయంవరప్రసాదమునకు యమ్మగారి పంపునబోయి వచ్చితి.

దత్తు- దమనా! ఎచ్చినీవేల నాకంటె బడవైతిని?

దమ-దేవా! దేవరవారి కళినశాసనంబునకుఁ దలంకి నేనుమీదృష్టిపథంబునబడజాలనైతి

దత్తు- (మందస్మితముఖుండై) దమనా! ఎట్లయినను నీకతంబున నాముద్దులగున్న సుముఖులైయున్నయది. కావుననిన్నక్షమించితి. (అనిరోహిణితో) బిడ్డా నీవుశీఘ్రంబుగ రంపలయుంజుమీ. (అనిదత్తుడు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

రోహి- దమనా! రాజశేఖరుండు స్వయంవరంబునకు వచ్చియుండెనా?

దమ- తల్లీ! ఆహంవేంద్రుఁడు సుధాకరునిచేమున్న పరాధంబునొదియునుడివో నిమత్సరంబునపునఁ సింహాశద్వీపంబుపై దాడివెడలి యచ్చట నాతనితో ఘోరయుద్ధంబుజేసి పరాజితుండై ప్రాణావస్థింబుగ వచ్చియున్నాడు.

రోహి-మేలు, దమనా! బహుభాగుఁడ జరిగినది. అయితే, భాస్వంతుని సంగతివారెవ్వరికైనఁ దెలిసియుండనారేమి?

దమ- తల్లీ! తెలియలేదు. ఆదిగోఁవకుశమణిమంజరులిటులనే వచ్చుచున్నారు. నేనాశ్శాసనంబునకేగెద. (నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

(అంతఁ వకుశమణిమంజరులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

మణి- తల్లీ! స్వయంవరసమయమైనది. మీతండ్రిగారు మీరాక కై నిరీక్షించుచుండెదరు. నీవలంకృతురాలవు కావలయును. పోవుపయరమ్ము.

రోహి-మంచిది. మాధవి! నీవుకూడరమ్ము! (అని వకుశమాధవిమణిమంజరులతో రోహిణి నిష్క్రమించుచున్నది.)

(అంత, దక్షమహారాజు, మారుతి, ఆనందేశాగతులగు మానవేంద్రులు స్వయంవరాస్థానంబును బ్రవేశించుచున్నారు.)

దత్తు- భూజానులారా! నేనునాభాగ్యవంతు ప్రభావంబున మీవంటిరాజ బృందంబు నొక్కచోఁగంటి. కృతార్థుండనైతి.

మానవే. రాజా! జగన్మోహనాంగియైన మీకుమారీమణి మోహలతాబద్ధులమగు మేమం దర మొక్కచో గూడియుండుటమ్మర మే?

దత్తు- ధరాధృతంబులారా! నాపట్టియిప్పుడేవచ్చి మీలోనొక్క భూవరకుమారుని వెరిం

చును. అప్పుడితరులైన మహేంద్రవరు లలుంగక వాత్సల్య భావంబుచే షధూ
వరుల నాశీర్వచింపఁ బ్రార్థించెద.

రాజు- రాజా ! మీతమాజారత్నము కులశీలవయోరూపంబుల నెఱింగి పరింఛనచో మేము
టులనే జరిగించెదము.

దత్తు- (మారుతితో) మంత్రిశేఖరా ! నాకుమారీమణియింకను రాకఁదడసె. కాకని
మేమొకదా.

మారు- దేవా ! ఆశోమలాంగిని దోడ్కొని వచ్చుటకు పుణ్యాంగనాజనంబుల సంపి
యుంటి. అదిగో దమనుఁడు నిటుల వచ్చుచున్నాఁడు.

(అంత దమనుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

దత్తు- (ద్రవ్యులదమనునిగని) దమనా ! నాకుమారీమణి పూర్ణాలంకృతురాలై వచ్చు
చుండెనా?

దమ-చిత్తము దేవా. నెచ్చెలులుదాను నిప్పుడే బయలుదేరి వచ్చుచున్నాడు.

మారు- దేవా ! అదిగో చూడుఁడు:—

తే. గీ. రిక్కచెలికత్తియలతోడ ♦ రేవెలుంగుఁ

గదియఁబోయెడు రోహిణి ♦ కాంతయనగ

మురియునరపాలలోకన ♦ నోక్రిహనాస్త్ర

మనగరోహిణి సఖులతో ♦ నదిగొవచ్చె.

(అంత రోహిణిప్రవేశించుచున్నది.)

దత్తు- (రోహిణిని ప్రియమారక్షా దగ్గరఁజేర్చి) ప్రియార్థ్రజా ! స్వయంవర సమయమై
నది. ఈవచ్చినరాజలోకంబునెల్ల నీవుభాగుగ వీక్షించి నీకిష్టము గలిగినవాని
ఐరించి వానిమెడలో నీవువహారమును గీలింపుము. (అనియొక పువ్వులదండ చేతి
కిచ్చుచున్నాఁడు.)

రోహి- (పువ్వువారమును గైకొని రాజసభ నవలోకించుచున్నది.)

దత్తు- మారుతీ! నీవుకూడఁబోయి ప్రత్యేకంబుగ నారాజునిరులనీరమామణిఁజూపిరమ్మ

మారు-చిత్తము- చిత్తము (అని యాశోమలాంగిని వెంబడించి) ఏకాక్షి ! చూడుము.

ఉ. వ్రాలున్నపాలమౌళిమణి ♦ రంజితపాదపయోజయుగ్మృడై

లీలగచందనాగరువి ♦ లేపనలన్బొలుపొందిజాళువా

మేలిపటంబుఁగట్టినెటి ♦ మించుతనుద్యుతినొప్పు పాండ్రభూ
పాలవరేణ్యుడీతడని ♦ వార్యపరాక్రముఁడాజి కోమలీ.

రోహి- (తనలో) ఈతండతిలోభియు గర్వసంపన్నుండునగుటచే వీనిజూడరాదు.
(అనితొలఁగిపోవుచున్నది)

మారు-రాజాననా ! వీనినిజూడుము.

ఉ. రాజితరూపమందునల ♦ రా జభిమానధనంబునందురా
రాజు శరీరకాంతినుడు ♦ రాజుఁ బరాక్రమమిందునంబికా
రాజును దానమందుయువ ♦ రాజును వైభవమందుదేవతా
రాజననొప్పునీమగధ ♦ రాజునుజూచితెరాజశేఖరున్.

రోహి-(తనలో) రణభీరువును దుర్మదాంఘుండునగు నీతండు కదనంబున పరాజయంబు
నొంది విచ్చినజీషచ్ఛవము. కావున వీని మొగముఁజూడరాదు. (అని కోపముతో
తొలఁగిపోవుచున్నది.)

మారు- కోమలీ !

మత్తకోకిల. పాల్గిమైగనుఁగొంతుశాత్రవ ♦ పంకజాకరదంతిభూ
పాలకేంద్రుఁడురూపనిర్జిత ♦ భావజండునువైభవౌ
ద్యేలుఁడాంధ్రమహీధవుండును ♦ దివ్యశీలియునైన నే
పాళభూపతిఁజూడువీరల ♦ పద్మపత్రవిలోచనా.

రోహి-(తనలో) అతిదుర్వ్యసనాసక్తులును రణభీరువులునగు వీరిని పరింపనామనంబిచ్చ
గింపడు. (అని తొలఁగిపోవుచున్నది.)

మారు- కమలాక్షీ !

ఉ. ఆయతకీర్తిచంద్రికన ♦ మావృతసర్వదిగంతరుండు శో
భాయతనత్రప్తచారుడన ♦ ఘాత్రక్రుండర్థిచకోరచంద్రుడున్
కాయజరూపసంపదలఁ ♦ గ్రాలెడుచోళపురాధిపాఘఁడో
తోయజనేత్ర ! చూడు మని ♦ దోర్బలనిర్జితవైరియీతనిన్.

రోహి- (తనలో) ఈతండు క్రూరుండును దుర్మయప్రవర్తకుండునగుటచే వీనిసేవంగీకరిం
పఁజాల. (అని తొలఁగిపోవుచున్నది.)

నూరు-లతాంగీ!

ఉ. వారిజమిత్రుడొనలుడొ ♦ వాసవుడొనలకూబరుండొయి
చ్చారతిజూడుమీతనివ ♦ సంతోడొకంతుడొనాజయంతుడొ
ధారుణిపైవెలింగెడును ♦ ధాకరుడొతెలియంగరాదహ
భూరినువర్జభూషణవి ♦ భూషితుడీన్యపపుత్తుడెవ్వరో.

ఏకాక్షి ! కిరీటమకరకుండలకేయూరహాటకాంబర మణిమయాలంకార భూషితులై
పృకాశించు నీరాజలొకంబున నీకిచ్చవచ్చిన వారెవ్వరో చూపుము.

కోపి-(తనలో) డెందమా ! త్వరపడకుము. త్వరపడకుము. ఓభగవానుడా! సంకల్ప
సంభవా! దాక్షిణ్యమూర్తివగునీవు వాచైకరుణించి నామనోహరుని చిత్తమును
నిష్కళంకంబుగ జేయుము. (అని సభికులందరుఁ జూచుచుండ సుధాకరుని
మెడలో పుష్పహారంబును గీలింపుచున్నది.)

(అంతదమనుఁడుప్రవేశించి)

దమ- సభాధ్యక్షులారా !

చ. విమలయశోవిశాలప్రథి ♦ వీవతులారా ! కనుండుపంచభూ
తములునుమీరునాక్షులుక ♦ దావనితామణిచిత్తచోరుమో
దముననుగాంచివీనియలు ♦ తొదగిలిం చెనువేడ్కబుప్పదా
మమునువధూమణిన్వరుని ♦ మత్స్యమూనకచెండ్లిగూర్చుడి.
[అంత సభ్యులందరు విఫలితమనోరథులై చూచుచుండ రాజశేఖరుఁడులేచి.]

రాజ- రాజా ! దక్షమహీధవా !

ఉ. ఓధరణీపయేలమము ♦ నోయ్యనఁబిల్వగఁబంచితీవురా
జాధమనీతనూజనుస్వ ♦ యంసరమన్మితచేతసింహళ
క్షౌఢవసూనుచేనిడిమ్మ ♦ పావచసంబులుపల్కియిల్లుపు
ధ్వీధవులందరికొబరిధ ♦ వించితివై ననుబోవనిత్తుమే.

ఉత్స- ఆ ! ఏమి ! ఎంతపనిజరిగెను ! (అని మహాకోపముతో పండ్లు పెట్టపెట్టగొలు
వను గద్దిమక్కి) ఓహోరాజా ! క్షత్రియులసాసనా ! యేమిరా, నీ

విల్లుక్రిందుమీదు వెలుంగక సాహసిందితివి ? ఇపుడు నిన్నేమి చేసెదనో చూడుము.

(అని సుధాకరుని జేయిబట్టుకొని యదలించుచున్నాడు.)

సుధా- (కరంబుదిగిచికొని కోపఘూర్ణమానతారకుండై పండ్లు పెటపెట గొలుకుచు).
ఓనరపాలకుల కలంకుతారా!

ఉ. త్రుల్లిపడంగ నేలనిదె ♦ దోర్బలవృత్తి నటించి నేడ్కనో
విల్లునుబూనియున్న పృథి ♦ వీవతులార ! రణంబులోమిముఠా
దెల్లగఁజేసిరాక్షసవి ♦ ధీగ్రహియించెదఁగన్య దంతికిఁ
చెల్లునె కేసరింగదియఁ ♦ జేరఁగచూడుడునాప్రతాపముఁ .

[అనిసభ్యులందరుఁ గలంగునటుల ధనుష్టంకారంబుఁజేయ రోహిణి మూర్ఛిల్లుచున్నది.]

దత్తు- ఓనర్వంసహాధ్యతులారా ! నాముద్దులపట్టి మూర్ఛాగతురాలై యున్నయిది
మీరలిట్లు మారణోత్సాహపరులై వీరావేశంబులఁ బ్రకటింపుచుండిన నీమె
స్రాగములనునిలుపజాలదు. కావునమీరిప్పటికిఁకాంతింపుఁడు.మీకు నమస్కరించెద
రాజ- మేమీనరాధముని సహరించినంగాని శాంతిబొందజాలము. (అని వీరావేశంబున
గొనయంబు సారించి విల్లెక్కిడి, సుధాకరుని డగ్గర) ఓతోరి మానసాధమా!

ఉ. నీవెటకేగెదింకధర ♦ ణీవరులందరుజూచుచుండని

న్నేవిధి నైన నేనునమ ♦ యించెదచంపియుఁబొట్టఁజేల్చినీ
ప్రేవులఁదాల్తునాయఱుత ♦ వెచ్చనినెత్తుగుద్రావివెండ్లికిన్
ప్రేవుమటంచుఁబోయెదవ ♦ రించెదఁగన్యకఁజూడుదుర్మతీ.

సుధా-ఓరీ ! నీచాధమా ! విప్రంభవాదాటా ! ఏమనిరా ప్రేమచుంటివి ? ఇదిగో నీమ
దము సదమదము జేసెన చూడుము. [అనివరలోనికిఁగి పైకిఁబిసి రుగిపించుచు
ఓరి తలుచువా !

శా. భూతప్రేతపిశాచసంఘములకుఁ ♦ బూర్ణంబుగావించు వి
ఘాతించి జేయఁగఁజూడుమోతులువ ! దు ♦ ర్గర్వాంధ ! నిన్నిప్పుడే
శాతానిగడతేర్తునిల్వమిటనీ ♦ చా ! సిగ్గులేదోనుఁ
జేతఃప్రీతినిదెల్ల జేయనెఱునా ♦ జిగఁగాయములొనెనే.

(అని యుద్ధమునకు మొనయుచున్నాడు.)

దక్ష- ఓహో! మోక్షమలారా! కాంతింపుడు, కాంతింపుడు అన్నన్నా! ఎతయుప
ద్యోమతటస్థిం చెను! నాపట్టిగాథమూర్ఖపరమరాత్రెయున్నయది. పీఠదరు
బారుణ రహితాస్పహులై విశ్చంభించుచున్నారు. ఇంక నెట్లోగదా. (అనిసన్నిహి
తపర్వలగు షెలికత్తియలతో) ఓపుణ్యాంగనలారా! మీరలీకోమరి నెత్తికొ
నిపోయి యంతిపురంబున శయనింపజేసి.

శ, అలరులపుష్పాడుల్యరిచి ♦ సట్టిమనోహరహంసతూలికా
తలమునఁబండ్లజేసి విరి ♦ దమ్ములవీచుచు పైహిమాంబువుల్
జలుకుచు మేనచందనము ♦ జెన్నుగఁబూయుచు చెంతఁజేరి రం
జిలు మృదులంపుపల్కులను ♦ జెప్పచు జేయుడు శైత్యసేవలన్

దమనా! నీవుకూడ పీఠవెంటనేగి తగుచికిత్స లానరింపుచుండును.

దమ- చిత్తము. చిత్తము. (అని షెలికత్తియలుదాసు రోహిణి నెత్తుకొని నిక్కుమించు
చున్నారు)

(అంత గగనంబుననుండి యొకఁఁడైన)

గంధ- ఓహో! దుర్మదోవగులగురాజాధములారా! ఏలరూరిష్టి నిష్కారణము సమగ్ర
సన్నాహులై కలగుండుపడియుదరు? కాంతింపుడు; కాంతింపుడు. ఓ దక్ష
మహీధవా!

ఉ పూర్వభవంబునందుబహూ ♦ పుణ్యంబు వీపు నృపాల వీరి నీ
యుర్విజరించుచున్ గని మ ♦ హోబ్యలఁజేయుకోటుజెంటగం
ధర్వులమేము వీరినొక ♦ తట్టునఁజేచ్చి పరస్పరంబుదృ
క్పర్వములొనటుల్గులుపఁ ♦ బాయనిమోహముఁ జెందిరొండొరుల్.

క. కావునశంకింపకనీ,

భావజరూపునకునీడు ♦ పట్టినొసఁగిపు
ధీవర సల్పుమువేగమె,
వైవాహికశుభమువీరు ♦ వర్ధిలుదులన్.

(అని యంతర్ధావము చేయుచున్నారు.)

దక్ష- ఆహోహో! సభ్యులారా! వింటిరా గంధర్వవరుల పలుకులు? దేవతా ప్రేరింప
గు నిక్కార్థం బవశ్యకర్తవ్యంబని తోచెను. మీయభిప్రాయమేమి

సభ్యు-రాజా ! నీవెంతమాత్రము సంశయింపక నీకుభకత్త్రంబును శీఘ్రంబుగ సేరవేర్చుము. దేవతాభిమానోన్నతులగు నీవహువదులు చిరానురాగవై భవ సమృద్ధులై పరిలగలరు.

రాజ- రాజా ! మాయావులగు గంధర్వుల పలుకులువిశ్వసింపకుము. క్షత్రియధర్మంబును విడనాడకుము. న్యాయముడలంపుము. (అని సుధాకరునితో యుద్ధమునకు మొనయుచున్నాడు.)

దత్తు- ఓవీరులారా ! మీరు వేటొక బహిఃప్రదేశంబునకుఁబోయి న్యాయయుద్ధంబు జేయుఁడు. అందు జయలక్ష్మిం జేకొనివచ్చిన పురుషుండే నాకమామణినిఁ జేకొననర్హుఁడు.

రాజ- మంచిది. (అని సుధాకరునితో) సుధాకరా! నీవుపోరువముగల వాఁడవైనచో నాతో న్యాయయుద్ధంబుఁజేయ వేటొక బహిఃప్రదేశంబునకురమ్ము. లేనిచో నోడితిననుము.

సుధా-ఓరివృధాభిమాన ! రమ్ము. ఈసారెతత్ప్రశేషంబుఁదీర్చి కృతార్థుండనయ్యెద.

[అని సుధాకరుడు రాజశేఖరుని చెయిపట్టి తోడ్కొని పోవుచున్నాడు.]

దత్తు- సభాద్యక్షులారా ! మీరుకూడ దయచేసిచని వారియుద్ధంబున న్యాయాన్యాయంబుల విమర్శించిరండు.

సభ్యు-మంచిది (అనిసభ్యులు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

దత్తు- మంత్రీపుంగవా ! నాపుత్రికారత్నంబునకుఁ దగినవైశ్ణవోపచారంబులు జరుగుచుండెనా? ఆలోమలిమూర్ఖు యిపుడెట్టిస్థితిలో నుండెనో తెలియరాదు.

మారు-దేవా! ఆగాఢమూర్ఖ క్రిమక్రమముగ చెలికత్తియలూనర్చు శైశ్వాపచారంబు లణలనఁదగిపోవుచున్నదట. అదిగోదమనుఁడు నిటలనే వచ్చుచున్నాడు-

[అంతదమనుఁడుప్రవేశించుచున్నాడు]

దత్తు- దమనా! నాపట్టిమూర్ఖ యిపుడెట్టిస్థితిలో నున్నదో తెల్పుము.

దమ-చిత్తము, దేవా ! వినుండు.

నీ, ఘనసారచందన • కలితలేపనముల,

నలదఁబోయిన నెంతో • యులికిపడుదు

పునుఁగుజవ్వాజయు • తనువునఁబూయంగఁ

గడగిన మెయిగగు • ర్మొడువజెదరు

వీక తోయజరాళ ♦ వృంతంబులనువీవఁ
 వివిధనగృధ్రయై ♦ తేరిజూచు
 నరవిరిపూసెజ్జ ♦ యందు బండగఁజేయఁ
 బూన మంటలటంచుఁ ♦ బొదలుచుండు.

తే. గీ. శిరసునకు మంచివన్నీరు ♦ చిలుక నేప
 యత్న మెంతయొనర్చిన ♦ నదటుఁజెందు
 నొనరహిపుత్రికకునుశై ♦ తోపచార
 ములను క్రమముగ మూర్ఖయుఁ ♦ డెలియుచుండె.

[అంతవిజయోల్లాసితుండగు సుధాకరుఁడు సభ్యులతోపగ్రవేశించుచున్నాఁడు.]
 సుధా- రాజేంద్రా ! న్యాయయుద్ధంబున పూర్ణవిజయుండనై వచ్చితి. ధర్మమార్గానుసా
 రంబుగ మీకుమాఝీమణిని నాకొనంగవలయు.

దత్తు- ఆద్యుదయద్ధమున రాజశేఖరుండు నిహతుండయ్యెనాయేమి ?
 సుధా- దేవా ! రాజశేఖరుం డప్పరోంగనలవాండు నభిలషించి దివంబున కరిగి
 యున్నాఁడు.

దత్తు- అన్నన్నా ! ఎంతపని జరిగెను.

తే. గీ. చిరతరస్నేహభావంబు ♦ గరిమఁజూప
 వచ్చి నాపుత్రికాస్వయం ♦ వరమునకును
 కటకటా!నీవు పరలోక ♦ గతుండవై తె
 కదనముననోడి రాజశే ♦ ఖరసఖుండ.

అయ్యయో ! వీరిని నేనేల యుద్ధమునకు ఘోనముఁజేసితి.

[అంత నంతరిక్షమునుండి యొకధ్వని.]

గగనవాణి-రాజా ! గతించినదానికై చింతింపకుము. ఈ రోహిణీసుధాకరుల కిదివరకే
 గాంధర్వ వివాహమైయున్నది. వినుము.

తా. తోణీనాథ! సుధాకరుండు నిజభ ♦ క్తుండొటవాత్సల్యము
 రాణింపంగ వివాహమొల్లకతివై ♦ రాగ్యంబుచేనుండఁబూ
 బోణిరోహిణిని కుమారిగవిధి ♦ బుట్టింపనేమించె వి
 న్నాగుండాహరి వీనికై యొసగు క ♦ న్యారత్నము నేవ్విడుక.

మఱియు

మ. భగవంతుండు రమామనోహరుఁడునా • పద్మాంధపుంశిధన
న్నిగమాంతర్గతను ప్రచారుఁడు మహా • నిర్మిదవాత్సల్యుడై
నగభేదిబనిచెన్ నధూవసులనం • ధానంబుగావింపఁగాఁ
దగదై నాజ్ఞయునట్టిదేయగుటను • ద్వాహంబువే నల్పుడీ.

దత్తు- ఓహోహో ! సఖిసలారా ! ఇంకమనము కాలవిశంబనము చేయరాదు. మారు
తీ! శుభముచూచుకొంటు నిర్ణయింప మాచూర్తకులరావింపుము. ఈశుభవర్తమా
నంబును సింహాశద్విప భ్రూవకేంద్రుండగు రత్నాకరమహారాజుగారి కెఱింగింప
చారులవంపును. తిమ్మంగల బంధువర్గంబులకెల్ల సంభాషనపూర్వకంబుగ
శుభలేఖలను వ్రాయుంపుము. మఱియు

శా. ఆపద్మాయు శౌరికోరినటులా • హా రోహిణీ సింహాశ
ద్విచాధ్యక్షనుతుండుకోరుటనువే • విస్ఫారఘంటాధ్వనుల్
ప్రాపాండంగ సుదావళంబుపయిశుం • భల్లీలవైవాహికం
బేసారున్వినుడంచు జాటుముజనుల్ • తృప్తిగనంగకబురిక.

మారు- చిత్తము దేవా. [అనిమారుతి నిష్క్రమించుచున్నాడు]

సభ్యు-రాజా ! మేమిప్పటికి పిడ్డొనియెదము. (అని సభ్యులు నిష్క్రమించుచున్నారు.
దత్తు- (దమనునితో) దమనా ! నీవునాకు మహాపకారివి. పీమిచ్చినను నీబుణంబు
దీర్చజాల. ఇట్టిమహాత్మాహాసమయం బెన్నటికైన జేకూరునని స్వప్నమనం
బైనఁ దలంచితినే ? ఎన్నటికైన నీ మేలు మఱుపజాలుదునే ?

చిత్ర- దేవా ! వినుండు.

చ. దమనుండఁగాను నేనుమును • తల్లినిబాసి యనేక దేశముల్
క్రమముగనంచరించెడి • గ్రమ్మఱివచ్చియువేండిరోహిణీ
కమలదళాయతాక్షినిజ • కాంతునిరోయగఁ బోయి నేటికి
సుముశర తెజానిన్వపత • నూజునిఁ దెచ్చినచిత్రనేనుండఁ.

దత్తు- ఓహోహో ! చిత్ర ! నేనా ! ఎంతకాలమునకున్నను దిరుగఁ జూడగలిగితినిరా
బహుకాలము పరదేశవాసముజేయుచు నెన్నియిడుమలం గుడిచియుంటివోకదా
నీవు క్రిమంబుగ నంతిపురంబునకుఁజని నీరాకకై యత్యంతాసక్తి తోనీరీక్షించు
చుండెడు నీతల్లినిఁజూచిరమ్ము.

దమ- దేవా! నేనిదివరకే నాజననికిని రోహిణీకన్యకనును గనబడియుంటి.

దత్తు- మంచిది. అటులైన నీవు ఖనికశిల్పికాదివరులరావించి పెండ్లిపండ్లనిర్మింపఁ జేయుము. మఱియు

చ. పగడముమంచిముత్తియము , వన్నెపసిండియుఁ గూర్చితీరగా
జగిలిగిల్లోరణంబులను • జెల్లుగఁగట్టుదుమానికంబులన్
సొగసుగరంగవల్లికల , సొంపుగఁ దీర్చియలంకరింపుఁడిం
పుగవెలుగొండఁ జేయుఁడువి , భూతిఁదలిర్పవివాహవేదికన్.

చిత్ర- చిత్రము. చిత్రము. (అనిచిత్రనేయఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

దత్తు- (తనలో) ఈవర్తమానము తెలిసినచో రత్నాకరుండు కుపితుండౌనేమోకదా.

(అంతమారుతి ససంభ్రమంబుగాఁ బఱలెంచి.)

మారు-దేవా! నింహళద్విప ధరావరుండగు రత్నాకర మహారాజు ప్రళయకాల మేఘ
గర్జన గంభీరనాదంబుల ననుకరించు శంఖకాహళ భేరిభాంకృతుల తోడను, వీర
భటు సింహనాదంబులతోడను, కరటిఘటాఘాటక బృంహిత హేమరవంబుల
తోడను, భోరుకలంగునటుల ప్రవండవాతోద్ధాతనీరాకరవీచికానికరంబుల
మాడ్కి ఘూర్జిల్లు భీషణచతురంగబల సమేతుండై మనదేశంబుపైకి వచ్చుచు
న్నాఁడు. దేవాకర్తవ్యమూహింపుడు.

దత్తు- అఁ! రత్నాకరుండు తనపుత్రుని యనము చెరఁ బట్టితిమనే దుర్భాంతిని వచ్చు
చుండెను కాఁబోలు. ఎట్లయిన నీయుత్పతంబునపనయింప సుధాకరుండే
సమర్థుడనితోచెడు.

సుధా- మామా! మీరుసందేహింపనేల? నేనిప్పుడే కుకిరులైయుండు మార్తండిగారి
యొద్దకేగి యాయనను కాంతింపఁజేసెద.

దత్తు- మంచిది. పోయిరమ్ము. మేమును నీవెనువెంటనే వచ్చెదము.

సుధా- చిత్రము (అనినివ్రమించుచున్నాఁడు.)

దత్తు మారుతీ! మనముకూడఁబోయి యారాశేందుని యథోచితగౌరవంబుల క్లాం
తింపఁ జేసిదొడ్కొని వర్తమురమ్ము.

(అని దత్తుమహారాజు మారుతియు నిష్క్రమించుచున్నారు)

(అంత రత్నాకరమహారాజు శుభకీర్తికాయు ప్రవేశించుచున్నారు.)

రత్నా-శ్రీతక్రీ ! నాపుత్రుడు దుర్మదాంధుడగు దక్షరాజాధముని యురులతో.
జక్కియుండిన సంగతినిశ్చయమేనా ?

(అంత వలూహుండు ప్రవేశించి)

వలూ-దేవా ! దేవరవారి కుమారుడు దక్షపుత్రుడయగు రోహిణీకన్య మోహజాలంబు
నఁ జక్కియున్నాడు. ఏతత్పరిణయ మహోత్సవంబాసన్నమై యున్నయది
రత్నా-ఏమేమీ ! ఓతివలద్రోహీ ! వింటివాశ్రుతక్రీ ! శత్రుకన్యాకరగృహణలాలసుండ
గు నాపాలసునిఁబరిత్యజించుటయ మేలు. కావున మనమింక మరలుదమురమ్ము
శ్రీత-దేవా ! త్వరపడుట యుచితింబుకాదు. పుత్రునిపై మీరేలగినిసెదరు ? అదిగో
మనసుధాకరుఁడిటులనే వచ్చుచున్నాడు.

(అంత సుధాకరుఁడుప్రవేశించి.)

సుధా-తండ్రి ! నేనపరాధివైతిని. నన్ను గృహింపుడు. (అనితండ్రిపాదములపై వ్రా
లుచున్నాడు)

రత్నా-సుధాకరా ! కలుషాత్మా ! వృద్ధులైన జననీజనకులను దుఃఖపెట్టి శత్రువుల నా
శ్రయించిన కులమామణుండవగు నీమొగముఁ జూడరాదు. తొలగియుండుము

(అని త్రోసివేయుచున్నాడు.)

(అంతగగనంబునుండి యొకధ్వని.)

గగనవాణి-రాజా ! పుత్రునిపైఁ గినియకుము. భగవద్భక్తుండును పరమపాపన చారిత్రం
డునగుసుధాకరునిఁజాయగా నీరోహిణీకన్యకన్యజయింపఁబడినది. దైవప్రేరితంబగు
నిమ్మిధునాను బంధంబునుగుఱించి నీవుచింతింపవలెను. భగవదానుగ్రహసంపన్ను
లగు నీవధూపరులు చిరతరానూనపరస్పరానురాగ వైభవ సమృద్ధులై వర్ధిల్లగలరు
కావున నీవెంతమాత్రమును శంకింపకుము.

రత్నా-ఓహోహో ! ఆశ్చర్యము ! ఆశ్చర్యము ! నేనింకధన్యుడనయ్యెద. (అనిపుత్రుని
తలవెత్తి) కుమారా ! పరాత్పరుండగు శీమన్నారాయణమూర్తి యఖండకార
ణ్య భాగదేయుండవగునీమహిమను గురైతింగఁ జాలవైతినిరా తండ్రి.

శా.రారా ! రాజకులై కభూష ! తనయా • రారా ! లతాంతాయుధా
రారా ! సాతవిచారధీలసిత ! రా • రా ! చిన్నప్రోడా ! కుమా
రా ! రాజీవదళాక్ష ! ముద్దిడగరా • రా ! కాగిటంజేర-రా
రా ! రామామణిబెండ్లియాడినుఖవై • రాజిల్లరాపుత్రకా

[అనిపుత్రునిగా థాలింగనంబునర్చుచున్నాడు.]

(అంతవికారదుఁడు బ్రవేశించి)

విశా-దేవా, నేనపరాధి నైతిని నన్ను గ్రహించుఁడు, (అనిపాదములపై పొలుచున్నాడు.)

రత్నా-వికారదా! క్షమించితి. లెమ్ము.

[అంతదక్ష మహారాజుమారుతియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

దక్షు- (రత్నాకరునిసమీపించి) మహారాజా! మనముభయముపూర్వనై రంజితదిగ
శాడియినోన్యసంబంధ బాంధవ్యంబులచే బరస్పరమైతినుండవలయునననాకో
రిక. అట్టి నాముఖిప్తంబొన గూర్చు నాముద్దుకూతుఁడ మకోడలుగాఁగైకొనుడు.
రత్నా-మిత్రమా ! దక్ష మహీధవా! ఇంతకన్న మేలెయ్యది? నీవంటివానితో వియ్యమం
దుటకన్న నామ వేటొందుభాగ్యమబ్బునే?

(అనికరలగ్నంబుల ననోన్యమైతిఁ బ్రకటించుచున్నారు.)

దక్షు- (రత్నాకరునితో) మహారాజా! వివాహమంటపమును బ్రవేశించుమరెండు,
రత్నా-మంచిది (అనియందరు వివాహమంటపమును బ్రవేశించుచున్నారు.)

(అంతమఠగళతూర్వనివాదంబులును బ్రాప్తాణా శీర్వాదంబులును జెలంగ రోహిణి
సుధాకరుని మెడను పుష్పహారమును గీలించుచున్నది.)

దక్షు- (సుధాకరునిదగ్గఱి) రాజమమారా ! మున్ను సీమహిమను గురైటుంగఁ జాలక
నీయెడల నేనోపరివ మహాపరాధంబుల నెల్లపై రించి నాపుత్రికారత్నంబును
బరిగ్రహించితివి. ధన్యుండనైతి. మఱియు,

శా. నారీరత్నము నీకొసంగితినిభూ • నాధాత్మజా! నీవుమం
దారోర్వీణమవోట నిందుముఖపాం • తిన్ మల్లెతీవోటఁ ద
ద్భారంబీవునహించియిచ్చుచునుశే • శ్వత్కామితార్థంబులన్
నీరక్షీరములట్లమీరుమనుడీ • నిత్యానురాగంబునన్

(అనిరత్నాకరునితో) మహారాజా!

ఉ. పాంకముమీరఁబూర్వభవ • పుణ్యవశంబునమిమ్ముఁజోలు ని
య్యంకునిఁగంటిఁగావునగృ • తార్థుఁడనైతివధూవరుల్పదా
యంకిలి లేనిమైత్రివెల • యుక్ భువివర్ధిలదీవనంబునే
నుంకువగానొసంగెదన • హో! నృపవీరినమాదరింపుమా.

[అంతరోహిణి మామకు బ్రణవిల్లుచున్నది]

రత్న-ఓన్నుమరత్నమా ! ఈసుధాకరుండను నాసమకాల దీపము నీగుణశీలన్నేమా
ప్రేరితంబై బ్రహ్మవిధంబులుగఁ బ్రబురిల్లెడు.

దత్తు- (పుత్రికనతిజే)మచేడగఱఁజేర్చి పుత్రికారత్నమా !

చ. కలికిరొ! నీపునీపతియు ♦ గాఢపరస్పర రాగపూర్ణులై
యలరచుభూరిరాజ్యవిభ ♦ వాన్విమలైతన రారిపుత్రులన్
బలుపుగఁగించికిర్తిగప ♦ సాయ భక్తినిసత్తమామలన్
బులుమరునేరలం దెనుట భాసిలుచునన్త్రువువీడఁబోకుమీ,

రత్న-నక్కమహాధనా! నేటికిభగవత్కృత్యాగ్రంబున మహాశిరకలన్నియు నెరవేరినవి.

ఇంక నేమి కావలయును.

దత్తు. మానిని. నీతిగనీధర ♦ నీపతులందరు ♦ నెమ్మిచ్చిరాజ్యములేలవలెకొ
భ్యాతిగమేఘుండ ♦ ఖండమృచ్ఛప్తినిఁ ♦ గల్గఁ జేయఘోషనీతిహా
క్షయతలమందున ♦ మానవులప్రతి ♦ మానసుఖంబులవర్ధిల్లుచుకొ
నిగ్రహిగనాధగ ♦ ఎంతునింశ్యల ♦ భక్తినుతింపుచునుండవలెకొ.

గగనవాణి- తిథాస్తు. తథాస్తు.

[అందరు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

గద్య.

ఇది కీచున్యేకట గమణి రుణాకిటాక్ష వీక్షణ సాగి నమసాదిత రసబంధుర
కవిత్వవైభవ ప్రవీణాపస్తంబసూత్ర శాంపల్యసగోత్ర పవిత్రహాస్యమల
కలశార్ణవంకాకైరవమిశ్రిత మేకటరిల్ని సుపుత్ర వెంకమాంబ
గర్భిత క్షమూర్తాఫల వివిధ విద్యజ్ఞానవిధేయ వేంకట
కృష్ణనామధేయ ప్రణీతంబైన రోహిణీ
సుధాకరవిజయంబను నాటకంబున
సర్వమునుసప్తమాంకము

శ్రీమద్రామాయణము
సంపూర్ణము.

